

"Kept separately"
remarks made in
catalogue cards
and
volumes

O:35:1707x

A

34725c

सं
रामदासकृत

अभंग.

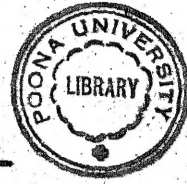

माधवचंद्रोवा

यांनीं

शुद्ध करून

लोककल्याणार्थ

स्वताच्या

विलासापखान्यांत छापिले.

मुंबई.

वर्ष १७०९

सन १८६०

रामदासकृत बाळक्रीडा.

अभंग.

नमस्कार माझा हा विघ्ननाशना शारदा आननामाजी राहो १
राहो सर्वकाळ गोविंदाचें नाम कीर्तन उत्तम यादवाचें २
यादवाचे कुळीं गोकुळीं गोविंद आनंदाचा कंद अवतरला ३
अवतरला पूर्ण अवतारी अच्युत आयुधें मंडित चतुर्भुज ४
चतुर्भुज हरी डोकस सांवळा वैजयंतीमाळा पीतांबर ५
पीतांबरधारी चकटे मुरगरी मथुरेमाझारीं कारागृहीं ६
कारागृहीं माता पीता वसुदेव तेथें आले देव सोडवणें ७
सोडवणें आला येकुंठींचा राव येतांचि राघव थोर केलें ८
थोर केलें कर्म सर्वां सुलवीलें स्वयें आछादीलें नीजरूप ९
नीजरूप देवें सोडुनी कोतुक जहाला बाळक नंदजीचें १०
नंदजीचें बाळ करि पंथ मोकळा जावया गोकुळा विश्रांतीसी ११
विश्रांतीसी आलें स्थळ पालटलें नवल जाणवलें कंसराया
कंसराय जाय मारुं आपटोनी मन गडबडोनी उसळली १२
उसळली म्हणे कंसा तुझा बैरी गोकुळामाझारीं वाढतसे १३
वाढतसे बैरी नंदाची कुमारी बोलोनी अंबरीं गुप्त झाली १४
झाली तळमळ ऐकतां कंसीसी लागली मानसीं थोर चिंता
थोर चिंता करी म्हणे माझा बैरी वाढतसे मारी कोण आतां १५
कोण आतां तरी करावा उपाय बैरीया अपाय होय जेणे १६
होय जेणें मृत्यु त्या बाळकासी तंव आले जोसी म्हाबळपट

म्हाबळभट आले रायें सन्मानीलें तयापती बोले कांहीं एक०
 कांहीं एक भटो मांडिलें संकट तंव येरें पट उकलीला २१
 उकलीला पट पाहीला मुहूर्त म्हणे चिंता व्यर्थ कां करीतां २२
 कां करितां चिंता तया-बाळकाची बधूनि वीघचि येतो आतां २३
 येतो आतां ऐसें बोलोनि वचन वीघचि गमन आरंभिलें २४
 आरंभिलें तेणें ब्रम्हांड गमन पावला भूवन नंदजीचें २५
 नंदजीचें बाळ आलें मुळावरी बैसऊनि नारी सांगतसे २६
 सांगतसे म्हणे हें तुम्हां बाईत कुळाचा दोबट करूं आलें २७
 करूं आलें घात सर्गींचें अनहीत दोखटें बहुत दिसतसे २८
 दिसतसे दुष्ट सांगतो मी स्पष्ट बुद्धिमें बरिष्ठ आहां आम्ही
 आहां तुम्ही माझे कीं हो यजमान म्हणोनि सांगणें लागे आम्हां २९
 लागे आम्हा शब्द ऐसें न करावें सत्वर वधावें लेंकुरासी ३१
 लेंकुरासी क्रोध ऐकूनि वचन मग पीढेदान आरंभीलें ३२
 आरंभीलें थोर कविण दीजासी उठोनि त्वरेसी पळवसे ३३
 पळवसे पुढें मार्गे पीढेदान पृथीचें कंदन तें होतसे
 होतसे ताडन काष्ठाचें चंडकडून कष्टला ब्राम्हण पळवसे ३४
 पळवसे भय भरलें अंतरीं म्हणे हरी हरी नारायण ३५
 नारायणें सज रक्षीलें जीवेंसीं दावी रायापासीं पृष्ठभाग ३७
 पृष्ठभागीं थोर झालेंसे ताडण भटो बहु सीण पावलेती ३७
 पावलेती पूतना म्हणे काय झालें बाळकें मारिलें ब्राम्हणासी
 ब्राम्हणासी जेणें दिलें पीढेदान तयासी मारीन वीघकाळें

दावीतसे भाव शब्दाचें लाघव जाणीयेली माव बाळकानें
 बाळकासीं पुढें घेउनि चुंबन देत स्तनपान आदरेंसीं ४५
 आदरेंसीं हरी स्तनपान करी घूतना अंतरीं जाजावली ४६
 जाजावली म्हणे पुरे बापा आतां जाऊंदे अनंता सोड वेगीं
 सोड वेगीं हातें लोटिलें श्रीमुख नीचे ना बाळक शोषीतसे
 शोषीली घूतना आक्रंदे मानसीं मुकली प्राणासीं कृष्णमुखें
 कृष्णमुखें रीठा सुर रगडीला लातीं बीदारीला बाकटासूर ४७
 बाकटासूर लातीं हाणें बाळपणीं वृक्ष उन्मळूनी सांगतसें ४८
 सांगतां सांगतां देवें गोळीयेला उदरीं दाविला विश्व लोक ४९
 विश्वलोक नांदे जयाचे अंतरीं गाई शखें हरी गोळीयांच्या ५०
 गोळीयांच्या गाई शखी तयेवेळीं खेळे चेंडूफळी गोपाळांसीं ५१
 गोपाळांसीं चेंडु खेळता उडाला जाउनी बुडाला डोहांमध्ये ५२
 डोहांमध्ये कृष्ण ठाकियेली उडी पहाताती थडी संवगडे ५३
 सांगताती कृष्ण बुडाला तुमचा जेथें काळीयाचा डोहो आहे
 डोहो आहे तेथें दावीति गोपाळ मीळाले सकळ विष जन
 विष जन सर्व पहाती गोविंदा आक्रंदे यशोदा दीनरूप ५४
 दीनरूप माता करिते रोदन संबोखिनी जन यशोदेसी ५५
 यशोदेसी ठाव दावीला गोपाळीं मोडली उहाळी कलंबाची ५६

कलंघाची छाया दिसे जळावरी बुडाला श्रीहरी तथेवाई ६१
 तथे गंई माता घालुं पाहे उडी धरिती देवगडी नगरलोक ६२
 नगरलोक सर्व गोपाळ रुदती गाई हुं बरती कृष्णालागीं ६३
 कृष्णालागीं सर्वजन आक्रंदती मग संबोखिती येर येरां
 येरयेरां संबोखुनियां निघाले कृष्ण काय केले डोहामाजी
 डोहामाजी कूर काळिया वीरवार परस्परें थोर युद्ध झालें
 युद्ध झालें थोर काळिया नाथीला गोकुळासीं आला कृष्णनाथ ६४
 कृष्णनाथें अगबगविभांडीले धेनुकामारीलें आपदूनी ६५
 आपदूनी मोडी खेळती गोपाळ धूमरी कसोळ पांढयांचे ७०
 पांढयांचे नाद वाजती मोहरी तेणें नगर नारी लुब्ध होती ७१
 लुब्ध होती पक्षी नर बनचर यमुनेचें नीर तुंबळलें ७२
 तुंबळले गोप लागला वणवा गोकुलीयां अद्रवा बधीयेलें ७३
 बधीयेलें कृष्ण पन्तग आवर्ता दुष्टदणावर्ता मारीयेलें ७४
 मारीयेला गर्व थोर ब्राम्हणाचा जाहाला सर्वचा समूदाय ७५
 समूदाय सर्व गोपाळ स्वजन बळें गोवर्धन उचलीला ७६
 उचलीला तळीं राखीलें गोकुळ इंद्राचा सकळ गर्व नेला ७७
 नेलें मथुरेसीं अक्रूरें कृष्णासीं मह्य बाणूरासि बधीयेलें ७८
 बधीयेला कंस घातलें आसन तेथें उग्रसेन बैसवीला ७९
 बैसवीला उग्रसेन नृपासनीं बैद्यासीं नासुनी मारीयेलें ८०
 मारी विवहपाळ आणि भौमासूर बधीला असुर जरासंधा ८१
 जरासंध काळवचन महासूर मारीले असुर थोर थोर ८२

वैराग्यशातक .

५

थोर रखाती केली अर्जुना रक्षीलें सर्व साह्य केलें पांडवांचें
पांडवांचा सरवा सर्व साहाकारी संकटीं कैवारी द्रौपदीचा ८४
द्रौपदीचा सरवा द्वारके भीतरी सोळा-सहस्र नारी गोपांगना
गोपांगना राधा रुक्मिणी सुंदरी सुरेखें राज्य करी यादवेंसी ८५
यादवांसीं शाप दिल्ला ऋषेव्यरां माडिली बोहरी तेणें मीसें
तेणें मीसें सर्व आटले यादव तेकाळीं उड्डव उपदेविला ८६
उपदेविला दास श्रीकृष्णें आयुला अवतार झाला पूर्ण आतां ८७

वैराग्यशातक .

अभंग .

नमन योगीया स्वामीदत्ताचेया गार्हज बोबिया संसारींच्या १
संसारींचें दुःख आवविलें मनीं मागें ना ना येनी भोगीयेल्या
भोगीयेल्या परीं नाहीं आववणा दुःख तें कठीण विसरलों २
विसरलों राम चितीं दृढ काम तेणें गुणें श्रम थोर झाला ३
झालों कासावीस थोर गर्भवासी नको त्या दुःखासी सांगवेना
सांगवेना सीण अत्यंत कठीण रामा तुजवीण दुःख झालें ४
दुःख झालें भारी मातेच्या उदरीं नवमासवरी कोंडोवेलें ५
कोंडोवेलें मज अत्यंत सांकडीं राया कोण सोडी तुजवीण ६
तुजवीण मज जाहालें बंधन जवरीं रायन जननीचे ७
जननीचें जवर संकोचित थोर विद्या आणि मूत्र नाहीं तोंडीं
नाहीं तोंडीं जेत वांती आणि पीत निर्वुजलें चित्त वायू नाहीं

वायु नाहीं तेथें वन्हीचा उबार। तेणें या शरीरा दुःख होय१२
 दुःख होय थोर सर्वंग आहूके तेणेंगुणें पोळे अस्थीमात्र१३
 अस्थीमात्र पंजर शिरीं वेढाळीला नाहीं गुंडाळीला मंदमास१४
 मंद मांस कृमी कुत्सित कातडी गळती आंतडीं लचथवीत१५
 ऐसें अमंगळ अत्यंत कुश्वीळ प्राण हा व्याकुळ होय दुःखें
 दुःखें आला नास तेणें कोंडे दवास कोंडिलें उबेस घेतां नये१६
 नये नये येतां सर्वथा बाहेरी ऐसी दाटी थोरी उकडीलों १८
 उकडीतां प्राणी करी तळमळ तव जन्मकाळ आला पुढें१९
 आलें पुढें अंत काळींचें संकट कष्टावरी कष्ट थोर झालें२०
 थोर झाले कष्ट मातेच्या उदरीं सीणलों श्रीहरी दास तुझा२१
 दास्य मी करीन ऐसें होतें ध्यान जन्म काळीं प्राण गेला माझा
 गेला माझा प्राण झालें विस्मरण स्वामिचे चरण वीसरलों २३
 विसरलों सोऽहं मग म्हणे कोऽहं जन्मकाळीं बहु दुःख झालें२४
 दुःखें दुःखावलों म्हणे आहा आहा जन म्हणे दाहा फोडीयेला
 फोडीयेला दाहो पडतां भूमीवरी दिवसें दिवस हरी विसरलों
 विसरलों बुद्धि स्वहीताची वृद्धी अज्ञानाची वृद्धी होत असे२५
 होत असे वृद्धी दृढ देह बुद्धी तूज कृपा-नीधी अंतरलों २८
 अंतरलों सूरव सृज वीसंबतां विषय भोगीतां दुःख झालें २९
 दुःख झालें फार ऐसा हा संसार पुढें पडू विकार उद्भवला३०
 उद्भवलें तेणें सुख दुःख कळे प्राण हा ओंदोके दुःख होतां
 दुःख होय देहीं माता नेणें कोहीं मज नाचा नाहीं काय करू

करीं देस आतां माझी सोडवण दुःख हें दारुण भोगवेना ३९
 भोगवेना दुःख संसारींचें आतां धोंब बा अनंता पाव वेगीं ४०
 पाव वेगीं दास सोडवीं आयुले लोभेंचि बाहिले माया-जाळीं
 माया-जाळीं झालें दृढ मज्जे मन रामा तुझे नाम आठवेना ४१
 आठवेना चितीं स्वहिताचें ज्ञान माय-बापें लग्न केलें लोभें
 लोभें लग्न केलें मानीली आवडी पायीं ओविली बेडी बंधनाची
 बंधनाची बेडी प्रबळला काम मग केंचा राम आठवेना ४२
 आठवेना राम स्वामी चैलोक्याचा झालों कुटुंबाचा भार-वाही
 भारवाही झालों रामा अंतरलों बंधनीं पडलों काय करूं ४३
 काय करूं मज कामाचें सांकडें संसाराचें कोडें उगवेना ४४
 उगवेना मन आठवे कांचन सर्वकाळ ध्यान प्रपंचाचें ४५
 प्रपंचाचें ध्यान लागलें मानसीं चिंता अहर्निशी दुःखचळ ४६
 चंचळ मानस संसार उद्देगें क्षणक्षणीं भंगे चित्तवृत्ती ४७
 वृत्ती कांवा धन पाहें जनमान इच्छेनें बंधन दृढावले ४८
 दृढावले वोस प्रपंचाच्या माया तेणें गुणें व्यथा थोर झाली
 थोर होय व्यथा तारुण्याच्या भरें कामाचें कावरे आवरेना ४९
 आवरेना क्रोध तेणें होय खेद वृत्तीचा उच्छेद करूं पाहे ५०
 करूं पाहे घात थोर पुढीलाचा मार्ग स्वहीताचा अंतरलों ५१
 अंतरलों भक्ती वाफेना फिरती देवा तुझी प्राप्ती केवीं घडे ५२

केवीं घडे प्राप्ती मज पतीतासी झाल्या पापराशी सांगूं कीति ५४
 सांगूं कीती दोष झाले लक्ष कोटी पुण्य माझे गांठी आढळेना ५५
 आढळेना पुण्य पापाचे डोंगर करितां संसार माझें माझें ५६
 माझी माता पीता माझे बंधू जन कन्या पुत्र धन सर्व माझें ५७
 सर्व माझें ऐसा मानीला भरवसा तूज जगदीशा वीसरलों ५८
 वीसरलों तूज वैभवा करितां शेखीं माता पीता राम झालीं ५९
 राम झाली माता देखत देवतां तरी म्हणे कांता पुत्र माझे ६०
 माझे पुत्र माझे स्वजन सोयरे दृढ देहीं भरे अहं-भाव ६१
 अहंभावे मनीं दुःख आछादूनी कर्ततसें जनीं अभीमानें ६२
 अभीमान माथां वाहे कुटुंबाचा अंतरीं सखाचा लेश नाही ६३
 नाही नाहीं सूर्य संसारीं पहातां पुरे देवा आतां जन्म नकोध
 नको नको आतां घालूं या संसारीं पोल्लें अंतरीं काय करूं
 काय करूं माझें नेणती स्वहीत आपुलां हीत पहातात ६४
 पहातात सूर्य वैभवाचीं सरवीं कोणी मज शेखीं कामा नये ६५
 कामा नये कोणी तुजवीण रामा नेईं नीजधामा माहीये ६६
 माहेरही माझें अंतरलें दुरी लोभें दुराचारीं गोवीयेलें ६७
 गोवीयेलें मज आपुलीया होता माझी कोणी चिंता केली नाही
 केली नाही चिंता लोभें गुंडाळीलें पीळूनी घेतलें सर्व माझें ७१
 सर्व माझें गेलें झालें निःकारण स्वामीचे चरण अंतरलों ७२
 अंतरलों देवा आयुष्य बेचलें अंतर पडलें काय करूं ७३
 काय करूं आतां वारीरही गेलें मज बोसडीलें जीवालागीं ७४

जीवात्सार्गी मज मोकलीलें देवा काय करूं हेवा भारधावा
 भारधावा देवा प्रयचीं रंगला देहांतीं रंगला वृद्धपणीं ७६
 वृद्धपणीं माझे चळलें शरीर श्रवण बधीर नेत्र गेले ७७
 नेत्र गेले मज पहाता दीसेना स्वये उदवेना पाय गेले ७८
 पाय गेले तेणें दुःख होय भारी तेथेंचि बाहेरी जायवेना ७९
 जायवेना तेणें झालें अमंगळ अत्यंत कुश्चीळ वात पित्त ८०
 वात पित्त जन देखोनी पळती दुर्गंधी गळती नव नाळीं ८१
 नवनाळीं वाहे दुर्गंधी न साहे वांती होऊं पाहे देखतांची ८२
 देखतीं सकळ सुटले पाझर मळ मुत्र धोर धरवेना ८३
 धरवेना क्षुधा निद्रा आणि मृषा पर धनीं आशा प्रवळती
 प्रवळती आशा झाली अनावर चिंता दुष्णाद्वर सर्वकाळ
 सर्वकाळ चिंतीं थोर लोलंगेता रवायासीं मागतां नेदी कोणी
 नेदी कोणी कांहीं क्षीण झालों देहीं जीवलग तेही बोसंडीले
 बोसंडीलें मज वैभव गेलीया देह रंगलीया दुःख झालें ८४
 दुःख झालें थोर क्षुधा आवरेना अन्नही जिरेंना वांती होय
 वांती होय तेणें निर्बुजे वासना स्वादिष्ट चावेना दांत गेले ८५
 दांत गेले तेणें जिह्वेसी बोवडी कंठ गडगडी बोलवेना ८६
 बोलवेना अंतःकाळींच्या पिपती सर्वही म्हणती मरेना कां ८७
 मरेना कां आतां कासया वांचला देवा वीसरला नेपोनीयां ८८
 नेपोनीयां यांची मर्यादा खुंदली सकळा लागली चिंता मनीं
 चिंता मनीं वाटे कृत्याची सकळां सर्वांसी कंटाळा आला थोर ८९

दुरी ठेहीं सर्व दुःखाचीं चोरदीं कोणीच संकटीं सोडवीना ९८
 सोडवीना कोणी श्रीरामाचीं चूनीं संकटीं धांवणीं राम करी ९९
 राम करीतसे दासाचा सांभाळ भक्तांचा स्नेहाळ राम माझा १००

ज्ञानशतक.

संतांचे संगती काय प्राप्त होतें तें तुम्हा नीरुतें सांगईन १
 सांगईन परी मानसीं धरावें मग उद्धरावें या संसारीं २
 संसारींचें सार ज्या नात्र नाही तेंचि पडे गर्व संत-संगें ३
 संतसंगें चूके जन्मनीजडर दुस्तर संसार माया जाळ ४
 माया जाळ दुवें तरी देव भेटे संत-संगें आवे भवसिंधू ५
 भव भयानक बुडवी सकळा त्याहूनि वेगळा साधूसंग ६
 साधूसंग साधी असाध्य वस्तूसी जेथें आहे त्यासी वाढ नाही
 वाढ नाही जेथें जावया इतरा अभावीका नरा पापबुद्धी ७
 पापबुद्धी झडे संतांचे संगती नाही अधोगती गर्भवास ८
 गर्भवास संतसंगें मुक्त होय वेगीं धरी सोय आलीया ९
 आलीया संसारीं स्वहीत वीचारीं एके भावें धरी संतसंग १०
 संतसंग धरी धन्य तो संसारीं बोलीले श्रीहरी भागवती ११
 भागवत-गीता-सार निरूपण त्याचें विवरण संत-संगें १२

१ मानेचें उदर (जन्म) २ संसार ३ भयंकर

B4

A3

संतसंगें कळे सर्व शास्त्रभाग आणि ज्ञान-योग अत्र्यासैं
 अत्र्यासैं साधीतां कधीं नये हाता तें लाभें तत्त्वता साधूसंगें १५
 साधूचेनी संगें अस्तभ्याचा लाभ सुक्ती हे स्तुत्य होत आहे
 आहे एक देव परी तो बळेना ज्यासी मीळेना संतसंग १७
 संतसंग नाही ज्याखागीं जनीं त्या को जनीं प्रसवली
 प्रसवली माता शोणचि उरला पुत्र नाही झाला हरीभक्त १८
 हरीभक्त नर वंशाचें मंडण दोषाचें खंडण करीतसे २०
 करीतसे भक्ती संताचे संगती सायुज्यता सुक्ती पावावया २१
 पावावया सुक्ती हरीचे भजन श्रवण मनना सर्वकाळ २२
 सर्वकाळ होय सार्थक श्रवणें ब्रम्हनिखपणें संतसंगें २३
 संतसंगें ब्रम्हपद पोळखावें बीबेकें पावावें निरंजन २४
 निरंजना जातां नाही जन्म वन अंचाळीं गमन एकाएकी २५
 एकाएकी देव निर्मळ निश्चळ आसुडे आजळ दुजेबीण २६
 दुजेबीण देव एकला एकट उभा घनदाद मार्गे पुढे २७
 मार्गे पुढे सर्वदेवांचा नाचक सांपडे विवेक झालीयाने २८
 झालीयाने कृपा संतसज्जनाची मगविवेकाची वाट फूटे २९
 वाट अवघड पहातां दीसेना जेथें नाही मना समागम ३०
 समागम जातां वाटची फूटेना संदाय तुटेना बहुबीध ३१
 बहुबीध पंध कोणे तो धरावा दुजेपणी देवा पावीजेना ३२
 पावीजेना देव संतसंगाबीण मार्गे हा कठीण विवेकाचा ३३
 विवेकाचा मार्ग बीबेकें चालावा मनाचा त्यागावा संग सर्व ३४

सर्व त्याग करी पावसी श्रीहरी परी एक धरीं संत-संग ३९
 संतसंगावीण त्याग हा घडेना श्रीहरी पडेना कदा वायीं ३९
 साव सज्जनाचा सज्जन जाणती तेथे नाहीं गती मीपणाची
 मीपणाची गती संगीचे लक्षण गडकी ही खूण सज्जनाची
 सज्जनाने वर्म सज्जनाला तूटे उतरा कुवाटे मायाजाळ ३९
 मायाजाळ पाहों जातां आढळेना सर्वथा कळेना न पाहातां ४०
 पाहातां संसार माईक वेव्हार परी निरंतर लागलासे ४१
 लागला दिसेना परी निरसेना माईक वासना सत्य झाली
 सत्य झाली असें विवेके निरसे निरसेनि वसे जवळीच ४३
 जवळीच आहे अंतरीं चोरटा आतां कोण्या बादा धांवसील
 धांवसील परी वासना सरेना सर्वथा भरेना साधूवीण ४५
 साधूवीण प्राणी पडती आदणी तप तीर्थादणीं नानाकर्मि
 नानाकर्मि देव चुकोनी राहीला सज्जनीं पाहीला अनुभवें
 अनुभव सर्वदेही वेगळाले कोण झाले भले संतजन ४८
 संत जन परी कोण ओळखावे कैसे ते जाणावे साधूजन ४९
 साधूची बोळखी साधु बोळखीला येर सांबावला माया धरी
 माया धरी प्राणी जवळी चुकले नाहीं बोळखीले साधूजन
 साधूजन कोण कसें बोळखण नैचि निरूपण सांगीतलें ५२
 सांगीतलें आहे माये थोरथोरीं तेंचि अवधारीं आलीया रे
 आलीया रे साधू जाणावा कसणे त्याचीं लक्षणे असंख्यात
 असंख्यात परी बोळखीकारणे साधू पूर्णपणे सारिराची ५५

१ जाईना, नाशपावेना . २ तपतीर्थीं फिरण्यात .

सारीखाची हीसे जनाचीचापरी परी तो अंतरां वेगळाची १६
 वेगळाची ज्ञानें पूर्ण समाधानें स्वस्वरूपां मनें वस्ती केली १७
 वस्ती केली मनें निर्गुणीं सर्वदा मीपणें आपदा तथा नाहीं
 तथा नाहीं काम तथा नाहीं क्रोध तथा नाहीं रवेद स्वार्थ बुद्धी १८
 बुद्धी निश्चयाची स्वरूपां तथाची कल्याण ठाईची निर्विकल्प
 निर्विकल्प मह मत्सर सारीला आणि संहारीला लोभ हंभ
 हंभ हा लोकीक विवेकें सांडीला दुरी वोसंडीला अहंकार
 अहंकार नाहीं दुराद्या अंतरां समताही दोरी मोकळली १९
 मोकळली श्रंती शरीर संपत्ती वैभव संगती लोलंगता २०
 लोलंगता नसे ज्ञानें धालेंपणें ऐसीं हीं लक्षणें सज्जनाचीं
 सज्जन लक्षणें सांगेन पुढती आर्त चित्तवृत्ती लांचावली
 लांचावली वृत्ती सज्जन सांगतां होय सार्थकता जयांचेनी
 जयांचेनी ज्ञानें नरती अज्ञान साधू संगतीनें समाधानें
 समाधानें शांती क्षमा आयी दया रंक आयी राया सारीखाची
 सारीखाची बोध नेथें नाहीं भेद सर्वोर्षी अभेद सर्व काळ
 सर्व काळ मेला श्रवणें मननें सल्लिया साधनें हरीभक्ती
 हरीभक्ति करी जन नारायण स्वधर्मा वीलया जाऊं नेदी
 जाऊं नेदी भक्ति जाऊं नेदी ज्ञान अनुतापीं मन निरंतर
 निरंतर भाव सरुणीं भजन येणें बहुजन उद्धरती २१
 उद्धरती जन करीतां साधन कीयेचें बंधन आचरतां २२
 आचरतां साधूजना होय बोधू लागतसे वेधू भक्तीभावे २३

आदरणीय विधी करणे उपाधी लोकांतें सद्बुद्धी लागवया ७९
 लागवया बुद्धी सत्क्रिया भजन करीतो सज्जन सुक्तीदाता ८०
 सुक्तीदाता साधू तोचि तो जाणावा जेणे संपादावा लोकाचार ८१
 लोकाचार करी तो जनाउद्धरी ज्ञाता अनाचारी कामा नये ८२
 नये नयेनिंदू जनीं जनार्दन म्हणोनी सज्जन क्रियावंत ८३
 क्रियावंत साधू वीरक्त विवेकी तोचि तो लौकीकीं मान्य आहे
 मान्यता सत्क्रिया लोकीक सोडीला तोचि उद्धरीला जनीं नाहीं
 जनीं नाहीं मान्य तो सर्व अमान्य म्हणोनीयां धन्य क्रियावंत ८४
 क्रियावंत तेणे लोकीक सोडावे आणि बसबाधे ब्रम्हारण्य ८५
 ब्रम्हारण्य सेवी साधू तो एकला जना नाही आला उपेगासी ८६
 उपेगासी येणे जना पूर्णपणे तथाचीं लक्षणे निरूपणी ८७
 निरूपणी येणे लक्षणे जाणावा साधू वोळखावा सुसुद्धने ८८
 सुसुद्धने दूरु क्रिया भ्रष्ट केला तरी अंतरस्ता दोही पक्षी ८९
 दोही पक्षी राहू तथा ज्ञान बोध येर ते अबद्ध अनाचार ९०
 अनाचार करिसा कोण आहे जनीं परी निरूपणी बोलीजेतें
 बोलीज साचार सत्य निरूपणी घडते करणी सुरवे करूं ९१
 करूं नये कदा मिथ्या निरूपणा करीनां दूषण लागें पाहे ९२
 पाहे पाहे बापा साधा तें बोधुनी वाकेना म्हणोनी निंदू नको
 निंदू नको शास्त्र निंदू नको वेद तरीच स्थानंद पावसील ९३

B4

A3

उपदेवावातक.

उपदेवा-रीती आतां सांगईन होई सावधान आलीया रे १
 आलीया रे सांग तूं कोण आहेसी वेगीं आपणासीं दाई पाडी
 दाई पाडी तूज तूंचि चूकलासी देहाचा धरीसी अभीमान ३
 अभीमान देहीं कोण माहे याचा पांचा पंचकांचा स्थूल देह ४
 स्थूल देह दृश्य याचा तूं जाणता देह सी म्हणता जीवदरा ५
 जीवदरा नेली साक्षितें वर्ततां ईश्वर तत्त्वता याचें नाव ६
 नाव रूप देही साक्षी तो विदेही या बीवेकीं नाहीं देह बुद्धी ७
 देह बुद्धी भाव या स्थूल देहाचा उरें संदेहाचा लिंगदेह ८
 लिंगदेह मन वासनेची वृत्ती होतसे निवृत्ती साक्षीरूपें ९
 साक्षीरूपें पांच पंचकें राहिलीं जाणेनी सांडीलीं कर्णादिकें
 कर्ण प्राण आणि विषयपंचक इंद्रियद्वयक पंचवीस ११
 पंचवीस तत्वे या लिंगदेहाचीं साक्षी वेगळाची अनुभवे
 अनुभवे साक्षी स्थूलसूक्ष्माचा जागृती-स्वप्नाचा जाणता तूं
 जाणता तूं कोण सांग बोळखण नेणती आपण आपणासी
 आपणासी नेणें स्वामीनें सांगावें अज्ञान जाणावें रूप तूं

तुझे वृत्ति बापा नेणे म्हणतोसी तेचि निश्चयेसी रूप तुझे १६
 रूप तुझे तूज दृश्य होत आहे नेणपण पाहे साक्षीरूप १७
 साक्षीरूपे मज कळेना म्हणसी तो तू निश्चयेसी वेगळाची १८
 वेगळाचि तीहीं देहाविलक्षण वर्ततो आपण साक्षीरूपे १९
 साक्षीरूपे सर्व परार्थ जाणता तो कांहीं मत्स्यता आत्मा नव्हे
 आत्मा नव्हे जाण जाणे अंतःकर्ण नाही जाणपण आत्मरूपी २०
 आत्मरूपी मन बुद्धी अगोचर आठव विसर तेथे नाही २१
 तेथे नाही वृत्ती सर्वही निवृत्ती जाणती नेणती वृत्ती बापा २२
 वृत्तीरूप आत्मा हें केवी घडावे तेव्हां बीघडाचे निवृत्तीसी २३
 निवृत्ती उन्मनी निराब्ध विज्ञान ऐसे समाधान अनिर्वाच्य
 अनिर्वाच्य तेथे नाही जाणपण आयुलें आपण पुरातन
 पुरातन एक प्रपंच माईक मिथ्याचि अनेक भासमाच २४
 भासमाच कांहीं मसोनियां आहे बीचारूनी पाहे अनुभवें
 अनुभवा बीण उठे जाणपण जाणणे तो सीण वाऊगाची २५
 वाऊगाची सीण करीतसे मन आत्मज्ञान घेन म्हणोनीयां
 म्हणोनीयां मूर्खीं अज्ञानची नाही तेथे ज्ञान कांहीं वाऊगेची
 वाऊगेची ज्ञान मनाची कल्पना निर्विकल्प जाणा कल्पू पाहे
 कल्पू पाहे मन कल्पना बीषय तरी आत्मा काय विषयी ऐसा
 ऐसा नव्हे आत्मा मनासी आकळे मनची मावळे पाहू जाता
 पाहू जातो ज्यासी क्षय आहे त्यासी म्हणोनी मानसी अगोचर
 अगोचर मना तें कैसें पाहावे मीपणासी वावे कदा नव्हे २६

उपदेशशतक .

१७

नव्हे जाण तेंसें ऐसेंचि जाणावें मना होय ठावें समाधान ३७
 समाधान तें तूं वाक्य तत्वमसी सोहं हंस ऐसी मात आहे ३८
 आहे अहंब्रम्ह ऐसेंचि वचन ब्रम्ह सनातन तूंचि बापा ३९
 तूंचि बापा ब्रम्ह येर सर्व श्रम दृढ धरीं वर्म अंतरींचें ४०
 अंतरींचें वर्म अंतरीं धरावें विचारें करावें दृढतर ४१
 दृढतर होय श्रवण मननें अद्वैतची मनें वीचारावें ४२
 विचारावें जना भक्तीचें लक्षण वैराग्य तें कोण कैसें आहे
 आहे भक्ती कैसें विवेकें जाणावी आवडी धरावी शाश्वताची
 शाश्वताची प्रीती विषयीं विकृती नाशवंत चितीं जाणोनीयां ४३
 जाणोनीयां सर्व नाशवंत ऐसें शाश्वती विद्यासं मन बुद्धी ४४
 बुद्धीचा निश्चय स्वरूपीं जहाला प्राणी विद्यासला स्वस्वरूपीं
 स्वस्वरूपीं आस किया तेच भक्ती माहतां विभक्ती जेथें नाही ४५
 जेथें नाही देह-बुद्धीचें अज्ञान तथा नाच ज्ञान बोलीजेति ४६
 बोलिजेति ज्ञाने सर्वसाक्षीभूत जाणावें अद्वैत तेंचि ज्ञान ४७
 ज्ञान आणि भक्ती एकची असती वैराग्याची स्थिती बोलिजेत
 बोलिजे वैराग्य त्यागाचें लक्षण साक्षी बिलक्षण जाणोनीयां
 जाणोनी माईक सर्वही त्यागीलें मन सुखावले संगत्यागे ४८
 संगत्याग केला नि संग जहाला सर्वही एकला एकस्वरूप ४९
 एकस्वरूप झालें भक्ति आणि ज्ञान बुडालें साधन वैराग्याचें ५०
 वैराग्यावांचून सर्वा रवंडे ज्ञान त्यागाचें लक्षण जेथें नाही ५१

नाहीं भक्तिभाव सगुणाचे वाई शब्दज्ञान कांही बोलोनियां ५७
 बोलोनियां मूर्खें तैसी किया करी धन्य तो संसारी ब्रम्हज्ञानी ५८
 ब्रम्हज्ञानी भला वर्तणुके नासी कोरड्या शब्दांसी कोण पुसे ५९
 कोण पुसे बापा ज्ञान हें शाब्दिक किया अखोलीक सत्य जाण
 सत्य जाण भक्ती शरीरें करावी आवडी धरावी सगुणाची ६१
 सगुणीं आदरें देहा झीजवावें भजन करावें नव वीधा ६२
 नववीधा खुण श्रवण कीर्तन नामाचें स्मरण सर्व काळ ६३
 सर्वांचें जीवन तें पादसेवन करावें पूजन यथासांग ६४
 यथासांग पूजा देव ब्राम्हणांची श्रीती वंदनाची सर्व काळ ६५
 सर्वकाळ हास मानसीं आवडे सरस्वति रोकडें सर्वाभूतीं ६६
 सर्वाभूतीं मन आत्मनीवेदन ऐसें हें भजन नववीधा ६७
 नवविधा भक्ती हा देह चालतां करावी सर्वथा सर्वभावे ६८
 सर्वभावे सदां सगुणीं भजावें कोरडें त्यागावें शब्द ज्ञान ६९
 शब्द ज्ञानें भक्ती संसारीं आसकी या नाव विभक्ती सत्य जाण ७०
 सत्य जाण मनें आधार घेतला सरखें सरखावला विषयासी ७१
 विषयाचें सूरव चोरूनीं अंतरीं त्याग दुराचारी उछेदिती ७२
 उछेदिती ऐवी भक्ती सगुणाची वाढ संघानाची मोडतसे ७३
 मोडतो आचार कुळ कर्मचार करी भ्रष्टाकार पापरूपी ७४
 पापरूपी तर जाणावा साचार करी एकाकार शब्द ज्ञानें ७५
 शब्द ज्ञान गातां अहंतेचा माथा तेणें तो सर्वथा आवरेना ७६
 आवरेना तोंडीं धरितां पाषांडी वेदआज्ञा मोडी तोंडबळें ७७

संसारीचे सूरव नावावत आहे जाइझण पाह विचास्तनी ८०
विचारुनि पाहें अराक्ती मनाची दुर्दवा ज्ञानाची करूनको ८१
करूनको मुक्त कियेचा निश्चय तेणें होतो क्षय साधनाचा ८२
साधन सोडितां सिद्धपण गेलें साधनेंचि भलें सिद्धपण ८३
सिद्धपण आंगीं आदलों न द्यावें जाणपण द्यावें सोडूनियां ८४
सोडूनी जाणीव जाणोनी नेणता सिद्धपणें स्वता साधक तो ८५
साधक तो आहे ब्रह्मा विष्णु हर साधनीं तत्पर सर्व काळ ८६
सर्वकाळ त्याग करूनी उदास योगी ते तापस दीगांबर ८७
दीगांबर हसू साधनीं सादर त्याहूनियां थोर जीव काय ८८
काय ते चुकले उदासीन झाले त्याहूनि हें भले वाड्ज्ञानी ८९
वाड्ज्ञानी भला तोचि तो जाणावा स्वयें पालटावा झालेपणें ९०
झालेपणें भाव भजावें सगुणा भक्ती उपासना जप ध्यानीं ९१
जप ध्यान मन भोगीं उदासीन स्वधर्मरक्षण यथाशक्ती ९२
शक्ती हुनी वाड ज्ञान बोळूनये सोय सांडूनये सगुणाची ९३
सगुणाची सोय सांडूनीं एकदां तीर्थ क्षेत्र सदां आवडावें
आवडावें सदां स्वयें निरूपण श्रवण मनन निजध्यास ९४
निजध्यास होय अंतरींचा त्याग बाह्यें वीतराग उदासीन ९५
उदासीन वृत्ती कोवें गुंडाळेना उपाधी जोडेना बाह्याकारीं
बाह्यें अभ्यंतरीं त्याग निरंतरीं वैराग्य यापरी आचरावें ९८

निरूपणीं सत्य तेंचि प्रतिष्ठावें मग आचरावें यथावाक्की १०१
 वाक्की सार स्वयें जैसा आचरतो तेंचि प्रतिष्ठातो मूढजन १०२
 मूढजन तरें साधनीं लावितां पाविजे अनंता भक्तीपथें १०३
 भक्तिपथें जानां होय सायुज्यता वाक्य हें तत्वता दास म्हणे

सगुणानिर्गुणसंवादशतक.

करीं चाप बाण माहेवरीं बाण रूप हें सगुण राघवाचें १
 राघवाचें रूप निर्गुण जाणावें सगुण स्वभावेन नावावंत २
 नावावंत देव कदां म्हणोनये निर्गुणासि काये पाहात्रील ३
 पाहातां निर्गुणदेवासीं दुर्लभा त्याचा होय लाभ पूर्वपुण्यें ४
 पूर्वपुण्यें लाभ ब्रम्हादिकां झाला कैवारी जोंडला रामचंद्र ५
 रामचंद्र नाम रूप हें माइक बोलिला विवेक वेदशास्त्रीं ६
 वेदशास्त्रीं भक्ती राघवाची सार तेणें पैलपार पाविजेतो ७
 पाविजेतो पार आत्मनिवेदनें भक्तीचीं लक्षणे नवबीध ८
 नवविधा भक्ती करितां तरले जीव उद्धरले नेणों किती ९
 नेणोनियां देव मारीक भजतां मुक्ती सायुज्यता अंतरली १०
 अंतरली मुक्ती भक्तिमार्गे धोंवे राघवाचीं नाये नीरंतर ११

B4

A3

रामजीसंगती चुक अंधोगती राम सीतापती ज्याचे नाम १३
 नाम ज्याचें घ्यावें त्यास ओळखावें देवासी धुंडावें आदरेंसीं
 आदरेंसीं जपे रामनामवाणी स्वयें वृद्धपाणी महादेव १४
 महादेवें गुरू-गीता निरूपीली तेथें मन घालीं आलीया रे
 आलीया संसारीं रामनाम तारी दुजे पृथ्वीवरी आढळेना १७
 आढळेना परी संतसंग धरीं नेणें तूं अंतरीं निवसील १८
 निवाळें अंतर रामासी भजतां दुजे कांहीं आतां आवडेना १९
 आवडेना ज्या संताची संगती त्या अधोगती गर्भयास २०
 गर्भयास माझे राम चुकवील मज सोडवील अनाथासी २१
 अनाथाचा नाथ पतीतापावन त्या संतजन दाखवीती २२
 दाखवीती संत वाटे नीचधामी माझे मनरामीं विद्वासलें २३
 विद्वासलें परी रामासी नेणवें तो राम जाणवें संतसंगें २४
 संतसंग करीं निःसंग होईजे मग तो जाणीजे राम केवी २५
 रामासी मिळतां संताचे मिळणीं मग दुजेपणीं उरी नाही २६
 उरी त्या रामाची जन्मोजन्मीं असे मनहें विद्वासे रामपायीं
 रामपायीं मन होतसे उत्सव तेथें भिन्नाभिन्न ऐक्यरूप
 ऐक्यरूपज्ञान तें मज नावडे गाईन पवाडे राघवाचे २७
 राघवासी गूण नाही तो निर्गुण गाई पडे रघूण संतसंगें २८
 संतसंगतीचा निर्गुणवाड मज वाटे गोड रामकथा २९
 कथानीरूपण श्रवण मनन होय समाधान संतसंगें ३०

सांभाळी तो काय आरब्धावेगळे होणार न दळे ब्रम्हादीकां ३६
 ब्रम्हादीकां मान्य तो नव्हे सामान्य असावे अनन्य सगुणासी
 सगुणासी बाब उरेना कल्यांनीं म्हणोनी सांगती संतजन ३८
 संतजन झानी पूर्ण समाधानी तेही जपध्यानीं सर्वकाळ ३९
 सर्वकाळ ध्यान करिति सज्जन परी तें निर्गुण ध्यान त्यांचें
 ध्यानीं आकळेना मनासी कळेना त्यासी कल्याना कैधीं धरीं ४१
 धरीला विद्यास साधुचे वचनीं अवस्था उत्तमी तेणें गुणें ४२
 गुणेंची निर्गुण कळे सर्व खूण म्हणोनि सगुण देव धरी ४३
 धरावा सगुण निर्गुणाकारणें त्या विण येणें चाडनाहीं ४४
 चाड नाही ऐसें कासया म्हणावें सगुणें पावावें निर्गुणासी ४५
 निर्गुणासी पावे निर्गुणाकरितां सगुण पहातां तेथें नाही ४६
 नाही कां म्हणासी सद्गुरु सगुण आणि निरूपण बहुबीध ४७
 बहुविध रूप नव्हे सद्गुरुचें निर्गुण बा चाचें जाण बापा ४८
 जाण आतां बापा तूं तरी सगुण झालासी शरण सद्गुरुसी ४९
 सद्गुरुसी गेला जो कोणी शरण त्यासी सगुण कोण म्हणे ५०
 म्हणसील काय सगुणावांचोनी सर्वही करणी सगुणाची ५१
 सगुणाची नव्हे निर्गुणाची सत्ता निर्गुण करितां सर्व झालें
 सर्व झालें जेव्हां निर्गुणाकरीतां तेव्हां सगुणता निर्गुणाची ५३

B4

A3

सगुणनिर्गुणसंवादशतकः

२१

निर्गुणाची लीला वांझेची कुमारी बोलतां अंतरीं मानीजेना ५४
 मानीजेना तरी सृष्टीस रचीलें सर्व कोणें केलें त्यावीणें ५५
 त्यावीणें दुजें काय सत्य आहे अनुभवं पाहे आपूलीया ५६
 आपुला विचार निर्गुणी सर्वदा निर्गुणासी कदा वीसवेना ५७
 विसंवेना घडे सत्संग नसतां संग विचारीतां सगुण कीं ५८
 सगुणाचा संग ज्ञानीयासी नाही ज्ञानीचा विदेही पुरातन ५९
 पुरातन देही तरीच विदेही देहावीण नाही विदेहता ६०
 विदेहता बोल स्वभावं लागली निर्गुणाची खोली कोण जाणे ६१
 जाणे करव दुःख जाणे गुणागुण त्यासि निर्गुण बोलवेना ६२
 बोलवेना परी निर्गुण कळावें विवेकें मिळावें निर्गुणासी ६३
 निर्गुणीं सगुणीं मिळतां संकट व्यर्थ खटपट कां करीसी ६४
 कां करीसी भक्ती सगुणादेवाची तुज निर्गुणाची राहू नही ६५
 राहू नही झाली जया आनंदाची त्यां विवादाची उरी नाही ६६
 उरी नाही कदा निर्गुणीं भजतां निर्गुण तत्त्वतां सार आहे ६७
 सार तें साकार भक्तीचा निर्धार भक्ती पूर्वपर सगुणाची ६८
 सगुणाची भक्ती अज्ञानें धरावी सज्ञानें करावी निर्गुणाची ६९
 निर्गुणाची भक्ती या नाव अभक्ती अव्यक्तासी व्यक्ती लावूं नये ७०
 लावूं नये भाव सगुणदेवासी व्यर्थ पाषाणासी काय काज ७१
 काज कारण हा विवेकें पाहीजे भावार्थें लाहीजे सर्व कांहीं ७२
 सर्व कांहीं नाहीं जैसें मृगजळ वायां खळबळ कां करीसी ७३

कां करीसी सर्व देहाचा संबंध जरी ज्ञाता बोध निगुणाचा ७४
 निगुणाचा बोध संसार निरसी तेथें अज्ञानासी रीघ नाहीं ७५
 रीघ नाहीं जया भावार्थ भजनीं तथा हृदयधुनी वृत्त्याकार ७६
 वृत्त्याकार होय विवेकवासना मग समाधाना काय गुणें ७७
 उणें झालें दूणें निगुणाच्या गुण अभावीकां कोणें उद्धरावें ७८
 उद्धरावें एका सज्जनासंगती ऐसें वेदश्रुती बोलताती ७९
 बोलताती परी नाहीं आठवण म्हणोनी सगूण आवडेना ८०
 आवडेना मिथ्या मायीक भजन असल्यासी मन विद्यासेना
 विद्यासेना मन सगुणासी जरी तथासी कैवारी देव कैचा ८१
 कैचा देवभक्त कल्पना आपूली ते सर्व नाथीली ज्ञानीयांसी
 ज्ञानीयांसी देव दुरी अंतरला संदेहीं पडला अंतकाळीं
 अंतकाळ कैचा अनंत वाईचा संदेह देहाचा मिथ्याभूत
 मिथ्याभूत राख ज्ञानें मायाजाणा अभक्त तरेना मायापूरीं
 माया मोह पूर दुस्तर संसार अद्वैतविचार जंव नाहीं ८२
 जंव नाहीं भावें श्रीहरी अर्चीला तंव नव्हे भला ज्ञानगर्वी ८३
 ज्ञानगर्वी नव्हे ज्ञान त्या दुर्लभ जयाचेनी लाभ स्वरूपाचा ८४
 स्वरूप रामाचें मनीं आठवावें नाम उच्चारवें रात्रंदिवस ८५
 दिवसा ना रजनीं मनीं ना उच्यनी ज्ञाता जनीं वनीं सारिखाची
 सारिखाची भाव तथा भेटे देव येर सर्व वाव वाढ ज्ञान ८६
 ज्ञानावीण सर्व व्यर्थचि जाणावें जंव नाहीं ठावें आस ज्ञान

संतसंगे जरी सगुणी-भजन स्वधर्मसाधन किये कर्म १७
 क्रिया कर्म केंचें ज्ञानीयाचे अंगी मुक्त ज्ञानी जर्गी विचरनी १७
 विचरीजे देहीं तों कीजे सर्वही- किये कर्म कोहीं सोडूं नये १८
 सोडूं नये भक्ती स्वधर्मविरक्ती ब्रम्हज्ञानघाती रामदासी १९
 रामदास म्हणे रामउपासका भक्ति सोडूं नका राघवाची १००

भक्तिपर अभंग.

पंचक.

भक्ति नलगे भाव नलगे देव नलगे आम्हाशि १
 आम्ही पोटाचे पाईक आम्हा नलगे आशीक २
 आम्ही खाऊं ज्यांची शेटी त्यांची कीर्ती करूं मोठी ३
 रामीं रामदास म्हणे ऐवीं मूर्खींचीं लक्षणे ४

आम्हा अन्न झालें पुरें अन्नावीण काय पुरें १
 पोटाभरी मिळे अन्न आम्हा तेंचि ब्रम्हज्ञान २
 अन्नावींचूनी दूसरा देव आहे कोण खरा ३
 भगवंताची नाही गोडी काय म्हणे ते बापुडी ४

१ चाकर. २ वारीर.

अन्न कावें पोढभरी मग तें ज्ञान चर्चा करी १
 ऐसें बोलती अज्ञान जांसि नाहीं समाधान २
 आधीं अन्न तें पाहिजे मग ध्यानस्थ राहिजे ३
 अन्नावीण तळमळ अन्न करीतें सकळ ४
 केंचा राम केंचा दास अवघे पोढाचे सायास ५

३

अन्न देणार श्रीहरी तोंचि प्रतीपाळ करी १
 ज्या देवाचे आज्ञेवरी मेघ वर्षती अंबरीं २
 त्यासि चुकलीं बापुडीं अन्न अन्न करिती वेडीं ३
 रामदास म्हणे एक आदि अंतीं देव एक ४

४

देव नारी देव मारी देव सर्व कांहीं करी १
 अन्नोदक देवें केले सर्व तेणेंचि निर्मिले २
 त्यासि चुकलीं बापुडीं अन्न अन्न करिती वेडीं ३
 रामदास म्हणे एक देव वैलोक्य-नायक ४

५

देव घालितो संसारीं देव सर्व कांहीं करी १
 लक्ष चौऱ्यांशीं हिंडतां तेथें देव सांभाळिता २
 त्यासि चुकलीं बापुडीं अन्न अन्न करिती वेडीं ३

१ दीनपणानें .

B4

A3

देव एका भाग्य देतो एका भीकेंसि लावितो १
 म कळे भगवंताचें करणें राव रंक तत्क्षणें २
 तथासि चुकलीं बापुडीं अन्न अन्न करितीं वेडीं ३
 रामदास म्हणे पाहीं देवावीण कोहीं नाहीं ४

७

माया लाविली आईक आदि अंतीं देव एक १
 देव संकटीं पावता देव अंतीं सोडविता २
 तथासि चुकलीं बापुडीं अन्न अन्न करितीं वेडीं ३
 रामदास नवल घरी देव सर्वेचे अंतरीं ४

८

क्षुधा लागतांचि अन्न तृषा लागतां जीवन १
 निद्रा लागतां शयन आळस येतां चुकें मन २
 मळसूय संपादणें शीघ्र आचमन करणें ३
 रयाणें लागे नानाघरी सर्वकाळ भरावरी ४
 अबघा धंदाची लागला दिवसें दिवस काळ गेला ५
 रामीं रामदास म्हणे देह सुखाडा करणें ६

९

हात धुणें पाय धुणें नाना उयचार करणें १
 सर्वकाळ लोभासंगें करणें लागे हो अवेगें २

१ सुरवाचे आंगर. २ वरें.

अवघा धंदाची लागला दिवसेंदिवस काळ गेला ५
रामदास म्हणे हित कैसें घडावे स्वहित ६

१०

सीतकाळींच होता रा उष्णकाळीं घारा वास १
आले पर्जन्याचे दिवस केले घराचे सायास २
नाना व्याधीचीं ओषधें पथ्य करावें निरोधें ३
विषयी जनासी आदर करणें लागे निरंतर ४
अवघा धंदाची लागला दिवसेंदिवस काळ गेला ५
दास म्हणे सांगों किती ऐसी देहाची संगती ६

११

धनधान्याचें संचित करणें लागे सावचित १
अर्था जातो एकलारे फलह करावे आदरें २
नानापरुतेन पाळावीं नानाकृत्यें सांभाळावीं ३
सार विचार जतन करणें लागे सावधान ४
अवघा धंदाची लागला दिवसेंदिवस काळ गेला ५
रामदास म्हणे देवा जीव कीती हा घाल्याचा ६

१२

पोव-धंदा जन्मवरी करूं जातां नाहीं पुरी १
करितां संसारीं सायास नाहीं क्षणाचा अवकाश २

अभि.

B4

A3

अवघा धदाची लागला दिवसादिवस काळ गेला ३
दास म्हणे सावधान झालें सद्वृत्त बंधन ६

१३

शिंक जांभई खोकला तितुका काळ व्यर्थ गेला १
आतां ऐसें न करावें नाम जीवीं तें धरावें २
उवास उदवास निघतो तितुका काळ व्यर्थ जातो ३
पात्या पातें न लगत तितुकें वय व्यर्थ जात ४
लागे अवचित उचकी तितुकें वय काळ लेखी ५
म्हणे रामीं रामदास होतो आयुष्याचा नाचा ६

१४

कलियुग

पंचक.

आलें भगवंताच्या मना तेथें कोणाचें चालेना १
जैसा कलि राजा आला धर्म अवघाची बुडाला २
नीति मर्यादा उडाली भाक्ति देवाची चुकली ३

१ डोक्याच्यापात्यास.

येच-बुद्धी मंदावली सिकें भूमीनें सांडिलीं २
बहुबुद्धी अनाबुद्धी दास म्हणे केली सुष्टी ३

२

लोक दोष आचरती तेणे दोषें भस्म होती १
जनीं दोष जाहले फार तेणे होतसे संहार २
रामदास म्हणे बळी दिसे दीसे पापें कळी ३

३

माहीं पापाचा कंटाळा येतो हव्यास आगळा १
जना सुबुद्धी नायडे मन धांबे पापाकडे २
रामी रामदास म्हणे पुण्य जणें पाप दुणें ३

४

पुण्य सै वें तीं मोडावीं आणि बाभूणें पीडावीं १
पुण्यवंत ते मराये पायी चिरंजीव ध्याये २
रामदास म्हणे वाद विद्दें येती धर्माआड ३

५

लोक भीणेंचि चालती त्यांसि होताती विपत्ती १
धर्मजयुती कुडावी शास्त्रमर्यादा उडावी २
रामदास म्हणे देवें बौद्ध होऊनी वेंसावें ३

६

B4

A3

येथें काय रे वाजतें कोठें काय गेजवजतें १
उगा करीती कोल्हाळ माझें उठलें कषाळ २
हाका मास्तुनि वरडती टाळ अवघेची कूटिती ३
कोठें केंचे आले लुटे वायां झाले टाळकुटे ४
वेडीं संसार सांडिला व्यर्थ गलबला सांडिला ५
दास म्हणो या मूरवाला हरीकथेचा कंटाळा ६

१

हरिकथेचा आला राग रवेळ होतां घाली त्याग १
ऐसेप्रकारचे जन नाहीं देवाचें भजन २
कळावंताचें जो गाणें ऐकतांची जीवभानें ३
करिति लग्नाचा उत्साव नाहीं देव महोत्सव ४
भूत-दया नाहीं पोटीं रवाती लोभाचीं चोरटीं ५
रामीं रामदास म्हणो देव धर्म कोण जाणो ६

२

स्वार्थ केला जन्मवरो लोभें राहीलों श्रीहरी १
धन धान्य अहिर्निवां गाडू महिषी घाडे दासी २
शेत वाडे घर ठावो प्राणी जीवीं धरी होवो ३
माता पिता बहिणी भ्राता कन्या पुत्र आणी कांता ४

१ महा-उत्साह-मोगाउत्साह. २ हव्यास.

जन्मवरी वीण केला अंत काळी व्यर्थ गेला १
 काया स्मरानी घातली कन्या पुत्र सुरडली २
 घर बाढा तो राहिला प्राणी जातसे एकला ३
 धन धान्य तें राहिलें प्राणि चर्कडित गेले ४
 इष्ट मित्र आणि सांगाती आयुलाले घरा जाती ५
 दास म्हणे प्राणी मेले कांहीं पुण्य नाहीं केलें ६

४

दैन्यावाणा झाला प्राणी चंदी लागली तयनीं १
 म्हणती ऊचला ऊचला आतां भूमी भार झाला २
 घोर लागला अमूष प्राणि झाला प्रेत रूप ३
 दांत खिळ बसली बाणी तावा भरला कर-चरणीं ४
 डोळे विक्राळ दीसती झांका झांका मूळें भीती ५
 रामी रामदास म्हणे अवधी सुरवाचीं धीसुनें ६

५

एक म्हणती कां पळावे एक म्हणती कां बेसावे १
 लोक बोलती मत्सरे काय मानावे तें खरे २
 एक म्हणती कां सोडावे एक म्हणती कां मोडावे ३
 दास म्हणे हो तत्वता जाण अवधी बाष्कळता ४

६

१ परतली २ कुत्री

B4

A3

नाहीं ज्ञानाचा विचार केला अज्ञानें संचार १
मना आलें तें बोलती चालें नथें तें चालती २
अवघा स्वधर्म बुडाला देह प्रपंची लाविला ३
रामीं रामदास म्हणे अविद्येचीं हीं लक्षणें ४

७

स्नान नाहीं संध्या नाहीं देय नाहीं धर्म नाहीं १
उगाच बसुनीयां घरीं सज्जनाची निंदा करी २
तीर्थ नाहीं क्षेत्र नाहीं दान नाहीं पुण्य नाहीं ३
तप नाहीं शास्त्र नाहीं मंत्र नाहीं गायत्री नाहीं ४
पोटीं नाहीं निस्पृहता नाहीं विद्येनें पूरता ५
रामदास सांगे खुणे पापि सर्वांपरी उणे ६

८

कपटी कुटिल आळसी घरीं मिळेना स्यायाशी १
उगाच धरितसे ताढा पापि दरिद्री करंग २
पोरें म्हणति काय खावें स्त्रिया म्हणती कोवें जावें ३
रामीं रामदास म्हणे अवधीं हासती पीसुनें ४

९

स्वयें आचरावें पाप विशेष निंदा वज्रलेप १
निद्रा मत्सर टवाळी मायबापाशिं टवाळी २
अनाचारी परहारी मना आलें तेंचि करी ३
रामीं रामदास म्हणे असे जिताची मरणें ४

१०

गर्वा बांधिला पाषाण आत्मलिंग जाणे कोण १
 जिवाशिवाचें स्वरूप कोण जाणे कैसें रूप २
 लिंग चुकले स्वयंभू धरि पाषाणाचा लाभ ३
 रामी रामदास म्हणे भेद जाणती बाह्याणे ४

१

वृद्धी अवघी लिंगाकार अवघा लिंगाचा विस्तार १
 आतां कोठें ठेऊं भाव जेथें तेथें महादेव २
 अवघा देव विस्तारला ऐसें देवचि बोलिला ३
 रामदासा विसरला अवघा देवचि भरला ४

२

एकविस स्वर्ग विस्तारला देव संसुधीं घातला १
 केलें देवासी बंधन तेचि यावला आपण २
 देव ठायींचा अनंत त्यासि म्हणती अनंत ३
 रामदास म्हणे भावें जैसें घावें तैसें घ्यावें ४

३

अंत नाही तो अनंत त्यासि दोरी करी भांत १
 ऐसें जनाचें करणें कैसा संसार तरणें २
 देव व्यापक सर्वासी त्यासि म्हणती एकदेवी ३

१ नाशवंत

B4

A3

अभंग.

३५

रामदासीं देव पूर्ण त्यासि म्हणती अपूर्ण ४

४

देव पाषाण भाविला तोचि अंतरीं दाविला १

जैसा भाव असे जेथें तैसा देव वसे तेथें २

दृश्य बांधोनीयां गळा देव जाहला मीराळा ३

दास म्हणे भावातीत होतां घगटे अनंत ४

५

अवघे पाषाण मांडिले कोण म्हणती आखुळाले १

सर्व घटीं देव एक सेहें भाविला अनेक २

देव निर्मळ निश्चळ पाहति पाषाणाची खोळ ३

रामदासाचें अंतर देवापासीं निरंतर ४

६

धान्य अवघेंचि टाकिती बळ देखतां तोंडीं माती १

देव सर्वांचे अंतरीं सोडुंजातां तैसी परी २

तूप सोडुनी आपणा खाऊं पाहे साठवण ३

दास म्हणे ते राखुळा सोडुन पूजिती देउळा ४

७

साठवणेंवीण धान्य धान्येंवीण साठवण १

एकावीण एक काय कासा नये वाया जाय २

ज्ञानें - वीण उपासन उपासनेवीण ज्ञान ३

रामीं रामदासावीण करी नुसैंचि भजन ४

८

अभिमान

पंचक.

संसारचें दुःख आखें गाणें अवघेंचि बुडालें १
 आतां आठवेना कांहीं पडिलों चिंतेच्या प्रवाहीं २
 गाणें नाचणें सुखाचें जिणें जहालें दुःखाचें ३
 म्हणे रामी रामदास कोण करीतो सायास ४

१

नाना प्रकारीचें गाणें मीच बाळ-पणीं जाणे १
 काय जहालें कळेना एक तेंही आठवेना २
 मज यावांतर होतें तितुकें कोणाशि नव्हतें ३
 रामदास म्हणे आतां जीव जहाले दुश्चिंता ४

२

बोढवले पूर्व-पाप नानाप्रकारें संताप १
 तेणें व्रुद्धीच उडाली नीति अवघीच बुडाली २
 केला कीया ते कळेना मन विवेकें वळेना ३
 भरीं भरलेंसे मन अवघें तेचि ते कारण ४
 झोंबे विकल्याचें दयान देहबुद्धी घेत रान ५
 रामी रामदास म्हणे अवघीं झालीं कूलक्षणे ६

३

सात पांच गांय-वाट अवघा एकचि चौहाट १
 तेथें कोणेकडे जावें अवघी याटचि स्वभावे २

उन्मत्त

पंचक .

रामीं विसरला प्राणी	कामलो भें केली हाणी	१
काम धेलु मोकलीली	घरीं गाढवी बांधिली	२
उपडुनी कल्यतरु	केला शेरान्ना आदरु	३
सांडुमीयां चिंतामणी	वेंची धड्यराचें पाणी	४
गेले हातिचें नी धान	केले कवडीचें साधन	५
परिसा रागें हुंडोरिला	हातीं पाषाण घेतला	६
सार अमृत सांडिलें	देन्यवाणें कांजी प्याले	७
सोनें सांडुनी आदरें	वेंचूं लागला रवापरे	८
रत्न सांडुनीयां खडे	गेले म्हणुन दुःखें रडे	९
केली सारवर परवी	सुखें तोडीं घाली माती	१०
म्हणे रामीं रामदास	तोडी संसारान्ची आस	११

१

१ चिंतामणीला . २ दकलून दिलें .

विवक-गुह ना नारिले तय काय नातिले १
 नीति-अमृत सांडिले असत्य-मद्य-पान केले ४
 दया-बहिण संहारिली निंदामातंगी पाकिली ५
 पुत्रविचार दयडीला दासिपुत्र प्रतिष्ठिला ६
 सत्य-ब्राम्हण मारिला दोषी दीवर पाळिला ७
 ज्ञान-पकाने सांडिले माष-अज्ञान सेविले ८
 भक्ती लक्ष्मी त्यागीली अभक्ति-अवदसा घेतली ९
 मित्र-विश्वास सोडिला दातु-विकल्प जोडिला १०
 भेद चोरटे पाळिले अभेद-राजे दुराविले ११
 रामीं रामदास म्हणे जव्वा अभक्तांचे जिणे १२

२
 जेणे संसारीं घातिले पापी त्यासी विसरले १
 श्रीसी सांडोनीयां दारा भजे दासींचा डिंगरा २
 मायबाप दूरावली चोरें आपुलीं मानिलीं ३
 फोडोनीयां राखीयाम बेरया सेवीतो अधम ४
 रामीं रामदास म्हणे जव्वा अभक्तांचे जिणे ५

३
 ज्याच्या उदरासि आला त्यासि फिरोनि पडला १
 तोचि जाणावा चोंडाळ देव ब्राम्हणाचा काळ २
 झाला स्थियेसी लंपहु माय-बापासि उडहु ३

B4

A3

३ राभीं रामदास म्हणे यम कैला त्या कारणे ६

४

५ प्राणी संसाराची आला परि तो देवासी चूकला १

६ तणे तोचि तो अज्ञान नेणे भगवंताचें ज्ञान २

७ देह आपुला मानिला दोरवीं सांडोनीयां गेला ३

८ जें जें कांहीं अवाद्यत तें तें मानीलें वाद्यत ४

९ देवीं ब्राम्हणीं अभाव तेथें वर्णागाचा भाव ५

१० रामदासाचें स्मृति जेथें मानिलें अवहित ६

५

आळस

पंचक

१ श्रुतिं ह्वावें सावधान मना आलें तें गाईन १

२ ताल आती एकीकडे माझें गाणें भलली कडे २

३ दोंडा मूळ तें कळे माझें गाणेंचि मोकळें ३

४ राभीं रामदास म्हणे जेथें रुतती दाहाणे ४

१

५ राग मूर्च्छना कळेना ताल धुपद वळेना १

मक्ति झाझाचा विरवास नाही म्हणे रामदास ४

२

निःस्पृणी जागवेना काम को ध त्यागवेना १

इतुव्या-वेगळे साधन सांगा अर्घ्येची करिन २

आतां कवेना अभ्यास तोडवेना आवा-पावा ३

रामीं रामदास म्हणे राम-नाम उच्चारणे ४

३

आम्हीं देवाचे आळशी कांहीं नकळे आम्हाशीं १

गोड गोड हो जेवणे आठ-दिवसां एक नाहाणे २

मऊ पलंग सुषुप्ति निद्रा पाहिजे पुरती ३

दास म्हणे लोभाविणे करूं सोक्षेय भांडणे ४

४

आम्हीं भगवंताचे भोळे बाह्य अंतरीं मोकळे १

को ध आला तो साहवेना उणे उत्तर पहावेना २

आम्हां बोलों सके कोण बोलासाठीं वेंचू प्राण ३

दास म्हणे नीचोत्तरीं दुःख वाहू जन्मवरी ४

५

आम्ही भगवंताचीं वेडीं नेणों बोलाची परबडी १

आम्हां घ्यावे ऐसें कळे फिरोनि द्यावे हें नकळे २

१ निद्रेविषयी. २ साक्षात्कृत. ३ नीच-उत्तर-वाईट भाषणाने. ४ पूतनी.

34725

B4

A3

दास म्हणे सांगों किती लोक पावींच लागती ५

५

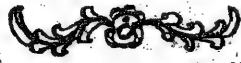
पहा कलियुगाचे जन कैसे अवघेच दुर्जन १

आप्त म्हणे मारूं जातां त्यास घाटे परम-व्यथा २

पाच देतां मानेवरी सुरें डोळेची वटारी ३

रामदास म्हणे मूर्ख नेणे पराव्याचे दुःख ४

६

बंधन

पंचक.

सर्वकाळ शेंडा मूळा येत जातसे मुंगळा १

तैशा कां करिसि येरझारा दारण जावें रघुवीरा २

हातीं धरुनियां सूत रवालीं बरती येत जात ३

दास म्हणे जळावरी जैसि फिरती कीं भिंगोरी ४

१

पायीं लाउनीं दोरी भोंगा बांधीला लेकरीं १

तैसें पावसी बंधन मग तुजला सोडिल कोण २

एक धरोनि बानर हिंडवीति दारोदार ३

रामदास म्हणे पाहे रीस धापा देन आहे ४

२

नको करूं अभिमान होणार तें देवाधीन १

बहु द्रव्यानें भुलले काळें सर्वहि ग्रासीलें २

जे म्हणती मी शक्त तेणें जहाले आसक्त ३

रामदास सांगे बाद कैसा होईल वोवट ४

३

डोळां अज्ञान झांपडी पायीं देहबुद्धी वेडी १

असे अज्ञान पक्क-जना जुंफिबेले संसारघाणा २

खांदीं ओढें विषयाचें पाठिं फटके सुरबदुःखाचें ३

रामी रामदास म्हणे व्यर्थ गेलें त्यांचें जिणें ४

४

आलें संसाराचें ज्ञान तेणें झालें समाधान १

सकळ-साराचेंहि सार ऐसा माझा हा संसार २

केंचा देव केंचा धर्म तीर्थयात्रा केंचा भ्रम ३

केंचें ज्ञान केंचें ध्यान अन्ध हेंचि समाधान ४

व्यर्थ गेला रे लौकिकीं येणें पोटा भरेना कीं ५

रामी रामदास भले आम्हा सौख्य हो मानलें ६

५

कल्पनेचे बरोबरी मन सर्वकाळ करी १

स्वप्न सत्याचि वाटलें दृढ जीवेंसीं धरिलें २

अभंग.

४३

अवघा माईक विचार नानामंदीर सुंदर ३
तोचि मानिला साचार दिव्यांबर मनोहर ४
जीव सुरवें सुरवावला धोर आनंद मानिला ५
रामदास म्हणे मंद लिंगदेहाचा आनंद ६

कांहीं कळेना विचार अवघा झाला ब्रह्म्याकार १
उमजेना संसारिक आठवेना परलोक २
अंध विवरीं पडियेले अंधकारीं सांपडले ३
मायाजाळें गुंडाळले वासनेनें वेंटाळिले ४
कामक्रोधें जाजावले मद-मत्सरें पीडिले ५
रामीं रामदास म्हणे अज्ञानाचीं हीं लक्षणें ६

अंध अंधारीं बैसले त्यांसि हातें पाळविले १
त्यांसि कळेना कळेना त्यांचि वृत्ती निवळेना २
संतसंगाचें बोलणें संसारीक काय जाणें ३
म्हणे रामीं रामदास केला नसतां अभ्यास ४

केला संसार-अभ्यास झाला आयुष्याचा नाश १
सदा उठतां बसतां रामावीण केली चिंता २
नाहीं साक्षेपाचा वेग उगाच मांडीला उद्योग ३

रामीं रामदास म्हणे ऐसें जीतचि मरणें १

९

पराधीन

पंचक.

मुंगसाचे कार्मीं वाढी मुंगुस हिंडे आढो आढी १
तरि तें पाळिलें जाणावें पराधीनचि स्वभावे २
वेडे आलेसे पाहुणे तरिते जगाचे मेहुणे ३
कार्यकर्ता कीर्तिवंत त्यासि जाणती समस्त ४
कार्यकर्ता तो झांकेना वेध लावी विश्वजना ५
दास म्हणे कुटुंबाचा तोचि प्ररूप देवांचा ६

१

नीज सलगीचे जाणेना पुढें कोणासी मानेना १
आळसी निकामी मायुस पुढें होत कासावीस २
उगेच नाचतें सुरडतें कोण घूसतें तथातें ३
आपणास अवकाळिलें ज्याचें त्यास कळों आलें ४
आधि कष्टावें रगडावें कार्य बहुतांचें करावें ५
बहुतांसि मीळों जाणे त्यासि मानीति दाहाणे ६
बहुतां मनाला तो ल्याव वरकड जाणावे नत्याव ७
आहे प्रगट उपाय दास म्हणे सांगों काय ८

२

असता परधन-वड काय नीयले बापुड १
 राहाणे उदंड कष्टती बडिल उपकारें दाटती ४
 बहुत राखिले लौकिक त्यांचें जीणें अलोलिक ५
 ज्यास त्यास पाहिजे तो जनीं बाटयास घेतो ६
 मनोगत जाणे सूत्रें जेथें तेथें जगमित्रें ७
 न सांगतां काम करी ज्ञान उदंड विवरी ८
 स्तुती कोणाची न करी प्राणिमात्रा लोभ करी ९
 कदा विववास मोडीना कोणी माणूस लोडिना १०
 जनीं बहुतचि साहतो कीर्तिरूपेंचि राहतो ११
 दास म्हणे नव्हे दुःखी आपण सुखी लोक सुखी १२

३

आळसें पिंडाचें पालन परि अवघें नागवण १
 देह केलें तेंसें होतें वंचले जे करिना तें २
 वाक्ति आहे तों करावें विश्व कीर्तनिं भरावें ३
 पुण्यवंत तो साक्षेयी आळसी महालोकी पायी ४
 आपलाचि घात करी सदा कवीर वैरवरी ५
 माणूस राजि राखों नेणे त्यासि न मानीति राहाणे ६
 गुणें माणूस भोगतें अवगुणें धीतें जातें ७
 दास म्हणे भला भला जेथें तेथें पवाडा केला ८

४

फंदर आळसाची बाईल पुढें काळरे खाईल १
 ज्याचे वडिल आळसी कोणें सिकवावें तयासी २
 घरीं खावया ना जेवाया नाहीं लेया ना नेसाया ३
 पत्नी उदंडची खाती आळसी उपवासी मरती ४
 दास म्हणे सांगों काय होता अगट उपाय ५

५

ऐसें कैसें रे भजन करिताती मूर्खजन १
 गधडयासि नमन कैलें तेणें थोबाड फोडिलें २
 उंच नीच सारिखेची दास म्हणे होत छीछि ३

६

मलिन पंचक.

महादर्पण खंतलें तेणें मुख आझादलें १
 तैसी वृत्ती हे मलिन होतां बुडे समाधान २
 धातुवरी आळा मळ तेणें लोपलें निर्मळ ३
 शेतीं न जातां आडन तेणें आझादलें दोत ४
 सुखें न होनां उच्चार तेणें बुडे पादांतर ५
 नाहीं दीपाचा विचार दास म्हणे अंधकार ६

१

नाना-देव केले जनीं अनुताप आला मनीं ३
 रात्रीं रामदास म्हणे ज्या स्वहीत करणें ४

२

प्रस्ताविक

पंचक.

डोळे चिरीं व चांगले	वृद्धपणीं सरक्या झाले	१
ओले मातीचा भरंवसा	काय मानीसी माणसा	२
सुख रसाळ चांगले	पुढें अवघें सुकृतलें	३
रम्य नासीक सरळें	सर्व काळ याणी गळे	४
कर्ण-भूषणें सुंदर	पुढें जहालीं बधिर	५
बरवी दंतांची पंगती	परि ते उन्मळोनि पडती	६
बरवे कर आणि चरण	परि ते झाले निष्कारण	७
अंग-कांती होती बरी	झाली चिरगुटाचे परी	८
केश होताती पांढरे	लाळ गळतां ना धरे	९
बहुसाल होतें बळ	पुढें जहालें निर्बळ	१०
देह होतें जें निर्मळ	तेंचि झालें अमंगळ	११
सर्व तारुण्यें चांगला	आणि दीनरूप झाला	१२

थोंटे पांगुळे बधिर आतां तरी होती नर १
 नाहीं देहाचा भरंवसा वारण जावें जगदीदा २
 कौड कुश्वळ सर्वांनीं एक झाले क्षयरोगी ३
 एक जाणी अंध होती एका समंध लागती ४
 नाना-रोगाचे उमाळे काय होईल नकळे ५
 रामदास म्हणे भावें वेगीं सार्थक करावें ६

२

वेगीं व्हावें सावधान ऐसें आहे वृद्धपण १
 डोळे जाती कान जाती दांत अवघेचि पडती २
 हात गेले पाय गेले देह पादुगें लागले ३
 दास म्हणे दाक्ती गेली मती अवघीच खुंदली ४

३

ऐसें आहे सर्व कोहीं चिरंजीव काहीं नाहीं १
 युक्ती जात्ये बुंदी जात्ये क्रिया तेही पालदत्ये २
 धीर विचार बुडाला होता विवेक तोही गेला ३
 रासीं रामदास म्हणे वृद्धपणाचीं लक्षणे ४

४

अंतीं एकलाची जावें म्हणेनी राघवीं भजावें १
 साता पीता बंधूजन कन्या पुत्रही सोडून २

B4

A3

काळ जातो क्षण क्षणा मूळ येईल भरणा १
 कांहीं धोंवाधोंव करीं जंव तो काळ आहे दुरी २
 देह आहे जाइल नेणें सुललासी कवण्या-गुणें ३
 माया-जाळीं गुंतलें मन परि हें दुःखाचें कारण ४
 सत्य वाटतें सकळ परी जातां नाहीं वेळ ५
 रामी रामदास म्हणे आतां सावधान होणें ६

६

झालें देह हो गलीत आले संसार लंछित १
 सावधान सावधान पुढें नाहीं व्यवधान २
 आतां मन आदोपावें आयुल्या निजधामा जावें ३
 राहें देवाचें स्मरण रामी रामदास म्हण ४

७

पुण्य-पहावया कारणें देव धाडी बोलावणें १
 वाट चांगली धरावी पुण्यसामोयी करावी २
 वाटे बैचना ही जाया पुढें सूर्य कैचें तया ३
 रामी रामदास म्हणे बुद्धिवंत ते राहाणे ४

८

१ सुनिपाठकरून . २ मोक्षवाट .

रामदास.

अंतकाळ येतयेतां पुढें नये चुकवितां १
 अकस्मात लागे जावें कांहीं पुण्य आचरावें २
 पुण्यावीण जातां प्राणी घडे यमाची जाचणी ३
 रामदास म्हणे जना कठिण यमाची यातना ४

९

अभक्त भोगीत यातना देव राखे भक्त-जना १
 देव भक्त दोन्ही एक यम देवाचा सेवक २
 भक्त-देव केला सरवा तोचि त्यांचा पाठी-सरवा ३
 रामीं रामदास म्हणे भक्तिकराया-कारणें ४

१०

लक्ष्मी आहे रे चंचल इस जातां नाहीं वेळ १
 सत्य मानावें उत्तर देव नित्य निरंतर २
 नानावैभव समस्त येति जाति अकस्मात ३
 म्हणे रामीं रामदास काय देहाचा विस्वास ४

११

नानाव्यथा उद्भवती प्राणि अकस्मात जाती १
 मृत्यु बांधला पदरीं होति आयुष्याची भरी २
 काळ लागला सन्निधी एक घडी लागों नेदी ३
 रामदास म्हणे खुणें भेद जाणती बाह्याणे ४

१२

नेदी-मर्यादा सांडिती उणा-काळीं बेस होती १

अभंग-

५१

तैसा तारुण्याचा भर सवेंचि होतसे उतार २
भाग्य चढें लोणीं वेगें सवेंचि प्राणी भीक मागे ३
रामदास म्हणे काळ दानीं दिवस पर्व-काळ ४

१३

पुरें पट्टण बसती एक वेळे बोल होती १
तैसें वैभव सकळ येतां जातां नाहीं वेळ २
बहु-सृष्टीची रचना होय-जाय क्षणक्षणा ३
दास म्हणे सांगों किती आले गेले चक्रवर्ती ४

१४

सेवकासी भाग्य चढें त्याचें आधीन होणें पडे १
देव करिल तैसें व्हावें काय करिल तें पहावें २
वर्तमान घडे जैसें उगेच व्हावें लागे तैसें ३
दास म्हणे वेळ कैसी राज्य जाहलें कलिसीं ४

१५

काम क्रोध खबळले मद मत्सर मातले १
त्याचे आधीन लागे होणें ऐसें केलें नारायणें २
लोभ दंभ अनौवर जहाला गर्व अहंकार ३
दास म्हणे सांगों किती पडली ऐशांची संगती ४

१६

ऐसें कैसें रे सोबळें शिवतां होतसे ओवळें १
स्नान-संध्या टिके माळा पोटीं क्रोधाचा उमाळा २

बाह्य केली झळफळ देह-बुद्धिचा विटाळ ४
 नित्य नेम खटाटोप मनीं विषयाचा जप ५
 रामदासीं दृढ-भाव तेणें-विण सर्व बाब ६

१७

देह विटाळाचा गोळा कैसा होतसे सोंवळा १
 तुज कळेना विचार ऐसें यासि काय करूं २
 दृढ केला अभिमान तेणें साधणें बंधन ३
 रामदासीं स्वामीविण केला तितुका होय शीण ४

१८

गेला संदेहाचा मळ तेणें निःसंग निर्मळ १
 बाह्य-गंगाजळ-स्नान चित्तशुद्धि ब्रम्हज्ञान २
 सर्वकाळ कर्मनिष्ठ सर्व-साक्षिलें वरिष्ठ ३
 रामदासीं स्नानसंध्या सुत करी माता बंध्या ४

१९

सर्व-काळ संतुष्टता तस केली लोलंगता १
 फळ अहालें तर्पणीं संसारासीं पडिलें पाणी २
 देवराव तस केले भावें आत्म निवेदिलें ३
 रामदासांचे तर्पणीं सर्व केलें रामार्पणीं ४

२०

अनित्याचा भ्रम गेला शूद्ध नित्य नेम केला १

१ बाहेर.

B4

A3

अभंग-

५३

नित्या-नित्य हा विचार केला स्वधर्म आचार	२
देह-बुद्धी अनर्गळ - बोधें फिटला विटाळ	३
रामदासी ज्ञान झालें आणि स्वधर्म रक्षिलें	४

२१

वेडसर

पंचक.

पडसोदासीं करी याद खळाळावीं तो विवाद	१
तेथें चालेना मीपण दीया पावावा आपण	२
सावधाना-सवें जावें प्रति बिंबेसीं भांडावें	३
रामदास म्हणे भावें समुदासीं गडगडावें	४

१

संत बोलले बहुविध तेथें कैचें म्हणुं सिद्ध	१
कोण कोणासीं भांडावें कोण्या पंथासीं माडावें	२
बहु याचा पृथ्वीवरी बहु शाब्द नानापरी	३
नाना सैन्य नाना पुरें दास म्हणे ते उत्तरें	४

२

माया अविद्येचें बंड नाना-प्रकारीं थोतांड	१
अवघें सोडुनीयां द्यावें एक भगवंता पहावें	२
पंचभूतांचा मेळावा दृश्य पदार्थ आद्यवा	३

आमचे वंशीं केंचा राम एक पींडिचें निःकाम १
 राम-दास्य आलें हातां अबघा वंश धन्य आतां २
 बापें केली उपासना आम्ही लाधलों त्या धना ३
 बंधु अभिलाषा देंकला वाटा घेउनि भिन्न झाला ४
 पोर सकळां संकोचले एक स्वरवा उधळले ५
 रामीं रामदासीं-स्थिति पाहिली वडिलांचि रीती ६

४

माजीं बांधावा भोंपळा तैशी बांधोनये शिळा १
 सारासार निवडावें तैसैं जाणोनीयां घ्यावें २
 रत्नखडे येरखडे सगळ देतां प्राणीं रडे ३
 एकाठायीं सोनें लारव लारव देतां मारी हांक ४
 मनुष्य गोड घांस घेतें कडु आवघें सांडितें ५
 हात म्हणे भक्ति-सारा नको अभक्ता गव्हारा ६

५

गगन आडतचि नाहीं तैसैं निरंजन प्राहीं १
 चंचळ-गुणें सरुणें विकार आड तो पावणें २
 सारासार निवण नाहीं प्रत्ययानें पाहे कांहीं ३
 कडु-विरव आणि वावडे त्या सळडोनि पडे वेडें ४
 तैसैं संसाराचें स्वरव आदि-अंतीं आवघें दुरव ५

१ याचारहित. २ ओळे स्वच्छ होण्याकरितां घडी घालतात ती -

B4

A3

भगवंताचे भक्ति-सार्थी थोर करावी आराआटी १
 स्वदै-बिंदु आले जाण तेंचि भागिर्थीचें स्नान २
 वोळंगता देव-राव सहज होतसे उपाव ३
 सकळ लोकांचें भाषण देवासाठीं संभाषण ४
 जें हारवले सांडले देवावीण कोठें गेले ५
 जठराग्नीस अवदान लोक म्हणती भोजन ६
 एकवीस सहस्र जप होतो न करितां साक्षेप ७
 दास म्हणे मोठें भोज देवीं सहजीं सहज ८

मार्जी बांधावा भोंवळा तैसी बांधोनये शीळा १
 घेउनये तेंचि घ्यावें येर अवघेंचि सांडावें २
 विषवल्ली अमरवल्ली अवघें देवेंचि निर्मिली ३
 अवघी सृष्टीची लुगट करूनये किं झगट ४
 अवघेंची केले देवें जें जें माने तेंचि घ्यावें ५
 अवघें सगट सारीखेंची वाट मोडे साधनाची ६
 दास म्हणे हरिजन धन्य जाणें तो सज्जन ७

वेधें भेदावें अंतर भक्ति घडे तदनंतर १

१ घेरा. २ पादासारखा. ३ घर्म. ४ इवासो ज्वास संख्या.

मना-सारिखें चालावें हेतु जाणोनी बोलावें २
जनीं आवडीचे जन तेचि होती हो सज्जन ३
वरें परिक्षावें जना अवघे सगठ पिटवना ४
दास म्हणे निवडावें लोके जाणोनीयां घ्यावे ५

९

यथातथ्य आठवेना कांहीं हीत तें घडेना १
कांता ज्याचे बंदिखाना नव महिने पतना २
बाराबर्षे बाळपण आंगीं होतें मूर्खपण ३
पुढें तारुण्याचे भरें आलें कामाचें बीरवारें ४
पुढें आलें वृद्धपण सर्वें पातलें मरण ५
दास म्हणे रात्रदिवस नाहीं मरया अवकाश ६

१०

देवें जन्मासि घातलें नाना स्फुरव दाखविलें १
त्यासि कैसें विसरावें पुढें कैसेंनि तरावें २
कुळ ससुळ सांभाळिलें नानाप्रकारीं पाळिलें ३
दास म्हणे देवावीण दुजा सांभाळी तो कोण ४

११

रात्रदिवस दुश्चित्त चारि घटिका सावचित्त १
होउन कीर्तिनें बैसावें भावें भगवंतासि गावें २
सदा संसार कथन क्षण एक सावधान ३
दास म्हणे वारंवार बहुसाल खबरदार ४

१२

अभंग.

५७

रात्रंदिवस गह्वार फिरतसे दारोदार १
आपलें मन आटोपावें नाहीं तरी फजित व्हावें २
कल्पनेचे भरेवरी करूनये तेंचि करी ३
दास म्हणे हें बोढाळ आटोपिना तो चांडाळ ४

१३

काय करितें हें मन साक्ष आपुला आपण १
हित आपुलें करावें नाहीं वीर्यलोका जावें २
काय बासना म्हणते आपणास साक्ष येते ३
मन असे बरगळ केल्या होतसे विव्दळ ४
सोडिना हें संसारिक काहीं पाहावे विवेक ५
दास म्हणे साबधान पदरीं बांधलें मरण ६

१४

क्षोभ पंचक.

करितां सोभाळ आपुला दुःखें जीव भांबावला १
पाहोंजातां सारासार कांहीं कळेना पिचार २
क्षोभें घुती लांबावली क्षोभें घुती जाजावली ३
रानीं रामदास म्हणे कोण उपाय करणें ४

१

संग स्वार्थाचा धरिला तेणें काम बळावला १
 थोरपणें हे मातले तेणें आकाटीं घातले २
 कामांमार्गे आला कोध कोधें केला बहू खेद ३
 लोभ दुःखाचें कारण मोहें केलें विस्मरण ४
 कामिं लाचावले मन झालें बुद्धिचें पतन ५
 दास म्हणे हो सकळ अवघें अविद्येचें मूळ ६

२

गेला प्रपंच हातींचा लेश नाही परमार्थाचा १
 दोहींकडे अंतरला थोरपणें भांबावलों २
 गेली अवधी निस्पृहता नाही स्वार्थही पूरता ३
 पूर्ण झाली नाही आस इकडे बुडाला अभ्यास ४
 दास म्हणे कोधें केलें अवघें लाजिरवाणें झालें ५

३

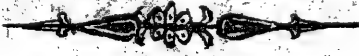
उगमीं विषें कालवले तेंचि प्रवाहीं पडले १
 आतां कोणेकडे जावें कोण्या प्रकारें असावें २
 होता भूषणाचा ठावो तेथें जहाला अभावो ३
 मूळ अंतरीं तें वेडें जहालें अवघेंचि वांकडें ४
 छाया वांतिची नावडे कोध-वणवा आवडे ५
 रामदास म्हणे जस्य झाला अंतरीं विकल्प ६

४

सन्निपाताचें लक्षण अवघें झालें कुलक्षण १

झापा को ध पि सा छल त्यास कोण म्हणे भले ४
मना आलें तें करावें बळेंचि अक्काटि बरावें ५
रामदास म्हणे खरें ज्याचें त्यासी बाटे वरें ६

५
अधिक बोलोंचि नेदिती धरुनि जीमचि कापिती १
तेथें चालेनाकीं तावा पोटासाठीं देवावढा २
हात पाय ते कापिति कर्ण नासिक छेदिति ३
नानाप्रकारीं यातना अवघें श्रुत आहे जना ४
दास म्हणे सेवाचोर साहेबाचे हरामखोर ५

बोसण

पंचक.

बोसणारे बोसणारे बोसणारे राग बोसणारे १
आढळेना आढळेना आढळेना संत आढळेना २
उमजेना उमजेना उमजेना पंथ उमजेना ३
कोण जाणे कोण जाणे कोण जाणे रामदास जाणे ४
१
चालवेना चालवेना चालवेना पंथ चालवेना १

जड जातो जड जातो जड जातो सत्य जड जातो ४

धरवेना धरवेना रामदास म्हणे पण करवेना ५

२

संतापलें संतापलें संतापलें मन संतापलें १

झीजला गे झिजला गे झीजला गे देह झिजला गे २

सोसवेना सोसवेना सोसवेना शीण सोसवेना ३

धीर नाही धीर नाही दास म्हणे अंतर पाहीं ४

३

त्यागवेना त्यागवेना त्यागवेना भाग्य त्यागवेना १

बुद्धि नाही बुद्धि नाही बुद्धि नाही देहबुद्धी नाही २

धरवेना सोडवेना तोडवेना मन बौद्धवेना ३

दास म्हणे दास म्हणे पोटिंचा निश्चय कोण जाणे ४

४

मोकल रे मोकल रे मोकल रे मना मोकल रे १

योग नाही योग नाही त्याग नाही विनैराग नाही २

भक्ति नाही मुक्ति नाही देव नाही सातुकूळ नाही ३

जप नाही तप नाही गुण नाही निरुण नाही ४

ज्ञान नाही ध्यान नाही लय नाही साधन नाही ५

१ पाठीस, २ धनलोभ.

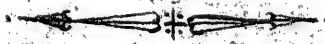
B4

A3

दान नाहीं पुण्य नाहीं कर्म नाहीं स्वधर्म नाहीं ८
 तीर्थ नाहीं व्रत नाहीं शान्ति नाहीं विश्वांती नाहीं ९
 न्याय नाहीं नीति नाहीं दास म्हणे कोहिंच नाहीं १०

५

साधिल रे साधिल रे साधिल रे भव साधिल रे १
 काम आहे क्रोध आहे मद आहे मत्सर आहे २
 लोभ आहे दंभ आहे क्षोभ आहे क्षेम आहे ३
 भेद आहे खेद आहे वाद आहे उच्छेद आहे ४
 पाप आहे दोष आहे अंतरीं पहातां द्वेष आहे ५
 अर्थ आहे स्वार्थ आहे मान्य तें करणें उग्रार्थ आहे ६
 जाणवेना जाणवेना दास म्हणे खुण सांगवेना ७

विवेक

पंचक.

एक देव आहे स्वरा माया नाथिलें पसारा १
 हेंचि विचारें बाणावें ज्ञान तयासि म्हणावें २

१ वेष्टिले.

रामदासाचें बोलणें स्वप्नामाजी जाई जेणें

१

पूर्वीं पहातां मीं कोण धुंडुं आपणा आपण १
स्वयें आपुला उगव जाणे तेंचि महानुभव २
कोण कर्म आचरला कैसा संसाराशी आला ३
आले वाटे जो सुखें देव त्याशी सांपडे ४
आली वाट ती कथण मायेचें जें अधिष्ठान ५
रामदासाची उपमा ग्राम नाहीं कैची वीमा ६

२

पांचा लक्षणीं पुरता धन्य धन्य तेंचि ज्ञाता १
विवेक वैराग्य सोडीना कर्म-मर्यादा सांडिना २
बोह्य बोले शब्द-ज्ञान अंतर्थांहीं समाधान ३
रामीं रामदास कवी न्याय नीतीनें शिकवी ४

३

अंतर्थांहीं समाधान बाह्य सगुण भजन १
धन्य धन्य तेंचि ज्ञान अंतर्थांहीं समाधान २
निरूपणें अंतस्त्याग बाह्य संपादी वैराग्य ३

D4

A3

कोल झाला रघुनाथाचा मेळा मिळाला भक्तांचा	१
अहं-भाव बरबेबरी बळेंचि घातला बाहेरी	२
क्षेत्रीं विवेक जहाला क्रोध देशी-पडी केला	३
काम देहींचा कोडिला मद मत्सर पाडिला	४
लोभ दभ नागविला अहंकार बुडविला	५
कुचें वीपण पळालें उगेंच अज्ञान गळालें	६
फिरीखोर होता हुंदू त्याचा केला शिरछेद	७
तिरस्कार हावे-दार त्यास बोधें केला मार	८
मन चोरटें धरिलें नित्य नेमं चर्जर केलें	९
आळस साक्षेपें घेतलें पार्थी धरुनि आपटिलें	१०
दुश्चितपणा अकस्मात निरूपणीं केला घात	११
कपट-मैद सांपडलें उभें सर्वांगीं तोडिलें	१२
बंड पारंपंड तूटिलें बळेंचि धरुनि कुटिलें	१३
वाब्द बांधोनी पाडिला निःवाब्द तेथें प्रतिष्ठीला	१४
गर्व ताटा विदंबिला वाद विवेकें झाडिला	१५
जेणें भावार्थ उडविला धरुनि विकल्प बुडविला	१६
करुनि अपायाचा नावा राहे रमीं रामदास	१७

१ आज्ञा . २ देवात्याग करण्याजोगी विषयीस . ३ फितुरकरणाचा
४ स्थापिला .

वैराग्य

पंचक.

प्रपंच सांडुनीयां बुद्धी जडली परमार्थ उपाधी १
 मना होई सावचित त्याग करणे हा उचित २
 संप्रदाय समुदाय तेणें जडे अहंभाव ३
 रामदास म्हणे तेम शिक्षा मागणें उत्तम ४

१

प्रपंच कैला ताडा तोडी जडली परमार्थाची वेडी १
 सावधान होई जीवा त्याग कैलाचि करावा २
 काम क्रोध राग द्वेष अंगीं जडले विशेष ३
 रामदासें दरें कैलें अचघें जाणोनी त्यागिलें ४

२

कोण कैंचा रे भीकारी भिक मागे दारोदारीं १
 ऐसें म्हणे तेथें जावें सरवें वैराग्यें फिरवें २
 आह्मे ब्राम्हण विदेची नाहीं ठाऊक आम्हाची ३
 रामीं रामदास म्हणे कोण आह्मे कोण जाणे ४

३

नको बोलखीचें जन अंगीं वाजे अभिमान १
 आतां तेथें जावें मना जेथें कोणी बोलखीना २
 लोक म्हणति कोण काये पुसों जातां सांगों नये ३
 रामदास म्हणे याहीं तेथें काहीं चिंता नाहीं ४

४

असंग.

६५

देह जावो अथवा राहो	रामें फेडिला संदेहो	१
रामालागीं देशवांदा	संसाराच्या बारा वारा	२
जीवालागीं आदि अंतीं	एक रामाची संगती	३
रामदासीं रामरावो	नाहीं आणीक उपावो	४

५

सांज वीसरतां सात	वायां कराबा आकांत	१
तैसीं सखीजीबलगे	जाति एकामेकां-मागे	२
चार दिवस यात्राभरे	सर्वेचि मागुती वीसरे	३
पूर्ण होतां महोत्सावो	फुटे अवघा समुदावो	४
बहुन वराडी मिळाले	जैसे आले तैसे गेले	५
एक येती एक जाती	नाना कौतुक पाहाती	६
बंधु बहिणी माता पिता	कन्या पुत्र आणी कांता	७
अण्णानुबंधाचें कारण	वायां शोक निःकारण	८
एक बहुसाल जिती	एकवेळ वारीं जाती	९
बहु साले दास दासी	नानापक्ष गाई महिषी	१०
धनधान्याचें संचित	कांहीं होत कांहीं जात	११
रासीं रामदास म्हणे	संसारासीं येणे जाणे	१२

६

कोणी पुत्र कामा नये	मित्र करी तो उपाये	१
कैचें आपुलें परावें	अवघें अण्णानुबंधें घ्यावें	२
जीवलग्नाची-येपरी	मातेदुनी लोभ करी	३

आहे कोण जाणे कैंची परि ते जिवाचे जीविंची ४
 जीवलग जीव घेती त्यासिं परावीं रक्षिती ५
 रामी रामदास म्हणे नकळे देवाचे करणे ६

७

जेजे संसारासीं आले ते ते तितुकेहि एकले १
 वायां आपुलीं मानिलीं सोबीं दुरी दूरावलीं २
 सखी सांडुनियां देशीं मृत्यु पावलीं विदेशीं ३
 खाती व्याघ्र आणि लांडुगे तेथें कैंचीं जीवलगे ४
 घरीं बाह्य पाहे राणी आपण मेला समरंगणी ५
 रामीं रामदास म्हणे अवचीं जाणावीं पिडनें ६

८

देह बहुतांचे खाजे सूर्य म्हणे माझे माझे १
 बिंबु विरवारें अजगर नाना श्वापदे अपार २
 नाना पक्षी गीध काक श्वान माजरी जंबुक ३
 लाव लासी भूत खेत सांगेंजातां असंख्यात ४
 किती सांगों बारंबार जीवजीवाचा आहार ५
 म्हणे रामीं रामदास कैंचा देहाचा विश्वास ६

९

घात करूनी आपुला काय रडसी पुढिला १
 बहु मेलाचे आयुष्य विषयलोभे केला नाश २
 नाही वोळखिलें सत्या तेणें होते आत्महत्या ३

असंग.

६७

नर-देहाची संगती गेली गेली हातो हातीं ४
नाहीं देहाचा भरवसा गेला गेलारे वाचसा ५
रामी रामदास म्हणे भुलूंतको मूर्खपणे ६

१०

कोणें कोणासीं रडावें एका मागें एकें जावें १
एक वेळ गेली माता एक वेळ गेला पिता २
द्रव्य दारा जाती पुत्र जीव लगे आणि मित्र ३
प्राणी संसारासीं आत्मा तितुका मृत्यु पंथें गेला ४
पूर्वज गेले देवापासीं तेचि वार आपणासीं ५
रामदास म्हणे लोक करी गेलियांचा शोक ६

११

ज्याचें होतें तेणे नेलें तेथें तुझे काय गेलें १
बेगीं होई सावधान करीं देवाचें भजन २
गती नकळे होणाराची हे तंव इच्छा भगवंताची ३
पूर्व-संचिताची फळे येती दुःखाचे होलाळे ४
पुर्विं केले जें संचित तेणे भोगवि निश्चित ५
वास म्हणे पूर्व रेखा प्राप्त नदळे ब्रम्हादिका ६

१२

वाढे संसार दुस्तर होती दुःखाचे डोंगर १
तरी श्रवण करावे तेणे दुःख विसरावे २
पुढे काय कळे आता वाढे संसाराची विता ३

येतां उभंड भरेना मायाजाळ आवरेना ४
 दुरी जाउनी विवेक आणि आदळतो शोक ५
 रामीं रामदास म्हणे दुःख जीवें धरीं उणे ६

१३

काम क्रोध मद मत्सर जरि बोले अनाचार १
 त्यासि करावें साधन सदां श्रवण मनन २
 बोला ऐसें चालवेना जीव भ्रांती हालवेना ३
 दूढ लौकीक सांडेना ज्ञान विवेक माडेना ४
 पोटीं विकल्प सुटेना नष्ट संदेह तूटेना ५
 दास म्हणे निर्बुजलें मन संसारीं बुडालें ६

१४

केला करी विश्वेश्वर श्वेतबंध रामेश्वर १
 तरी संशय तुटेना पूर्वगूण पालदेना २
 भागीरथी गोदावरी केली कृष्णा आणि कावेरी ३
 राम अयोध्येचा पती कृष्ण केली दारावती ४
 बद्रि ओढ्या जगन्नाथ केला स्वामी धिमल्लनाथ ५
 मातापूर तुळजापुर सप्तशृंगी कोल्हापुर ६
 केली पंढरी नरहरी शंभु पाहिला शीखरी ७
 मोरेश्वर भुलेश्वर ज्वालामुखी हरेश्वर ८
 सिद्ध मैराळ मारुती देवें केलें नोणो किती ९
 बारा लिंगे या वेगचीं तीर्थे केलीं भूमंडळीं १०

रामदास म्हणे भावें तरि हें मन पालदावें ११

१५

एक उपासना-धारी भक्ति भावें त्याची करी १
सर्व नैस्वर जाणुन वृत्ति करी उदासीन २
सत्यवस्तूतें साचार त्याचा करावा विचार ३
त्यागुनियां अनर्गळ सदां असावें निर्मळ ४
ध्यानें आवरावें मन आणि इंद्रिय-दमन ५
अखंड वाचे राम नाम ध्यान संध्या नित्य-नेम ६
दास म्हणे सर्व भाव जेथें भाव तेथें देव

१६

मुख्य पूजा परंपार एकाहूनि एक थोर १
आतां कोठें ठेऊं भाव जेथें तेथें महादेव २
माझे कुळींचें दैवत पाहों जातां असंख्यात ३
राम कृष्ण महादेव बनशंकरि खंडेराव ४
माता सरवाई आपण स्वामी लक्ष्मीनारायण ५
वीर बैसविला देवारा माझी माता एकवीरा ६
माय राणी पांडुरंग मुंजा नरसिंग झोडिंग ७
माहालक्ष्मी रवलिया कुळदैवत मोरया ८
अणुदेवी होय माई सप्तशृंगी चंडाबाई ९
तुळजापुरीं तुळाबाई घाटमाथाची नवलाई १०
दंडपाणी जोगेश्वरी माता कामाक्षी कावेरी ११

मैसाबाई नारायण आख्या वेताळ कारण	१२
मुंजा जोगिणी मागिणी बहुसाल मानविणी	१३
धोपेश्वर कोपेश्वर सिद्धेश्वर सोमेश्वर	१४
सात प्रांच रंगनाथ व्यंकटेश वैजनाथ	१५
अन्नपूर्णा शालिग्राम हयग्रीव मेघश्याम	१६
परशुराम कोवेश्वर नाना शक्ती परमेश्वर	१७
महिकावती भोगावती आमुच्या देव्हारांची सती	१८
रानदेवी नारायण मैसाकर मल्लिकार्जुन	१९
अग्निसारिखें दैवत आणि मुख्य प्राणनाथ	२०
देव तांबडे अनेक बहुसाल केला ठाक	२१
तांबें देवते तर्मदे देव दाटले नुसदे	२२
सोमकांत सूर्यकांत नाग नाणि चक्रांकित	२३
औटहात मृत्तिकापूजन नाना देवाचें लेखन	२४
डाउ पूजाचे अनंत गौरी आणि तेमोईत	२५
रामदासी देव एक येर सर्वही माईक	२६

१७

भाव धरी संतापायीं तेणें देव पडे वायीं	१
नाना देवाचें सजन तेणें नोहे समाधान	२
सकळ देवांमध्ये सार आहे अनंत अपार	३
रात्री रामदास म्हणे अबघे देव केले जेणे	४

आतां कोणा शरण जावें	सत्य कोणाचें मानावें	१
नाना पंथ नाना मतें	भूमंडळीं असंख्यानें	२
जरी तपी नाना हदी	मंघावळी लक्ष कोटी	३
एक सुद्रा हे लाविती	एक आसन घालिती	४
एक दाविती देखणी	एक अनस्यूत-ध्वनी	५
एक नासाघ्नीं लक्षिनी	एक हृदयीं दाविती	६
पिंडज्ञानी तत्वज्ञानी	योगाभ्यासी सिद्ध ज्ञानी	७
पंचाक्षरी धूम्रपात्री	गोरांजन उपोषणी	८
दुग्धाहारी निराहारी	फळा-हारी पर्णा-हारी	९
एक औषधी-प्रयोग	एक देवी धातुमार्ग	१०
एक विभूती लाविती	एक भीष्म-हारीवती	११
दंडधारी जवाधारी	एक बाळ-प्रसूचारी	१२
मौनी नम-दिगांबर	पंचाक्षरी योगेश्वर	१३
एक जोसी आणि वैदिक	एक पंडित पुराणिक	१४
साधु संत सुनीश्वर	भ्रमेश्वर कवीश्वर	१५
गाती हरिदास बागडे	नृत्य करिती देवापुढें	१६
एक म्हणती अबघें बाव	एक म्हणती अबघें देव	१७
एक कळेंचि नेहिती	एक दादुनी सांगती	१८
एक कर्मीच तत्पर	एक कर्मी अनादर	१९
एक मानिती सगुण	एक मानिती पाषाण	२०

एकें केला सर्व त्याग एक म्हणती राजयोग २१
रामदास सांगे खुण भक्तिवीणें सर्व-शीण २२

१९

धारण जावें संत-जना सत्य मानावें निर्गुणा १
नानामती काय चाड कारण सत्याचा निवाड २
ज्ञानें भक्तीसीं जाणावें भक्त त्यासीं म्हणावें ३
रामीं रामदास सांगे सर्वकाळ संत-संगें ४

२०

संत कैसेनी जाणावे साधु कैसे वोळखावे १
बहुत गोसावी असती भले अवघेचि दीसती २
एक संसारीं गुंतले एकें बेष पालटिले ३
रामीं रामदास म्हणे कैसें संतांचीं लक्षणे ४

२१

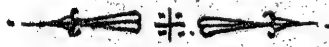
तेचि जाणावे सज्जन जया शब्द ब्रम्हज्ञान १
जववरि देहाची संगती तववरी सगुणी भजती २
जाणोनियां सारासार सदा श्रवणीं तत्पर ३
बाह्यत्याग संपादणें अंतर-त्याग निरूपणें ४
कर्म करीती आवडी फळांशीं नाहीं गोडी ५
झांती क्षमा आणि दया सर्वसरव्य मानी जया ६
हरिकथा निरूपण सदा श्रवण मनन ७

अभंग.

७३

बोला सारिरें चालणें हीं च संतांचीं लक्षणें	८
एकनिष्ठ उपासना उजती तसर भजना	९
स्वार्थसांडु नीयां देणें नित्य तेंचि संपादणें	१०
म्हणे राभी रामदास जया नाही आवापावा	११

२२

नीति

पंचक.

काम-कौधें खबळला तेणें सन्निपात झाला	१
त्यास औषध करावें पोटीं वैराग्य धरावें	२
कुपथ्य अबज्ञेचें झालें मग तें पुढें उफाळलें	३
मर्यादेनें निर्बुजलें वारें अभिमानें घेतलें	४
दडपणाचा घाम आला आणि उठोनि पळाला	५
रामदास म्हणे भले लोक म्हणति पिसाळले	६

१

झालें होऊनीयां गेलें आतां कैसे होय भलें	१
यासि सांगतो साधन जेणें होय समाधान	२
दिवसें दिवस व्यथा सरे अंगीं आरोग्यता भरे	३
अनुताप दुरी गेले काहिं किंजित उरले	४
व्यथा हरली विद्रोह अस्माच उरला दोष	५

दास म्हणे जन्मवरी पुढें विकार नानापरी ६

मर्यादेचे बाटे जावें २

अनीति आढाठ त्याजावें १

एक राम आहे खरा तिकडे गुरु परंपरा २

एकाकडे आहे जन एकाकडे ते सज्जन ३

पुढें विवेकें वर्तावें माघें मूल सांभाळावें ४

उदंड झाळे समुद्राचे तरी आदि सोडूनये ५

रामीं रामदास म्हणे जगीं मान्य तें बोलणें ६

अनभक्तासी नि ३

अनभक्तासी निंदी जन गुरुद्रोहीया सज्जन १

याकारणें बाटे जावें लागे अवघेंचि करावें २

सगुण-भजतां ज्ञान मोडे ज्ञानें सगुण आवडे ३

कर्म होतसे उपाये कर्मठपण कामानये ४

दादें होय समाधान कामानये दाद-ज्ञान ५

रामीं रामदास म्हणे कीती सांगीं मी लक्षणे ६

४

धरितां देवासीं अभाव तोंड घशि पाडी देव १

याकारणें बाटे जावें लागे अवघेंचि रक्षावें २

आहे देवासी उपाये गुरु-क्षोभ कामानये ३

होतां क्रिया असंगळ त्यासि निंदिती सकळ ४

एक वैराग्य त्यागितां अंगीं बाटे लोलंगता ५

अभंग.

७५

रामीं रामदास म्हणे सर्व नीतिनें करणें ६

५

उपासना

पंचक.

ज्ञातेपण आधीं सोडी जाणत्या नाबडे पाषांडी १
देव पतित-पावन त्यासिं करी अभिमान २
धुव प्रहाद आपुले भक्त जेणें उद्धरिले ३
बहुसाल भूमंडळीं तारी भक्तांची मंडळी ४
जड मूढ सांगों किती ज्याचिं नामें असंख्याती ५
रामीं रामदास म्हणे अंतकाळीं सोडवणें ६

१

पूजा देवाची प्रतीमा त्याचि नकळे महिमा १
देव भक्तांचा विश्राम त्यासिं नेणें तो अधम २
नाना स्थानें भूमंडळीं कोणि सांगावीं उगाळीं ३
ज्याचे चरणीचे उदकें धन्य होती बिद्व-लोके ४
ज्याचीं चरित्रें ऐकतां जनीं होय सार्थकता ५
रामीं रामदास म्हणे धन्य होईजे स्मरणें ६

२

देव भक्तांचा कैवारी रक्षितसे नानापरी १

काय स्तंभीं अगटला तेणें अहाद रक्षिला २
 तथे द्रौपदी-कारणें वल्ले दीलहीं नारायणें ३
 महा-संकटीं रक्षिलें गजेंद्राचीं सोडवीलें ४
 कूर्मरूपें धरिली धरा झाला वराह कैदरा ५
 जाणे दासाचें अंतर लारवा जोहरीं वीवर ६

३

भक्तालागीं पावे नेटें वारि भक्तांचीं संकटे १
 देव भावें लांचायला त्यासि अभिमान लागला २
 उगाडल्या भक्तांचें जें उणें साहेना तें कोटी-गुणें ३
 दास म्हणे नानापरी देव भक्तांचा कैवारी ४

४

भक्ति

पंचक.

सोडिं संसाराची आस धरीं भक्तीचा ह्यास १
 दुःखसूळ हा संसार तयामध्ये भक्ति-सार २
 ग्रंथ पहातां लक्ष कोटी जेथें तेथें भक्ति मोठी ३
 जन्ना आलीयाचें फळ दास म्हणे तें सकळ ४

१

राम दासाचा कैवारी सेवकांचा अंगीकारी १
 अंगिकारिले वानर त्यांचि रव्याती झाली थोर २

अभंग.

७७

स्वये नीजा धामा जाणें राज्य कीजे बिभीषणें ३
भक्तां उणें देखे जेथें स्वये धांव घाली तेथें ४
मज वैर केलें साहे परि भक्तांचे न साहे ५
रामीं रामदास म्हणे निज-भक्तांचे निगुणें ६

भक्ती रामाची करावी बंदावळी उद्धरावी १
तन मन आणि धन सर्व लौकीक सोडुन २
पांचा पंचकाचें भरें सर्वकाळ अत्यादरें ३
रामीं रामदास म्हणे दृढ-भक्तीचे निगुणें ४

नर-मनुष्यें काय द्यावें एक रघुवीरा मागावें १
उपमन्यें धावा केला क्षीरसिंधु त्या दीधला २
धुरु शरण चकपाणी आढळ दोगां तारंगणां ३
राम म्हणतां बदनीं गणिका बैसली विमानां ४
बाळ-मिबजन कांचन त्याचें हरिद्र विच्छिन्न ५
कुंजा खंगली म्हातारी केली लावण्य सुंदरी ६
शुकमिषें रामबाणी म्हणतां यावन कुंठिणी ७
बारणागत नीलोचर राज्य देऊनी अमर ८
होता बंधुनें गोजिला तो सुवीर राजा केला ९
तया अंबकृषी-कारणें दाहा जन्म येणें जाणें १०

रामदास-

रामदासीं रामराव निजपदीं दिधला ठाव ११

४

शिरीं आहे रामराज औषधांचें कोण काज १

जोजो प्रयत्न रामावीण तो तो दुःखासी कारण २

वांकराचें हळाहळ जेणें केलें सदातीतळ ३

आम्हां तोचि तो रक्षिता रामदासिं नाहीं चिंता ४

५

विषें वांकरा जाकिलें ज्याच्या नामें सीतळ झालें १

राम-नामाची औषधी जेणें तुटे भव-व्याधी २

शिषें केली काचि पुरी विषव नामें मुक्त करी ३

राम-नामें पुरे कोड नमनें त्यांसि घाली होड ४

रामदासीं दृढ भाव संदेहासिं केला वाव ५

६

दास उभापुले मानावे माझे गुण पालठावे १

काम क्रोध मद मत्सर माझे मारीं तिरस्कार २

राग द्वेष लोभ द्वेष नांदे अंतरीं स्वयंभ ३

रामदास म्हणे आतां देवा तुझे गुण गातां ४

७

धन्य धन्य ते वानर जवळि राम निरंतर १

ब्रम्हांदिकां नातुडे ध्यानीं राम वानर-गोठणी २

वेद-श्रुति नेणे महिमा तो गुज सांगे पूर्वंगमा ३

अभंग.

७९

वानर-वैवा धरी देव भाग्यें लाधला केवाव
दास म्हणे ते देवाचे आवडते रघुनाथाचे

४

५

ताळ वाजे मंद मंद सुरवीं हरि-नाम-छंद
फडके ताळी एकेवेळे घोषें नाचे हें आगळें
रंगीं हरिदास मातले नाम-घोषें आनंदले
उभे हरिदास रंगणीं रामदास लोठांगणी

१

२

३

४

राज्य आलें रघुनाथाचें भाग्य उदेलें भक्तांचें
कल्पतरु चिंतामणि कामधेनूची दुभैणी
परिस जहाले पाषाण अंगीकार करी कोण
नाना रत्नाचे डोंगर अमृताचें सरोवर
पृथ्वी अवघी स्वर्गमय कोणी-कडे न्यायें काय
ब्रम्हादिकांचे कैवारी रामदासाचे अंतरां

१

२

३

४

५

६

१०

एकादशी नव्हे अत वैकुंठीचा महापंथ
परि रुक्मांगदा-ऐसा व्हावा निश्चय मानसा
एकादशी उपोषणें विष्णुलोकीं दाव घेणें
रानीं रामदास म्हणे काय प्रत्यक्षा जमाणें

१

२

३

४

११

रुक्मांगद होता नर आम्हीं काय आहां खर

१

रामदास-

देव भक्त वेलाईत रावरंक नाहीं तेथ १
 तेणें नेला अवघा गांवु आम्ही स्वयें तरी जावु ३
 रामीं रामदासीं काज धरा एकामेका लाज ४

१२

ज्यासी हरिची प्राप्ती व्हावी तेणें हरिदिनि करावी १
 एकादवी त्याजिल्या अन्न प्राप्त वेकुंठ भुवन २
 रामीं रामदास म्हणें हरि जागरण उपोषणें ३

१३

एकादवीच्या अन्नाखालीं भय पातकें लपालीं १
 कां जीं संतीं अक्केरिलीं म्हणुनि तेथें थारावलीं २
 म्हणे रामीं रामदास घडे अंगीकारी त्यास ३

१४

दिनानाथाचा सेवक आम्हा स्वामीहूनि अधिक १
 वारणागत राघवाचे परि वारण दारिद्र्याचे २
 जें देवास दुःसह तेंचि आम्हा सखावह ३
 रामीं रामदास म्हणें राम-कृपेचेनि गुणें ४

१५

जेशुनीया प्रबळता केली तेथेंची अहंता १
 तरी तें सर्वही जाणार पुढें घातचि होणार २
 होताहे भवाचा भार झाली वृत्ती अनावर ३
 दास म्हणे एकाकार पडे देवासी कातर ४

१६

अभंग.

८१

सकळ कळा हातीं आल्या रिद्धिसिद्धिही वोळल्या	१
तरि आदि सांडु नये देवा भक्तांचा उपाये	२
मनो-सिद्धि वाचा-सिद्धी जहाली उदंड उपाधी	३
दास म्हणे राज्य झालें इंद्र-पद हातां आलें	४

१७

आत्मज्ञान पारंगत झाला बोलका मेहंत	१
गुरु-पद हातां आलें भूमडकीं सत्ता चाले	२
दास म्हणे ज्ञान झालें सर्व मिथ्यासैं कळलें	३

१८

ज्ञान झालें भक्तजना सांडुनये उपासना	१
एका साराचेंहि सार सर्व सांगतों विचार	२
हेंचि सर्वांचें कल्याण मातुंनये अप्रमाण	३
दास म्हणे अनुभवलें भजन भगवंताचें भलें	४

१९

देव असतां पाठि-राखा त्रैलोक्याचा कोण सरवा	१
नाना उद्योग वाढती नाना चिंता उद्भवती	२
स्वस्थ वाढेना अंतरीं नाना व्यवधान करी	३
रामदास म्हणे भावें भजन देवाचें करावें	४

२०

नोंडपाठ . २ साधु . ३ भक्ती .

कथा पंचक.

धन्य धन्य ते नगर जेथें कथा निरंतर १
 गुण गाती भगवंताचे तेचि मानावे दैवांचे २
 स्वयें बोले जगजीवन थोर कलियुगीं कीर्तन ३
 रामदास म्हणे भले हरि-भक्ति उद्धरले ४

१

रामनामा-वीणें काहीं अंतिं सोडवण नाहीं १
 गंगातीरीं योगेवर अथवा प्रपंचीं इतर २
 थोरपणें धरितां ताढा तरितो नागवे करदा ३
 ब्रह्म पूजिहीं दैवतें योग याग नाना मते ४
 धोंति पाति हो भुजंगी लोकीं कर्म करितो योगी ५
 विनवि रामीं रामदास नाना साधनी सायास ६

२

सकळ साधनाचें फळ राम-नामचि केवळ १
 जप तप अनुष्ठान अंतीं नामची प्रमाण २
 नाना मंत्र यंत्रावळी सोडवीना अंतकाळीं ३
 महा पातकी पतित नामें तारिले अनंत ४
 नाम-साराचेंहि सार नाम सकळासि आधार ५
 दास म्हणे सांगों किती नामावीण नाहीं गती ६

३

अभंग.

८३

निष्ठा पंचक.

ब्रीद आयुलें राखावें आम्हां भक्तां सांभाळावें १
बहु नाहीं बाडाऽचार आतां एकचि निर्धार २
एथें कांहीं नाहीं व्यस्त आतां बोल तो नेमस्त ३
रामदास म्हणे एक आतां धरवा नेमक ४

१

नेणों भक्ति नेणों भाव आम्हीं नेणों दुजा देव १
राघवाचे वारऽणागत आहे रामनामाऽकित २
सुरवीं राम-नामावळी काळ घालूं पायां तळीं ३
रामदासीं रामनाम बाधुं नेणें काळ काम ४

२

राम अनाथाचा नाथ आम्हा कैवारी सचर्थ १
वनीं शिला मुक्त केली गणिका विमानीं वाहिली २
राम दीनाचा दयाळ देव सोडिले सकळ ३
रासीं रामदास म्हणे आतां आम्हां काय उणे ४

३

भूतभविष्याचें ज्ञान ज्यां अमृत-भोजन १
रे या देवांचा कैवारी तोचि आसुचा सहाकारी २
कल्यतरु चिंतामणी कामधेनुची दुभणी ३
नाना-रत्नाचे डोंगर दिव्य भोग निरंतर ४

रामदासाची आवडी अवघे देव नेहसी कोडी ५

४

विवण

पंचक.

काम क्रोध आवरावे मद मत्सर वारावे १
सांडोनीयां कुलक्षणे वृद्ध धरावीं लक्षणे २
लोभदंभासीं लूटावे मीपणासीं आवोपावे ३
विवेक वैराग्य विव्वास धरणे म्हणे रामदास ४

१

हो कां मुमुक्षु अथवा मुक्त आहे विरोध आसक्त १
विवेक वैराग्य-संयह करणें लागे यावद्देह २
रामीं रामदास म्हणे झांति ज्याचें ओढपणें ३

२

मना तूंचि सिकवीसी शेखीं तूंचि नायकसी १
काय सूचसी पाहेरा शरण जावें रघुवीरा २
कांति साचाचीये-परी करिसी शब्दबरोबरी ३
रामीं रामदास म्हणे जळो बहिर्मुखाचें जीणें ४

३

१ मोक्षाची इच्छा करणारा. २ यावत् देह - शरीर आहे तो पर्यंत. ३ झांक.

अभंग.

८५

खोडी बाजगीच बाळीं एक रामनामावळी १
 प्रेम सोडी देह-बुद्धी मांडी श्रवणीं समाधी २
 रात्रीं रामदास म्हणे अकस्मात लागे जाणे ३
 ४

ईश्वरासि कामकोंडे अंतिं जाइल कोण्या तोंडे १
 लाजे हरीच्या रंगणीं जाचयासि लोटांगणीं २
 धर्म नकरी दुराचारी नागविले राजद्वारीं ३
 नादे फुटका कवडा चोरें घातला दरवाडा ४
 म्हणे रात्रीं रामदास प्राणी नागवला सुरवास ५
 ५

पूर्व भूमिका सोडिली जीव झाला दीवा-भूली १
 ऐसें भ्रमाचें लक्षण भुले आयणा आयणा २
 द्रव्य आयण ठेविलें त्याचें तयासि चुकलें ३
 रामदास म्हणे घरीं वाट चुकले आंधारी ४
 ५

निश्चय

पंचक.

देह चिरकाळ राहो अथवा वीघकाळ जावो १
 आम्ही वस्ती केली रात्री नाही आस्था देह-धर्मी २

देहा होऊ उत्तम भोग अथवा पडो दुःख-योग ३
 रामीं रामदास मीनला देह-दुःखा-वेगळा झाला ४

१

आम्ही मोक्ष लक्ष्मी-वंत भव-हारिद्वय केंचें तेथ १
 श्रीपतिचे परिजन आम्ही स्वानंद-संपन्न २
 समाधान तें सभाग्य असमाधान तें अभाग्य ३
 रामीं रामदासीं देव सख्य सहित स्वानुभव ४

१ २

मोक्ष श्री ते आम्हापाशी द्रव्य-सिद्धी जीच्या दासी १
 आम्ही परमार्थ-संपन्न अर्थ काय परिछिन्न २
 रामीं रामदास-भाग्य चढतें वाढतें वैराग्य ३

३

समर्थचे हरिद्वी-सुत त्यांचें करणें विपरीत १
 परि समर्थ लक्षण सर्व-काळ समाधान २
 समर्थाच्या विद्येलागीं मधुकरी मागे जर्गी ३
 तैसें रामीं रामदासीं ब्रम्हविद्येच्या सायासीं ४

४

सृष्टि वृष्टिसी नाडणावी आत्मप्रचीत जाणावी १
 दृढ-विरहीत देखणें दृढ्य नुरे दृढ्य-पणें २
 सृष्टीवेगळा नीयांत देव भक्तांचा एकांत ३

अभंग.

८७

राम अनुभवासि आला दास विवाद खुंटला ४

५

माये-भोंवते सोंवावे तरि तीने कुरवाळावे १

संत ऐकटा ऐकला एकपणाहि सुकला २

त्यासि माया असोनि नाहीं आय पर नेणे कांहीं ३

रामीं रामदास गाय व्याली नाहीं चाटिल काय ४

६

होता वृक्षाचे डाहाळीं पक्षी गेला अंतराळीं १

तैसी माया वोलं डिली वृत्ति स्वरूपीं राहिली २

खेळकार सूत्र सोडी गेलि आकाशीं वावडी ३

भूमंडळीं होता आला डाग आकाशीं उडाला ४

केले सिद्धिचे साधना पाय वेधला गगना ५

रामीं रामदास म्हणे पाहे दृष्टीं तारांगणे ६

७

दृढय सांडुनीयां मागे वृत्ती गेली लागवेगे १

माया सांडुनि चंचल झाला स्वरूपीं निश्चळ २

कांहीं भासची नाढले वृत्ति निर्गुणीं निवळे ३

चराचर ते सांडिले बहुविध वोलं डिले ४

अवघे एकचि निर्गुण पाहे वृत्तीतें आयण ५

रामदास सांगे खूण वृत्ती चातुर्थ लक्षण ६

८

दला.

रामदास.

ज्ञान

पंचक.

आम्हीं सावधान गावें तुम्हीं सावध एकावें	१
सकळ सृष्टीचा गोसावी त्याची बोळख पुसावी	२
स्वयें बोलिला सर्वेश्वर ज्ञानेविण अवघे पक्क	३
हास म्हणे नाही ज्ञान तथा नरकीं पतन	४

१

ज्ञानेविण जी जी कळा ती ती जाणाची अवकळा	१
ऐसें भगवंत बोलिला चित्त द्यावें त्याचा बोळा	२
एक ज्ञानचि सार्थक सर्व कर्म निरर्थक	३
हास म्हणे ज्ञानेविण प्राणी जन्मला पाषाण	४

१

जेणें ज्ञान हें नेणवे पक्क तथासि म्हणावें	१
जेणें केले चराचर कोण विद्यासि आधार	२
ब्रम्हादिकांचा निर्मिता कोण आहे त्या परता	३
अनंत ब्रम्हांडाच्या माळा विचित्र भगवंताची कळा	४
रामदासाचा विवेक सर्वा-घटीं देव एक	५

३

अभंग.

८९

ध्यान

पंचक.

ध्यान लागलें रामाचें दुःख हारलें जन्माचें	१
राम-पदांबुजावरी वृत्ति गुंतली मधुकरी	२
तलु मेघव्यास-मेळें चित्त-चातक निगालें	३
रामचंद्रनामयेकीं चक्षू-चकोर जहाले सुरवी	४
किर्ति-सुगंध-तरुवरी कुंज कोकिळ वैखरी	५
रामीं रामदास स्वामी प्रगटले अंतर्यामीं	६

१

मुगुट कीरीट कुंडलें नेज रत्नाचें फांकलें	१
ऐसा राम माझे मनीं सदा आवडे चिंतनीं	२
कीर्ति-सुरेवं बाहुवटे दंडीं शोभती गोमटे	३
जडित-रत्नांचीं भूषणे दशांगुलीं विरळकणे	४
कासे शोभे सोनसळा कटीं सुवर्ण मेखळा	५
चरणीं नेपुरांचे मेळे बांकी गर्जती खळाळें	६
राम सरींगि सुंदर चरणीं ब्रीदाचा तोडर	७
सुगंध परिसळ दुसरे झेपावती मधुकरें	८
गळां पुष्पांचीया माळा वामें शोभे भूमी-बाळा	९
स्वयंभ-सुवर्णाचि कास पुढें उभा रामदास	१०

२

धनुष्य बाण काय केलें को कर कटावरि ठेविले १

रामदास.

हा कां धरिला अबोला दिसे वेष पालविला २
 किल कीलाट वानरांचे थवे दिसेना तयांचे ३
 पंढरीसी जहाले येथें येक्या हनुमंता-कारणें ४
 दिसे हनुमंत एकला सैन्या-मधुनी फुवला ५
 रामीं रामदास भाव तैसा होच पंढरीराव ६

जहाले अजन्माचे पोटी मिथ्या म्हणतां फोडी घांटी. १
 नचल नचल सावज काय सांगों मी हें चौज २
 नचासि मारुं जातां पाहे जीवा हाणी होत आहे ३
 रामीं रामदास वर्म कळेना तयाचें हो कर्म ४

आत्मा रामाविण रीतें स्थान नाहीं अवसरतें १
 पहातां मन बुद्धि लोचन रामेवीण दिसे आन २
 सबडी नाहीं तीर्थ-गमना रामें रोधिलें त्रिभुवना ३
 रामदासीं तीर्था-भेटी तीर्थ रामेहुनी उरी ४

रूप रामाचें पहातां मग केंचीरे भित्तता १
 दृश्य दृश्यासिं वेगळा राम जीविचा जिह्वाळा २
 वेगळीक पहातां काहीं हें तों मुळींच रे नाही ३
 रामदासी राम होणें तें थें केंचें रे देखणें ४

अभंग.

९१

वेळे पाउस पडेना नासकवणी उघडेना	१
ऐसे कुळवाडीयांचे भंड दुःख जहालें उदंड	२
बहुपडिं आलें शीत रेडयापाडयांचें आजत	३
कांहीं केल्यानें पीकेना धान्य वेळेसि विकेना	४
फाळा लाविला उदंड अवघे जहालें थोतांड	५
बारीं रोगांची वाजती नाना आभाळें फिरती	६
होळ पक्षी सुषकादिक खाति खापदे आणिक	७
दावेदारांची यातना चोराचोरा राहवेना	८
नित्य पोटाचे मजुरे बैंगरीवालीं नीचे बुरें	९
घर खोपट मोडकें एक फटकुर फाटकें	१०
बहुरोगें गुरें गेलीं धारणीनें सुलें मेलीं	११
सर्व संसार बुडाला दास म्हणे जोगी झाला	१२

बड पिंपळ वाढले बहुसाल विस्तारले	१
तरि ते जाणावे निर्फळ त्याचें खातां नये फळ	२
नानावृक्ष फळें विण परिते जाणा निःकारण	३
रामदास म्हणे विचार नसतां तेसे होती नर	४

चित्त देउनी ऐकारे पोहणार पडिला धोरे	१
मन सुख्याच्या वीबदे वाहे जीवन उफराटे	२

१ गप्पा. २ बिगारीवाली. ३ कीस. ४ उफळ. ५ ज्याविकाणीनही वगेरे वेंपणी अतिशय ओढत असतें त्यास म्हणतात.

उगमासीं संगम झाला रामदासीं शब्दनिवाला ३

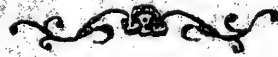
९

बरें चांगलें आणि गोडें ऐकतांचि पुरे कोडें १

अभिमाना-पैलीकडे मन बुद्धिसी नातुडे २

रामदास म्हणे साचें मूळस्थान या जन्माचें ३

१०

सरव्य

पंचक.

एकलक्ष दीनमणी तृप्त होतसे कमळिणी १

तेसा देव आहे दुरी परि तो भक्तांचे अंतरीं २

दोनलक्ष निशापती जेणे चकोर तृप्त होती ३

रामदास म्हणे घन देता चातका जीवन ४

१

बाळक जाणेना मातेसी तिचें मन त्यापासीं १

तेसा देव हा ह्याळ करी भक्तांचा सांभाळ २

धेनु वरसाचेनीं लागें धांवें त्याच्या मागें मागें ३

पक्षी घेतसे गगन पित्यांपासीं त्याचें मन ४

मत्स्य आवडिता पाळी कूर्म दृष्टिने सांभाळी ५

रामीं रामदास म्हणे मायाजाळाचीं लक्षणे ६

२

अभंग.

९३

बाळपणीं लोभ करी माता नाहीं जन्मवरी	१
तैसा देव हा दयाळ सदापाळ सर्वकाल	२
मना सारिरेवं न होतां बाळकासि मारी माता	३
दास म्हणे सांगों किति बाप लेंकासि मारिति	४

३

माय-बाप सांभाळिती लोभा-कारणें पाळिती	१
तैसा नव्हे देव-राव त्याचा कृपाळु स्वभाव	२
चंद्र-सूर्य मावळती घन आकाशीं होरवती	३
रामीं रामदासी भाव केळी संसाराची वाव	४

४

एक सहस्र कीर्ती-वरी जहाली अन्यायाची परी	१
तरी देव उपेक्षिना कधीं निष्ठुर होईना	२
शरणागत भांबावले भजन देवाचें चुकलें	३
रामीं रामदास म्हणे सर्व-गुणें भक्ति-उणें	४

५

संवाद

पंचक.

तुज कैसें पाहूं देवा तुझी कैसें करूं सेवा	१
बहुदेव पाहुनी आलों बहु रूपीं भांबावलों	२
किति देवळें मोडिती किति देव संगोनि जाती	३
बहुतांच्या बोलें गेलों तेणें बहुत कष्टलों	४

रामदास.

रामां रामदास म्हणे ऐरीं जनाचीं लक्षणे ५

१

देव म्हणे मी जात नाहीं आतां चिंता न करिं कांहीं १

मज पाहावे संतांपासीं शेविं जाणत्या भक्तासीं २

मज जाणावे विचारे सगुणाचे भजन-द्वारे ३

देव म्हणतो दासासीं रे मी आहे तुजपासीं ४

२

माझीं ब्रीदें कां विसरतां आणि व्यर्थ कां चेष्टतां १

भक्तवत्सल दीनानाथ तुम्हां आधार समर्थ २

भय दारववि अनिवारी तोचि सर्व-चिंता करी ३

दासासमीप राहातों योगक्षेमही वाहतों ४

३

मज गाजिलें ते साहे परि भक्तांचें न साहे १

माझ्या भक्तां दीण व्हावा मग मजसी त्यांसी दावा २

मज अवतार घेणें माझ्या भक्तांची-कारणें ३

निजदासांसी पाळावे दुर्जनासीं निर्दळावे ४

४

आतां बोलावे तें किती मनीं पाहावी प्रचिती १

तुम्हां संकटाचे वेळे काय आकितों मी डोळे २

१ चेष्टा करतों. २ योग म्हणजे दुर्लभ वस्तू प्राप्त करून घेण्याची वाकी आणि क्षेम म्हणजे याचे रक्षण - ह्यास किंवा चरितार्थास म्हणतात. ३ जो भक्ता-चा खेळ करील त्याची.

अभंग.

९५

सेवकाचा साभिमान समर्थीचें हें लक्षण ३
देव म्हणे दासजनीं चिंता न धरावी मनीं ४

५

रे मी भक्तांचा कोवसा मनीं धरावा भरंवसा १
समर्थीचीये सेवका काय करवेल रंका २
कोप येतांचि ते घडी घेईन काळाची नरडी ३
दास सांभाळावे सदा मज आणिक नाही घंदा ४

६

काय गावारे गांव आम्हा नाही सर्व गांव १
बोध-मृदंग फुटका ताळ हैताचा तुटका २
दास वेडे हो वागडे नृत्य करिति देवासुद्धे ३
राम-भेटीचा समय रामदासीं सांगतां नये ४

७

अर्थसार्थक

पंचक.

पक्षि रवायद कीडा सुंगी पराधीन जीणें जगीं १
तैसा नव्हे नरदेहो करा भक्तिचा लवलाही २
नीच योनी चारी स्वाणी अवघे पराधीन प्राणी ३
रामीं रामदास म्हणे ज्ञान ध्यान परत नेणें ४

५

पाप-पुण्या समता घडे तरिच नरदेह जोडे १
 याचें सार्थक करावें आपणासि उद्धरावें २
 बहु-जन्माचे शोबटी नरदेह पुण्य-कोटी ३
 रामदास म्हणें आतां पुढतीं न लागे मागुता ४

३

देह-आरोग्य चालतें भाग्य नाही त्या-परतें १
 लोहो घ्यावा हरि-भक्तीचा नाही भरवंसा देहाचा २
 देह आहे क्षणभंगुर तुम्ही जाणतां विचार ३
 रामीं रामदास म्हणे अकस्मात लागे जाणें ४

३

देवा-काळ वर्तमान असे अवघाचि अनुमान १
 भाक्ति करावी देवाची घडी जातसे सोन्याची २
 काळ वेळची पहाती सदा सन्निध राहातो ३
 रामीं रामदास म्हणे देहा आहे जाई लेणें ४

४

पुढें होणार कळेना समाधान आकळेना १
 मना सावधान ध्यावें भजन देवाचें करावें २
 रिणानुबंधाचें कारण कोवें येईल मरण ३
 रामीं रामदास म्हणे भजनें अमरचि होणें ४

५

अभंग.

१७

सुंदर

पंचक.

म्हणे मी एक चांगला शब्द ठेवी पुढील्ल्याला १
नाक नाही कान नाही जिह्वा नाही डोळे नाही २
हात लुले पाय लुले अवघे दांत उन्मळले ३
अवगुणी कुलक्षणी दास म्हणे केली हाणी ४

१

ज्ञानावीण निर्नाशिक नये संतांचे सत्सुरव १
असो इंद्रियें सकळ काय करावीं निर्फळ २
नाहीं कथा-निरूपण हेची बधीर श्रवण ३
नाहीं देवाचें वर्णन तगे तेंचि मुकूपण ४
नाहीं पाहिलें देवासीं अंध म्हणावें तयासीं ५
नाहीं उपकारीं लाविले अहो तेची हात लुले ६
नाहीं केले तीर्थाटण व्यर्थ गेले ते चरण ७
नाहीं काया झीजविली प्रेत रूपची ऊरली ८
नाहीं देवाचें चिंतन मन हिंडे जैसें दवान ९
नाहीं परमार्थ बोलणें जिह्वा नाही तेंणें गुणें १०
दास म्हणे भक्तीवीण अवघें देही कुलक्षण ११

२

अवघा डोंगर जव्वाला आहोळोनी काळा झाला १
तरी तेथें बहू रंग तैसें अवघें हें जग २

व्यर्थ

पंचक.

आतां सांभाळा आपुला पाहूं जातां काळ गेला १
आतां हीन कोणे वेळे पुढें होणार नकळे २
देहाळागीं नानापरी कष्ट केले जन्मवरी ३
केले देहाचें भजन परी देह झाला क्षीण ४
देहाळागीं जीवे-भावे वय वेंचलें औघवे ५
म्हणे रात्री रामदास केला आयुष्याचा नाश ६

१

वय झालें वासाहात अविचारे केला घात १
देव नाहीं वोळखिला पुढें विषय देखिला २
बाळपण मूर्खपण कांहीं नेणे हो आपण ३
होतां तारुण्याचा भार पुढें झाला कामातुर ४
वृद्धपणीं संकोचित देह जहाला गेलीत ५
रात्री राम दास म्हणें जन्म गेलें मूर्खपणें ६

२

१ अंतःकरणापासून. २ सर्व. ३ नाश. ४ अशक्त.

B4

A3

देहालागीं कष्ट केले परि ते अवचे व्यर्थ गेले १
 देह देवाचे कारणीं होतां देव होय अरणी २
 प्राणी लोभें गुंडाळला पुढें अंतकाळ आला ३
 जेजे कांहीं कष्ट केले ते ते अवचे व्यर्थ गेले ४
 नाना परी सांभाळिली पुढें काया हे जाळिली ५
 दास म्हणे मूर्खपण पुढें जन्मासीं कारण ६

ज्ञान वर्षाची मर्यादा तितुका व्यर्थ गेला धंदा १
 देह संसारीं गोविला नाहीं देह आवडिला २
 काया वाचा मनोभावे अवघे प्रपंची लावावे ३
 नीचसेवकाचे परी सेवा केली जन्मवरी ४
 दास म्हणे विषय गोडी अंतकाळीं कोण सोडी ५

देव संसारीं चालीतो अंतकाळीं सोडवितो १
 तथा देवासीं चूकले प्राणी लोभें भांबोवले २
 केले जेणें चराचर देव विरुवासी आधार ३
 देव जीवाचें जीवन देव बंध-विमोचन ४
 देव सर्वांचे अंतरीं सांभाळितो निरंतरी ५
 रासीं रामदास म्हणे जयाचेनी धन्य होणे ६

१ ओविला. २ भ्रमिष्ट झाले. ३ चर-अचर-मनुष्य-पक्षी-काष्ट-प्राणिज आदिक-
 स्तसृष्टी. ४ बंधनसोडविणारा.

- अवघेचि बोंबलती होळी भोंवते भोंवती १
 माया होळी मज्जळली सृष्टि वेदारे लाविली २
 ज्याकारणे गुंडाळती तेंचि वाचे उच्चारिती ३
 होळीमध्ये खाजे आहे तें तूं विचारूनि पाहें ४
 खाजे खातां सरव होये परी कटीण हाता नये ५
 खोल दृष्टीनें पाहिलें खाजे त्याच्या हाता आलें ६
 एक उडी घालूं जाती लंडी चुकोनी पडती ७
 एक देहाचे पांगले तेंचि आर्गां हुर्पळले ८
 उडी अवघ्यांचीच पडे परी तें हातास न चढे ९
 एके शोर धीर केला खाजे घेऊनि पळाला १०
 एक आपणची खाती एक सकळांतें बांढिती ११
 एक घेउनी पळाले तव त्यावरि पडे जाळें १२
 समीं रामदास होळी केली संसाराची धुळी १३

१

- अझूनी कायरे दुश्चिन्ता सावधान होई आतां १
 नागविलें योनिद्वारे म्हणूनि बोंबलती पोरे २
 सकळ नाडियेलें वोजें अवघी एक बोंब गाजे ३
 धुळी दाकिली मस्तकीं कोणी दाद देईना कीं ४
 रौडी ऐसे नर्क होती म्हणोनि मत्त्यक्ष दाविती ५

१ खजूरखारीक इत्यादि मधुरपदार्थ. २ चिरवला सारखें.

B4

A3

धरुनीं अकस्मात् नेती अवधीं कौतुकें पहाती ८
तेथें असेना मर्धादा थोर करीती आपदा ९
घरोघरीं फेरे करिती तैशा होती पुनरावृत्ती १०

२

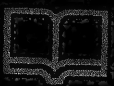
ध्यान विषयाचें तुटावें म्हणुनी हरिकथे जावें १
ऐसी हेची कथा गावी तरितें धावणें नागवी २
विषयासीं कंटाळले म्हणुनी हरिकथे आले ३
विषयध्यान सांडावया आलों कीर्तनाच्या वाया ४
काम क्रोध मज पासीं म्हणोनि आलों हरिकथेसीं ५
रामीं रामदास म्हणे वाद सांडूनियां नेणे ६

३

हरिकथा-निरूपणें तेणें लागलें भांडणें १
अमृताचें विष झालें हें तो प्रचितीसी आलें २
चिंतामणी चिंता करी परिस जाहला भिकारी ३
आनंदानें दुरवविलें काम क्रोधें नागविलें ४
कल्पतरूचा फणासा एकाएकीं भरला कैसा ५
रामीं रामदास म्हणे हानि झाली निरूपणें ६

४

B

बोधीचे आरंभीं वंदूं विनायक बुद्धीदाता एक लोकांमध्ये १
 लोकांमध्ये बुद्धी वीण कामा नये बुद्धीचा उपाय सर्वत्रांसीं २
 सर्वत्रांसी बुद्धी देतो गणनाथ करीतो सनाथ अनाथासी ३
 अनाथा नाथाचा नाथ केला जनीं तो हा धरा ध्यानीं लंबोदर ४
 लंबोदर विद्या-वैभव परता दास म्हणे माता सरस्वती ५

१

नमूं योगेश्वरी शारदा संदरी श्रोता प्रश्न करी वक्त्यासी १
 वक्त्यासी पुसे जीव हा कवण शीवाचें लक्षण सांगा मज २
 सांगा मज आत्मा कैचा परमात्मा बोळिजे अनात्मा तो कवण ३
 कवण प्रपंच कोणें केला संच मागुता वीसंच कोण करी ४
 कोणते अविद्या सांगे जो जी विद्या कैसें आहे आद्य स्वरूप तें
 स्वरूप ते माया कैसी मूळ माया ईसीं चाळावया कोण आहे ५
 आहे कैसें वृत्त्य कोणतें चैतन्य समाधान अन्न तें कवण ७
 कवण जाणता कवणाची सत्ता मोक्ष हा तत्त्वता कोण सांगा ८
 सांगा ब्रह्मखूण सगूण निर्गुण पंचवीस प्रश्न दासें केले ९

२

नमूं वेदमाता नमूं त्या अनंता प्रश्न सांगों आतां श्रोतयाचे १
 श्रोतयाचे प्रश्न जीव हा अज्ञान जया सर्व ज्ञान तोची शीव २
 शीवा पर आत्मा त्या पर परमात्मा बोळिजे अनात्मा अनिर्वाच्य
 वाच्य हा प्रपंच माईक जाणावा चडा मोडी देवापासूनि यां ४
 विषय अविद्या त्यागावी ते विद्या निर्विकल्प आद्या तेंच रूप

१ सरस्वती. २ जोड.

कल्पना हे माया सत्वमूळ माया ईसी चाळावया चैतन्यची ६
 तकार ते इन्व व्यापक चैतन्य ईश्वर अनन्य समाधान ७
 जीव हा जन्मला जीवा मृत्यू आला बद्ध मुक्त झाला तोही जीव ८
 ईश्वर जाणता ईश्वराची सत्ता मोक्ष हा तत्वता ईश्वरची ९
 ईश्वर निर्गुण ईश्वर सगुण हेची ब्रम्हखुण दास म्हणे १०

३

सत्य राम एक सर्वही माईक जाणा हा विवेक योगीयांचा १
 योगीयांचा देव तथा नाही खेव जयें जीव शीव ऐक्यरूप २
 ऐक्यरूप जेथें तें पीठ ब्रम्हांड ब्रम्ह तें अखंड निराकार ३
 निराकार ब्रम्ह बोलता तो श्रुती आदी मध्य अंतीं सारिखेंची ४
 सारिखेंची ब्रम्ह नभाचियेपरी बाह्य अभ्यंतरीं कोंदाटलें ५
 कोंदाटलें परी पाहतां दिसेना साधूवीण येना अनुभवा ६
 अनुभवा येतां तें ब्रम्ह निश्चळ जाय तळमळ संसाराची ७
 संसाराचें दुःख सर्वही विसरे जरी मनीं भरे स्वस्वरूप ८
 स्वस्वरूपीं नाहीं करव आणी दुःख धन्य हा विवेक जयापासीं ९
 जयापासीं सान पूर्ण समाधान त्याची आठवण दास करी १०

४

मन हें विवेकें विशाळ करावें मग आठवावें परब्रम्ह १
 परब्रम्ह मनीं तरीच नीवळे जरी बोधें गळे अहंकार २
 अहंकार गळे संतांचे संगतीं मग आदी अंतीं समाधान ३

समाधान घडे स्वस्वरूपीं राहतां विवेक पहातां निःसंगाचा ४
निःसंगाचा संग दृढ तो धरावा संसार तरावा दास म्हणे ५

५

तुम्हीं आम्हीं करूं देवाचा निश्चय जया नाहीं लय तोची देव १
देव हा अमर नित्य निरंतर व्यापूनि अंतर देव राहे २
देव राहे सदां सबाह्य अंतरीं जीवा क्षणभरी विसंबेना ३
विसंबेना परी जीवासीं नेणवे म्हणोनीयां धांवे नानामती ४
नानामतीं देव पहातां दिसेना जब ते वसेना ज्ञान देहीं ५
ज्ञान देहीं वसे तथा देव दिसे अंतरीं प्रकाशे ज्ञान-दृष्टी ६
ज्ञान दृष्टी होतां पाबीजे अनंता हा शब्द तत्त्वतां दास म्हणे ७

६

रात्रदिवस मन राखीं असावें चिंतन न सावें कांचनाचें १
कांचनाचें ध्यान परस्त्री चिंतन जन्माचें कारण हींच दोन्हीं २
दोन्हीं नको धरूं निदानको करूं तेणें हा संसार तरसील ३
तरसील भव-सागरीं बुडतां सत्येंचि अनंताचेची नामें ४
नाम रूपातीत जाणा तो अनंत दास म्हणे संत संग धरा ५

७

ब्रह्मा विष्णु रुद्र जयाचे अवतार तोची देव थोर जाण बापा १
जाण बापा देव देहासीं निर्मिता तो देव तत्त्वता वाई पाडीं २
वाई पाडीं देव साधूचे संगती दास म्हणे गती पावसील ३

८

चंदना संगति चंदनचि होती होय काळी माती कस्तुरीका १
 कस्तुरीका होय कस्तुरीच्या योगें साधुच्यानी संगें साधुजन २
 साधु जन होति संगति धरितां मिळणी मिळतां गंगा जळीं ३
 जेवितां अमृत अमर होइजे अचळ पाविजे साधुसंगें ४
 संगें साधु देव आपणचि होय लक्षण अद्वय बाणलिया ५
 बाणलिया तथा निःसंगाचा संग होइजे निःसंग आपणचि ६
 आपणचि ध्यानीं बैसला आसनीं जनीं आणि वनीं देव भासे ७
 देव भासे तेणें आपण भूलला तेणेंगुणें झाला देव अंगें ८
 देवाचे संगती देवची होइजे चतुर्भुज राजे वैकुण्ठिंचे ९
 वैकुण्ठिंचे राजे ध्याती अहर्निशी वंदिति साधुसी दास म्हणे १०

९

दुर्जन-संगति कदा धरुं नये घडती अपाये बहुविध १
 बहुविध झाले अपाय बहुतां तेचि सांगों आतां सावकार २
 कुसंग हे माया धरितां संगतीं गेले अधोगती नेणो किती ३
 चांडाळासंगती होइजे चांडाळ होय पुण्यशीळ साधु-संगें ४
 कुरुंदा संगती झिजला चंदन कुसंगें जीवन नासतसे ५
 रघाराचे संगती नासे सुक्ताफळ होतसे ताकाळ फळाहीच ६
 लारेवच्या संगती सोनें होय उणें दुग्ध हें लवणें नासतसे ७
 दुर्जन-संगती सज्जन दांसळे कौध हा प्रबळे अकस्मात ८
 दास म्हणे संग त्याग दुर्जनाचा धरा सज्जनाचा आदरेंसी ९

साधुसंगें साधु भोंदुसंगें भोंदु वादुसंगें वादु होत असे १
 होत असे लाभ भल्याचे संगती जाय अधोगती दुष्टसंगें २
 दुष्ट-संगें नष्ट झाला महापापी होतसे निःपापी साधुसंगें ३
 संग जया जैसा लाभ तथा तैसा होतसे आपेसा अनायासे ४
 अनायासे गति लुके अधोगती धरिता संगती सज्जनाची ५
 सज्जनाची कृपा जयालागीं होय तथालागीं सोय परचींची ६
 परचींची सोय भक्तिचे उपाय लुकती अपाय दास म्हणे ७

११

दुर्जनाचे संगें होय मनोभंग सज्जनाचा योग सुख करी १
 सुख करी संग संत-सज्जनाचा संताप मनाचा दुरी ठाके २
 दुरी ठाके दुःख होय सर्व सुख पाहों जातां शोक आढळेना ३
 आढळेना लाभ तेथें कैचा क्षोभ अठभ्याचा लाभ संतसंगें ४
 संतसंगीं सुख राहीं रामदासीं देहसंबंधासी उरी नाहीं ५

१२

साधु आणि भक्त धिक्कन धिक्कत तपोनिधी शांत अपूर्व तो १
 अपूर्व तो जनीं शुद्धसमाधानी जनाचे मिळणी मिळुं जाणें २
 मिळों जाय जना निर्मळ वासना अंतरीं असेना निंदाद्वेष ३
 निंदा द्वेष नसे जनि लय असे तेथें कृपा वसे सर्वकाळ ४
 सर्व काळ जेणें सार्थकीं लाविला वंश उद्धरिला नाम-घोबें ५

अभंग.

१०७

नाम-घोष वाचे उच्चारि सर्वदा संताच्या संवादा वाटेकरी ६
वाटेकरी झाला सायुज्यमुक्तीचा धन्य तो दैवांचा दास म्हणे ७

१३

ऐसा कोण संत जो दावी अनंत संदेहाचा घात करूं जाणे १
करूं जाणे साधकांचें समाधान जया भिन्नाभिन्न आढळेना २
आढळेना जया आपुले पारिवें ऐक्यरूपें सुरें सुरवावले ३
सुरवावला ज्याचे संगती साधक साधु तेचि एक धन्य जगीं ४
धन्य तेचि जगीं जे गुण बोलिले दास म्हणे झाले पुरुष तेची ५

१४

संताचेनि संगें देव पाही लागे सांडुंजातां मागें सांडवेना १
सांडवेना सदा देवसमागमी बाह्य अंतर्गामी सारिरवाची २
सारिरवाची कडे कपाट शिरवरीं गृहीं वनांतरीं सारिरवाची ३
सारिरवाची तीर्थी सारिरवाचि क्षेत्रीं दिवस आणि रात्रीं सारिरवाची
सारिरवाचि आंत नाहीं तो अनंत रामदासांकित आवळला ४

१५

दिसे तें नासेल सर्वत्र जाणती या बोला वित्यति काय काज १
कार्य कारण हा विवेक पाहिजे तरीच लाहिजे शाश्वतासी २
शाश्वतासी येणें जाणेचि न घडे साकार हें मोडे दास म्हणे ३

१६

निर्गुण-स्वरूपां मूळमाया झाली तिच्या पोटी आली गुणमाया १

गुणमायेपोटीं झाला सत्वगुण सत्वीं रजोगुण उद्भवला २
 उद्भवला रजोगुणीं तमोगुण तमोगुणी जाण व्योम झालें ३
 व्योमापोटीं वायु वायुपोटीं तेज तेजीं तें सहज आप झालें ४
 आपापासूनियां भूमंडळ होणें शास्त्रींचीं वचनें दास म्हणे ५

१७

मायेचें स्वरूप ब्रह्मीं उद्भवलें तिच्या पोटा आलें महत्तत्व १
 महत्तत्वीं सत्व सत्विं रजोगुण तिजा तमोगुण रजापोटीं २
 पोटीं पंच भूतें तमाचिया आलीं दास म्हणे झाली सृष्टी ऐसी ३

१८

शून्यापासूनियां जन्म आकाशासी आकाश वायूसी प्रसवले १
 प्रसवला वायू तथा तेज झालें तेजाचिया आलें पोटा आप २
 आपापासूनियां सृष्टि ते जन्मली ऐसी विस्तारली मायादेवी ३
 मायादेवी वेळे शून्याकडे पळे ते काळीं खबळे पंच भूता ४
 जें जें जया व्यालें तें तेणें भक्षिलें अंतिं तें उरलें शून्य एक ५
 शून्याचें स्वरूप पाहातां काहीनाहीं तें शून्य सर्वही जेथें आढे ६
 आहे हें आढलें त्याचें शून्य झालें शून्यहि विरलें जे स्वरूपां ७
 स्वरूप पाहातां काळ वेळ गेली निज ठेवि लाधली प्राणीयासी ८
 प्राणीयांचें हित आहे संतापायीं वेगीं शरण जायीं आलियातें ९
 आलिया रे संतसंगें मुक्त होसी रामीं रामदासीं हेंचि वर्म १०

१९

अभंग-

१०९

पृथ्वीतळीं व्याळ व्याळातळीं जळ त्यातळीं अनळ सत्य जाण १
 सत्य जाण त्यातळीं तो अनळ त्यातळीं पोळळ व्योम आहे २
 व्योमातळीं अहंकार तो केवळ तेणें ब्रम्हगोळ धरियेला ३
 धरियेला पुढें महत्तत्व असे सप्तावर्ण ऐसे निरोपिले ४
 दशगुणी थोराहुनि थोर एक हे सप्त कंचुक दास म्हणे ५

२०

अनावृष्टि धरा शत संवत्सर तेणें जीवमात्र संहारती १
 संहारती कोणि नसे भूमंडळीं सूर्य बाराकळीं तपविला २
 तपवील तेणें जळेल धरणी काद्रव्याची फणी पोळवेल ३
 पोळविल तेणें विषाचे हळाल मार्तंडाचे ज्वाल एक होती ४
 होती गिरी शृंगें सर्व भस्मरूप त्यालागीं आप बुडवील ५
 बुडवील धरा जळचि निरवळ त्यासि अनळ विझविल ६
 शोषियेलें जळ उरला अनळ त्यासी अनीळ शोषुं पाही ७
 विझविता होय वायू त्या वन्हीसी विश्रंती वायूसी नभापोटीं ८
 नभापोटीं चारि भूतें मावळलीं नभाकार झाली वृत्ति तेव्हां ९
 वृत्ति नभें ऐसा नटला अन्वय पांचवा प्रलय दास म्हणे १०

२१

म्हणे हें जाणावें आकाशासारखें मायाही ओळखें वायूऐसी १
 माया ऐसी माया चंचळ चपळ ब्रम्ह तें निश्चळ निराकार २

निराकार ब्रम्ह नाही आकारलें रूप विस्तारिलें मायादेवी ३
 मायादेवी झाली नाव आणि रूप शुद्ध चित्स्वरूप वेगळेंची ४
 वेगळेंची परि आहे सर्वा ठाई रिता ठाव नाही तथाविण ५
 तथाविण ज्ञान तेंचि तें अज्ञान नाही समाधान ब्रम्हाविण ६
 ब्रम्हाविण भक्ती तेचि पै अभक्ती रामदासी सुक्ती ब्रम्हज्ञान ७

२२

ब्रम्ह हें निर्गुण सुक्ती निराकार तेथें चराचर कैसें झालें १
 झालें निराकारि अहंता स्फुरण एकीं एकपण प्रगटलें २
 प्रगटलें कैसें आकार नसतां निर्गुण अहंता कोणें केली ३
 कोणि नाही केली सर्वही मायिक निर्गुण तें एक जैसें तैसें ४
 जैसें तैसें सर्व मायिक रचिलें निराकारि झालें कोणेपरी ५
 परी हीं नाथिलिं साच मानुं नये नाहिं त्यासि काये पुससील ६
 पुससिल काय वांझेचे लेकरें मृगजळपूरें भांबावसी ७
 भांबावसी काय मूळाकडे पाहीं मूळीं तेथें काहीं झालें नाहीं ८
 नाहिं को म्हणतां प्रत्यक्ष दिसतें सत्यत्वं भासतें चराचर ९
 चराचर सत्य हें केविं घडेल अंधारीं बुडेल रविबिंब १०
 बिंबसा हें मनीं दिसतें लोचनीं तें कैसें वचनीं मिथ्या होय ११
 मिथ्या होय स्वप्न जागृति आलिया तेंचि निजलिया सत्य वाटे १२
 सत्य वाटे मिथ्या मिथ्या वाटे सत्य ऐसें आहे कृत्य अविद्येचे १३
 अविद्येचे कृत्य पुन्हीच सांगतां मागुने म्हणतां झालें नाही १४

नाहीं झालें काहीं दृष्टिचें बंधन तैसें हें अज्ञान बाधितसे १५
बाधितसे परि सर्वथा नाथिलें काहीं नाहीं झालें ज्ञानियासी १६
ज्ञानियासी दृश्य दिसतें कीं नाहीं देहींच विदेही कैसे झाले १७
झालि विदेहिता देहींच असतां दिसते पहातां परि मिथ्या १८
मिथ्या हे सकळ मज कां वाटेना संशय तुटेना अंतरींचा १९
अंतरींचा संशय तुटे संतसंगें कृपेचेनि योगें दास म्हणे २०

२३

दशा हे काशाचे कोणें उभारिले मज निरोपिले पाहिजे हे १
पाहिजे हे दशा भूजपंचकाचे उभारिले साचे मायादेवी २
मायादेवी कोण कैसे ओळखावी जाणोनि त्यागावी ज्ञानबोधें ३
परि हे मायेचि मिथ्या ओळखावी आणि ती त्यागावी कोणेपरी ४
ज्ञानबोधें माया जाणोनि त्यागिली परि नाहीं गेली काय क्रीजे ५
क्रीजे निरोपण संताचे संगती तेणें शुद्ध मति होत असे ६
होत असेपरि तैसिच असेना निश्चळ वसेना मनामधें ७
मनामधें सदा विवेक धरावा निश्चय करावा येणेरिती ८
रिति विवेकाची पाहतां घडिची जातसे सर्वेचि निघोनियां ९
निघोनियां जाय विवेक आघवा तो संग त्यागावा साधकानें १०
साधकानें संग कोणाचा त्यागावा दृढ तो धरावा कोण संग ११
संग हा आदरें धरीं सज्जनाचा त्यागीं दुर्जनाचा दास म्हणे १२

२४

कुमारीच्या पोटा ब्रम्हचारी आला विचारीता झाला बाप तीचा १
 बापचि पुरुष तेतो मायाराणी शब्द विचक्षणीं विचारावा २
 विचारितां होय नातुहि जामातु प्रपिताहि मातु मिथ्या नोहे ३
 मिथ्या नव्हे कदा हा देह-संबंधु विस्तारे विवधु सोयरीका ४
 सोडरे संबंधु नाहीं त्या निर्गुणा शाश्वताच्या खुणा दास म्हणे ५

२५

हिरियाच्या पोटी मांदुसाच्या कोटी सुवर्णाच्या ताटीं काचं खडे १
 काच खडे हेमीं तैसें दृश्यामीं स्वरूप-विश्रामीं श्रमु माया २
 माया हे असार स्वरूपें ते सार पाहिला निर्धार रामदासीं ३

२६

ताकहि पांढरें दुधही पांढरें चवी जेवणारें जाणिजेते १
 जाणिजेते चवि गुळा सारवरेची पाहातो तेथेंचि भेद आहे २
 भेद आहे तैसा अभेदाचेपरी जाणिजे चतुरीं दास म्हणे ३

२७

वृक्षाविण छाया गुणाविण माया बिंबाविण वाचां प्रतिबिंब १
 प्रतिबिंब भासे सिंधुविणे लहरी सोन्याविण परी अळंकार २
 अळंकार कृत्य कृत्याविणें केंवी कैची गदा गोंवी निर्गुणाची ३
 निर्गुणासि गुण हेंचि मूर्खपण दृश्याविण खुण दृष्टांताची ४
 दृष्टांताची खुण परब्रम्हीं घडे वेद मौन्य पडे कासयासी ५
 कासयासी तेव्हां अद्वैत पाहायें द्वैतचि स्वभावे ब्रम्ह झालें ६

अभंग.

११३

झालें परब्रम्ह अत्यंत सुगम ब्रम्ह आणि भवम एकरूप ७
एकरूप आहे दुध आणि ताक होसेविण काक बोलताती ८
बोलताति सर्व ब्रम्ह ऐसें बंड सर्वही थोतांड सत्य जाणा ९
सत्य जाणा ब्रम्ह निर्मळ निश्चळ मायेचा विटाळ जेथें नाहीं १०
जेथें नाहीं गुण त्या नाव निर्गुण गुरुमुखें खुण ठाई पडे ११
ठाई पाडी सत्य शाश्वत स्वरूप मग आपेंआप बुजसील १२
बुजसील साच धरितां विश्वास ओवि रामदास सांगतसे १३

२८

रत्न-पारखिया रत्नचि परीक्षी अलक्षातें लक्षी ऐसा नाहीं १
ऐसा नाहीं कोणि देवाचा पारखी आपली ओळखी ठाई पडे २
ठाई पाडी निज स्वरूप आपुलें असोनि चोरिलें जवळीच ३
जवळि ना दुरी पाताळीं ना बरी सबाह्य अभ्यंतरीं कोदलेंची ४
कोदलेंची असे परि तें नदिसे जवळिच कैसें आढळेना ५
आढळेना अंगीं असोनि सर्वांगीं जयालागीं योगी धुंडिताति ६
धुंडिताति कडा कपाटीं शिखरीं समागमें हरी चोजवेना ७
चोजवेना एका सद्गुरुवांचुनी निश्चय हा मनीं पाविजेतो ८
पावीजे निश्चयो दृढ स्वरूपाचा तिहिं प्रतीतिचा एक भाव ९
एक्य भाव भक्ति रासीं रामदासी विभक्ति विश्वासीं दुरी ठेली १०

२९

गद्य नारिकेल भितरी नरोटी तैशापरी दृष्टी स्वस्वरूपां १

स्वस्वरूपीं माया जैसी दुमि छाया कां तें भासे वायां मृगजळ २
 मृगजळ भासे मांतेडा करितां स्वरूपीं पहातां बिंब नाहीं ३
 नाहीं जेथें बिंब कैचें प्रतिबिंब एकचि स्वयं च स्वस्वरूपीं ४
 स्वस्वरूपीं भास नाथिला अभास धरिजे विश्वास दास म्हणे ५

३०

जडत्व कठिण ते ते पृथ्वी जाण मृदु ओलेपण असे आप १
 आप नाना रस धातु नाना रस उष्णता तेजस तेंचि तेज २
 वायु स्तब्ध चळ आकाश निश्चळ माईक सकळ दास म्हणे ३

३१

पृथ्वि आणि तेज वायु आणि आकाशें पांचांचे हे ऐसे पंचवीस १
 अस्थि मांस त्वचा नाडी आणि रोम पांचांचें हें वर्म सांगविन २
 शुक्लित शोणीत लाळ आणि मूत्र स्वदेहीं निश्चित पंच तत्वे ३
 क्षुधा तृषा जाण आळस शयन पाचवें मैथुन तेजाचेंची ४
 चळण वळण आणि प्रसरण वायुनिरोधन आ कोचन ५
 काम क्रोध शोक मोह आणि भये स्थूलदेहाचिये पंचवीस ६
 पंचवीसतत्वां स्थूलदेह वर्तत ऐकें सावचित्त लिंगदेह ७
 अंतःकर्ण मन बुद्धि आणि चित्त पांचवा निश्चित अहंकार ८
 प्राण आणि अपान व्यान आणि उदान समानही जाण पांच वायु ९
 चक्षु श्रोत्र जिह्वा आणि घ्राण त्वचा अंश हा तेजाचा ज्ञानेंद्रियें १०
 पात्रा आणि पाद शिश्न आणि गुद पांच हीं प्रसिद्ध कर्मेंद्रियें ११

अभंग-

११५

शब्द स्पर्श रूप रस आणि गंध पांचही प्रसिद्ध विषय हे
ऐसे पंचवीस लिंगदेही ऐसे ऐसिं पंचवीसें तसें झालीं १३

३२

काम क्रोध शोक मोह आणि भय पंचधा अत्यय आकाशाचा १
धावण चळण आणि आकोचन वायुप्रसरण निरोधन २
चक्षु श्रोत्र जिह्वा मैशुन आळस तेजाचे हे अंश पंचविधा ३
लाळ मूत्र शुक्र रक्त आणि मज्जा आप जाण वोजा पंचविधा ४
अस्थि त्वचा नास नाडी रोम अंश दास म्हणे वास देहातीत ५

३३

अंतःकर्ण मन बुद्धि आणि चित्त पुढें सावचित्त अहंकार १
व्यानु तो समानु उदानु तो प्राण पांचवा तो आनु वायु जाण २
श्रोत्र त्वचा चक्षु जिह्वा आणि घ्राण तेजाचेहि गुण पंचविधा ३
वाचा पाणि पाद शिश्न आणि गुद आपाचे प्रसिद्ध पांच गुण ४
शब्द स्पर्श रूप रस आणि गंध पृथ्वीचे हे विशद दास म्हणे ५

३४

विष्णु चंद्र ब्रम्हा नारायण रुद्र आकाशाचे घोर अंश पाहें १
ब्रम्हांडीं व्यापक लोकांक वरुण रुद्र वायू जाण चाळक तो २
दिशा वायु रवि वरुणाचा हेत अग्निनी देवत तेज अंश ३
यन्हि इंद्र तिजा जाणावा उपेंद्र ब्रम्हा आणि सार नैऋती तो ४
शब्द स्पर्श रूप रस आणि गंध तन्माचा विशद दास म्हणे ५

३५

विष्णु चंद्र जाण ब्रह्मा नारायण पार्वतीरमण सदाशिव १
 दिशा वायु सूर्य ज्ञानेंद्रियान्वयें वरुण निश्वयें अरुण तो २
 तोचि इंद्र वह्नि वामन प्रजापती पांचवा नैऋती गुदस्थानी ३
 स्थापि वायु एक विषयहि एक जाहलें कौतुक विषयांचें ४
 सुक्ष्मि सुक्ष्म एक आत्माराम रामदासीं वर्म सांपडलें ५

३६

भूतपंचकाचे पंचविस गुण त्याचें स्थूल जाण उभारलें १
 उभारलें स्थूल पांचा पंचकाचें तेंचि तुंहि साचें घडे केवीं २
 घडे केवीं द्रष्टा द्रव्य एकस्वरूप द्रव्याचें स्वरूप वेगळेंची ३
 वेगळेची जाण अस्थि मांस त्वचा विस्तार भूतांचा जाणताहे ४
 जाणताहे द्रष्टा स्थूलाचा जाणता विदेहि तत्वता दास म्हणे ५

३७

कर्ण मनादिक सुक्ष्म पंचक याचा साक्षि एक तुंचि जाण १
 जाणें पंच प्राण साक्षि विलक्षण विषयांचा जाण तुंचि एक २
 तुंच एक साक्षि दवा-इंद्रियांचा पांचापंचकाचा लिंगदेह ३
 लिंगदेह द्रव्य द्रष्टा तुंचि एक बोलिला विवेक सूक्ष्माचा ४
 सुक्ष्माचा साक्षी सुक्ष्मा वेगळा दास अवलीळा देहातीत ५

३८

देह-द्रव्य-साक्षि नेणे आपणासी कारण तथासी बोलिजेतें १
 देह-द्रव्य जाणे आपणासि नेणें तुमों जातां म्हणे कळेना कीं २

कळेना कीं मज माझेचि स्वरूप झाला साक्षरूप सहजची ३
सहजचि झाला करणाचा साक्षी स्वये नेणण्यासी जाणताहे ४
जाणताहे सूक्ष्म स्थूलासि कारण साक्षि विलक्षण दास म्हणे ५

३९

विदेहासि कैचें देहाचें बंधन बोलिलें अज्ञान निरसावया १
निरसांनि माया बाजेची कुमारी मृगजळपूरीं उतरावें २
उतरावें विष त्यामिच्या सर्पिचें आणि निःसंगाचें संग दुःख ३
मग दुःख तुढे अजन्माचा जन्म नाथिलाचि भ्रम बाधितसे ४
बाधितसे भ्रम संत-संगेविण रामदासीं खुण साधुसंगें ५

४०

स्वरूप सांडोनि देह मीच भावी तो जीव रौरवीं खुडविल १
पचविल नर्कि देहाचे संबंधें सज्जनाच्या बोधें सांडवले २
सांडोनि विवेक भेद महावाक्य जीव-शिव ऐक्य जयाचेनी ३
जयाचेनी तुढे संसारबंधन त्याचें वचन दृढ धरा ४
दृढ धरा मनिं अहं ब्रम्ह ऐसें सांगतो विश्वासें रामदास ५

४१

मुक्त निःसंदेहो बाधतो संदेहो संदेहाचा देहो कामा नये १
कामा नये चित्त दुश्चित्त सर्वदा लागति आपदा संशयाच्या २
संशयाच्या संगें समाधान भंगे खेद आंगिं लागे अकस्मात ३
अकस्मात सुखिं दुःख कालवले साधकासि केले संदेहानें ४

संदेहाचा घात होय एकसरा दास म्हणे करा निरोपण ५

४२

चारि देह पिंडिं चत्वार ब्रह्मांडीं अष्ट देह प्रोढि बोलिजेल १
 बोलिजेल श्रोता सावधान व्हावें दुश्चित नसावें निरोपणीं २
 निरोपणीं अष्ट देह ते कवण स्थूळीं लिंग जाण कारण तो ३
 चौथा देह जाण तो महाकारण पांचवें लक्षण विराटाचें ४
 हिरण्यगर्भ हे आणि अव्याकृत आठवि निश्चित मूळमाया ५
 जन्म अष्ट देहिं साक्षि तो विदेही रामदासा नाहीं जन्म मृत्यु ६

४३

मीच ब्रम्ह ऐसा अभिमान धरी जाणावा चतुरीं चौथा देह १
 चौथा देह सर्व साक्षि आणि अवस्था ऐसी हे व्यवस्था चौंदेहांची २
 चौंदेहांची गांठी सुदतां सुदली विवेकें तुडली देहबुद्धी ३
 देहबुद्धी नाहीं स्वरूपि पाहतां चौथा देह आतां कोठें आहे ४
 कोठें आहे अहंब्रम्ह ऐसा हेत देहीं देहातीत रामदास ५

४४

कल्पनेचे पोटीं अष्टविधा सृष्टी तेजि आतां गोष्टी सांगवीन १
 सांगविन गोष्टि एक कल्पनिक दुजि ति शाब्दिक शब्दसृष्टी २
 शब्दसृष्टी दुजी तिजी ती अत्यक्ष चौथी जाण लक्ष चित्रलेप ३
 चित्रलेप चौथी पांचवि स्वप्नींची सृष्टि गंधर्वांचि साहावि ते ४
 साहावि ति सृष्टि गंधर्वनगर सातवि नवज्वर सृष्टि जाणा ५

सृष्टि जाणा दृष्टिबंधन आठवीं सर्वहि मानवी कल्पनिक ६
कल्पनिक अष्टसृष्टीचें स्वरूप शुद्ध सत्स्वरूप निर्विकल्प ७
निर्विकल्प देह कल्पनेरहित जाणिजे स्वहित तेंचि बापा ८
तेंचि बापा, तुझे संतांचे संगती चुके अधोगती दास म्हणे ९

४५

पांचहि प्रलय सांगवीन आतां जाणिजे तत्वा दोन्ही पिंडीं १
दोनि पिंडीं दोनि ब्रह्मांडप्रलय पांचवा अन्वय- विवेकाचा २
विवेकाचा पंथ विवेकें जाणावा योगियांचा ठेवा निरूपण ३
निरूपणीं निंदा प्रलय बोलिला दुजा मृत्यु झाला प्राणियासी ४
प्राणियासि पिंडीं हे दोनि प्रलयो ब्रह्म-निद्रा-क्षयो ब्रह्मयाचा ५
ब्रह्मयाचा क्षयो तो ब्रह्म-प्रलये व्यतिरेकाचे ये विवेकाचा ६
विवेकाचा अर्थ माईक सर्वही स्वस्वरूपीं नाहिं चराचर ७
चराचर भूति मायिक प्रसिद्ध हा विवेक सिद्ध सज्जनाचा ८
सज्जनाचा भाव सर्व दृश्य वाव दृश्यातीत देव जैसा तैसा ९
जैसा देव आहे तैसा ओळखावा प्रलय पांचवा दास म्हणे १०

४६

फण सांडो नियां घेऊं नये भूस गर्भेविण फणस घेऊं नये १
घेऊं नये नारिकेळाचि नरोटी सालपटें खोटीं डाळिंबाचीं २
डाळिंबाचीं लवचा चवड उंसाचा स्तंभ कर्दळीचा कामा नये ३
खातां नये नाना फळाचि आठोळी असो हे वाचाळी वाडगीच ४

वाउगें सांडोनि सार तेंचि घ्यावें येर तें सांडावें मिथ्या भूत ५
 मिथ्या भूत जें जें तत्व दृष्टि पडे म्हणोनियां घडे त्याग त्याचा ६
 त्याग त्याचा कीजे तें मनिं कल्यावें मग अनुभवं जाणिजेल ७
 जाणिजेल सार त्यागितां असार बोलावा विस्तार काय यासी ८
 काय यासी आतां धरावा संदेहो कल्पनेचा देहो नाशिवंत ९
 नाशिवंत आहे नाव आणि रूप पाहें आपें आप दास म्हणे १०

४७

रवोटें निवडितां खरें नाणें वरें तेंसंचि विस्तारे तत्वज्ञान १
 तत्वज्ञान रवोटें जाणोनि सांडावें मग ओळखवें परब्रम्ह २
 परब्रम्ह बरवें संतसंगें कळे विवेकें निवळे मार्ग कांहीं ३
 मार्ग कांहीं कळे परीक्षा जाणतां दिशा-भूली होतां वाट चुके ४
 वाट चुके मीन ऐसैं नकरावें सार्थक करावें दास म्हणे ५

४८

जें जें काहीं दिसे तें तें सर्व नासे अविनाश असे आत्मरूप १
 आत्मरूपीं दृष्टी घालितां निवळे आपें आप कळे मिथ्या माया २
 मिथ्या माया वाटे साचाच सारिरवी स्वरूपा ओळखी जंव नाही ३
 जंव नाही झाली संदेहा निवृत्ती तंव हे प्रचीती जाणवेना ४
 जाणवेना मनीं निश्चया वांचुनी निश्चयो श्रवणीं दास म्हणे ५

४९

देह-बुद्धि बहुकाळाचि जुनाटं नवी आहे वाट सार्थकाची १

अभंग.

१२१

सार्थकाची वाट भ्रांतिनें लोपली जवळी चुकली असोनियां १
असोनियां देव जवळी चुकला प्राणी भांदावला मायाजाळें ३
मायाजाळ दृश्य तुटें एकसरें जरि मनीं धरे स्वस्वरूप ४
स्वरूप-निश्चय समाधान होय रामदासीं सोय स्वरूपाची ५

५०

बहुकाळ गेले देवासी धुंडितां देव पाहों जातां जवळीच १
जवळीच असे पाहतां नदिसे सन्निधिसे असे रात्रंदिवस २
रात्रंदिवस देव संवाल्याभ्यंतरीं जीवा क्षणभरी विसंबेना ३
विसंबेना परी जीव हे नेणती जाति अधोगती म्हणोनीयां ४
म्हणोनियां सदा सावध असावें विमूर्ख नसावें राघवासी ५
राम पूर्वपुण्य झालिया सन्मूर्ख मग तो विमूर्ख होउं नेणे ६
होउं नेदी राम सर्वांगें सुंदर नित्य निरंतर मार्गे पुढें ७
मार्गे आणि पुढें सन्मूर्ख चहूंकडे भेटी हे निवाडें राघवाची ८
राघवाची भेटी झाल्या नाहीं तुदी मग कत्यकोटी चिरंजीव ९
चिरंजीव होय राघवीं मिळतां तेथें पाहों जातां मृत्यु नाहीं १०
नाहीं जन्म मृत्यु नाहीं येणें जाणें स्वरूपां राहाणें सर्वकाळ ११
सर्वकाळ मन तदाकार होय जरि राहे सोय श्रवणाची १२
श्रवणाची सोय संताचेनि संगें विचारेंचि भंगे अहंभाव १३
अहंभावें राम भेटला नवजाय जवळचि होय दूरि कैसा १४
दूरि कैसा होय अहंभावें करी जवळीच चोरी आपणासी १५

आपणासी चोरि सबा ह्य अंतरीं आणि सृष्टिभरी नांदतसे १६
 नांदतसे अंत नाही तो अनंत जाणतील संत अनुभवी १७
 अनुभवी जाणें येथींचिये खुणें येर विटंबणे वाटवील १८
 वाटवील सुरघ संत-सज्जनासी रानीं रामदासी भेटी झाली १९

११

योगीयांचा देव मज सांपडला थोर लाभ झाला एकाएकीं १
 एकाएकीं देव बैलोक्य-नायक देखिला सत्पुरुष चहुंकडे २
 चहुंकडे देव नित्य निरंतर व्यापुनि अंतर समागमें ३
 समागम मज राजाचा जोडला वियोग हा कैला देश धडी ४
 देश धडी कैला विवेकें वियोग रामदासीं योग सर्व काळ ५

१२

जेथें जावें तेथें राम समागमीं आतां कासया मी खंति करूं १
 खंति करूं ज्याचि तो समागमेंची पाहातां सुरवाची घडि होय २
 होय देव रबरा भूमेडळ-वासी जाता दिगंतासी सारिखाची ३
 सारिखाची जनीं बनीं वनांतरीं तो गिरिकंदरीं सारिखाची ४
 सारिखाची देव कदा पालटेना राहें त्रिभुवना व्यापुनिचां ५
 व्यापुनिचां हासासन्निधचि वसे विचार विलासे रामदासीं ६

१३

रामेविण देश तोचि तो विदेश विदेशाचा देश राम करी १
 राम भेटे ज्यासि तो नव्हे विदेवी सर्व देश त्यासी आपुलेची २

अभंग

१२३

आपुलेच देश या रामा करितां होय सार्थकता जेथें तेथें ३
जेथें तेथें राम देखतां विश्राम संसारिचा श्रम आठवेना ४
आठवेना तेथें आठव विसर दास निरंतर जैसा तैसा ५

१४

कल्पनेचा आंत तो माझा एकांत तेथें मि निवांत बैसवीन १
बैसवीन सुरवरूप क्षण एक पाहेन विवेक राघवाचा २
राघवाचा पार अनंत अपार नाहिं पारावार स्वरूपासी ३
स्वरूप रामाचें अत्यंत कोमळ जेथें नाहीं मळ मायिकाचा ४
मायिकाचा मळ जाय तत्क्षणेन रामाचे दर्शनेन दास म्हणें ५

१५

विश्रांतिचें स्थळ स्वरूप केवळ दैत तळमळ जेथें नाहीं १
जेथें नाहीं काया नाहीं मोह माया रंका आणि राया सारिखाची २
सारिखेंचि सदा सर्वदा स्वरूप तेंचि तुझे रूप जाण बापा ३
जाण बापा स्वर्थें तुंचि आपणासी सोहं स्मरणासि विसरतां ४
विसरतां सोहं स्मरण आपुलें मन गुंडाळलें मायाजाकीं ५
मायाजाकीं तुझा तुंच गुंतलासी यातना भोगीसी म्हणुनियां ६
म्हणुनियां होई सावध अंतरीं सोहं दृढ धरीं दास म्हणे ७

१६

स्वरूपाची भेदी तेथें नाहिं तुदी वायांचि हिंदुदी होत आशा १
होतसां हिंदुदि नसतां विवेक असतां संयोग सर्वकाळ २

सर्वकाळ ऐक्य-स्वरूपीं आलिंगन जेथें मीतूपण हारपलें ३
 हारपलें दुःख देताचें पाहतां सुखरूप आतां समाधान ४
 समाधान चळे ऐसें न करावें धिवेकें भरावें स्वस्वरूपीं ५
 स्वस्वरूपीं नाहीं संयोग वियोग सर्वकाळ योग सज्जनाचा ६
 सज्जनाचा योग सर्वकाळ आहे धिचारुनि पाहे अनुभवे ७
 अनुभवे झालि अम्हां तुम्हां भेदी तुदिविणें भेदी हास म्हणे ८

५७

तुम्हां आम्हां सुकिं झालि नाहीं भेदी तुदिविणें भेदी इच्छितसां १
 इच्छितसां योग नसतां वियोग तुम्हां आम्हां योग सर्वकाळ २
 सर्वकाळ तुम्हां आम्ही एकस्थळीं वायां मृगजळीं बुडुं नका ३
 बुडुं नये आतां सावध असावें रूप ओळखावें जवळीच ४
 जवळीच आहे नका धरूं दूरीं बाह्यअभ्यंतरीं असोनियां ५
 आसोनि संनिध वियोगाचा खेद नसोनियां सोद लाउं नये ६
 लाउं नये भेद मायिकसंबंधी रामदासीं बुद्धि-भेदि झाली ७

५८

नमन लंबोदरा शारदा सुंदरा सहुरु-माहेरा संतजना १
 संतसंग करि निःसंग होइजे स्वरूप पाविजे आपुलेंची २
 आपुलें स्वरूप आपणा नेणवे त्यासि जाणावें राम केवीं ३
 राम केवीं कळे नाकळे वेदासी संगें त्यापासीं पाविजेना ४
 पाविजेना जेव हा देह-संबंधू राघवाचा बोधू देहातीत ५

अभंग.

१२९

देहातीत संत जाणति अनंत प्रकृतीचा प्रांत निजानंद ६
निजानंद पूर्वपक्षाचें बोलणें सिद्धांतासि उणें आणविलें ७
आणविलें उणें शब्द-समुद्रासी निःशब्द तें यासी मौन्य-मुद्रा-
मौन्य मुद्रा ध्यान आणि ति समाधी अधिद्या उपाधी मावळली
मावळली सर्व दासाची आशाका जाण विनायका देवतांची १०

११

प्रथम ते नमुं संत साधुजन जयां आत्मज्ञान प्राजळीत १
प्राजळीत ज्ञान आत्म-निवेदन हेंचि समाधान योगीयांचें २
योगीयांचें गुज तेंचि सर्व गीज एकचि सहज आदि अंत ३
आदि अंत सदा निर्मळ मिश्रळ जैसैं तें केवळ चिदाकाश ४
चिदाकाश बाह्य अंतरि कोंदलें तेंसैं तें एकलें स्वस्वरूप ५
स्वस्वरूपिं मिथ्या मायेचें पडळ जैसैं तें आभाळ नाथिलेंची ६
नाथिलेंची दिसे साचाभिये परी ऐसि बा जिगिरि सत्य वाटे ७
सत्य वाटे स्वप्न जैसैं निजलिया तेंचि तेंचि लया मिथ्याभूत -
मिथ्याभूत माया साच तो ईश्वर श्रोतीं हा विचार विवरावा ८
विवरावा ऐसैं रामदास म्हणे सद्गुरु-वचनें चोजवले १०

६०

प्रथम नमन संत-साधुजना संवादाचे ज्ञाना बोलावया १
बोलावया सार यस्तुचा विचार जेणें निरंतर सुख वाटे २
सुख वाटे मनीं संवाद सज्जनीं तेणें ध्यानीं मनिं स्वस्वरूप ३

स्वस्वरूप मना कदा आकळेना सुलभ सज्जनाचेनि संगें ४
संगें साधुविद्या समाधान झालें स्वरूप लाधलें रामदासीं ५

६१

सरस्वती विद्या लक्ष्मी अविद्या दोहींतीत आद्याचें स्वरूप १
स्वरूपीं लक्ष्मी नाहीं सरस्वती संपत्ति विपत्ती दोनि नाहीं २
नाहीं शिव शक्ति नाहीं नर नारी अंतरिं विचारीं दास म्हणे ३

६२

आनुचे सज्जन संत साधुजन होय समाधान त्यांचेनी १
त्यांचेनि संगें पाविजे विश्वांती साधु आदि अंतीं सारखेची २
सारखेची सदा संत समाधानीं म्हणोनिया मनीं आवडती ३
आवडती सदा संत जिवलग सुखरूप संग सज्जनाचा ४
सज्जनाचा संग पाप ते संहारी म्हणोनिया धरी रामदास ५

६३

संत-संगें जन्म चुकति यातना आणि जनार्दना भेटि होय १
भेटि होय संत-संगें राघवाची आणि क भवाचि शांति होय २
शांति होय काळ शांति होय वेळ मन हें निर्मळ जरी राहें ३
जरि राहें भाव राघवीं सर्वदा संसार आपदा त्या नाही ४
त्या नाहीं दुःख त्या नाहीं शोक दास म्हणे एक राम ध्यातां ५

६४

संतसंगें तुज काय प्राप्त झालें सांग पां वहिलें मजपासीं १

अभंग.

१२७

मजपासीं सांग कोण मंत्र तुज काय आहे गुज अंतरीचें २
 अंतरीचें गुज काय समाधान मंत्र जप ध्यान कैसें आहे ३
 कैसें आवाहन कैसें विसर्जन कैसें पिंडदान सांगें मज ४
 सांगें मज मन काय उपासने सुद्धा ते आसनें सांग आतां ५
 सांग पंचकर्ण चित्त-चतुष्टय कैसे ते अद्वय जीव शीव ६
 जीव-शीव-ऐक्य झालें कोणे रीती सांग मजप्रती अष्ट देह ७
 अष्ट देह पिंड-ब्रह्मांड-रचना तत्त्व-विघटन सांग मज ८
 सांग मज भक्ति कैसे ती विरक्ती सायुज्यता मुक्ति ते कवण ९
 कोणतें साधन कोणाचें भजन ऐसे केले प्रश्न रामदासा १०

६५

संतसंगें मज काय प्राप्त झालें सांगतो व्हिलें तुजपासीं १
 मंत्र हा तारक रामनाम एक गुज हरादिक चिंतितानि २
 ज्ञानें समाधान सगुणाचें ध्यान निर्गुण अभिन्न आपणचि ३
 ददा आवाहन ददा विसर्जन तेथें पिंडदान आढळना ४
 उपासना हरि सुद्धा अगोचरी सिद्धासनावरी समाधान ५
 पंचकर्णें पिंड-ब्रह्मांड-आवर्ण साक्ष तो आपण एकलाचि ६
 जीव-शीव-ऐक्य झालें येणे रीती प्रकृतिचे प्राप्ती द्वैत कैसें ७
 अष्ट देह स्थूल सूक्ष्म कारण चौथा देह जाण महाकारण ८
 विराट हिरण्य आणि अन्याकृत आठवि प्रकृत सूक्ष्माया ९
 एक तत्त्व जाणे त्याचें नाव भक्ती जाणाचि विरक्ति संगत्याग १०

सायुज्यता मुक्ति तेचि ते अचळ साधनावें फळ गुरुदास्य ११
 गुरुदास्यें चुकें संसार-यातना अनुभवें खुणा जाणतील १२
 अनुभवेंवीण होय सर्व शीण निरसले प्रभ दास म्हणे १३

६६

रिसाचिथेपरि व्हावें एकचिन्त ध्यानिं भगवंत सोडुंनये १
 सोडुंनये सर्वकाळ निजध्यास श्रवण अभ्यास असों घावा २
 असों घावा सदा संनिध विवेक नेणें देव एक चोजवेल ३
 चोजवेल देव श्रवण मननें कुबुद्धि साधनें पालटावीं ४
 पालटावीं सर्व हेचि हे अहंता शोधावी तत्वता देहबुद्धी ५
 देहबुद्धी सर्व ज्ञानें शोधु जातां निःसंगा अनंता भेटी होय ६
 भेटी होय ज्ञानें निर्गुण देवाची मग नाही छिछी संसाराची ७
 संसाराची छिछी यातना यमाची चुकविल तोची धन्य एक ८
 धन्य एक जनीं तोचि तो पाहाता मुक्ति सायुज्यता जया लाभे ९
 जया लाभे मुक्ति सगुणाची भक्ती दास म्हणे शक्ति- आगळातो १०

६७

तुम्हिं आम्हिं करूं देवाचा निश्चय जया नाही लय तोचि देव १
 देव हा अमर नित्य निरंतर व्यापुनि अंतर देव आहे २
 देव आहे सदा सगळ्याच्यंतरीं जीव क्षणभरी विसंबेना ३
 विसंबेना परि जिवासी नेणवे म्हणउनी धांवे नानामती ४
 नानामती देव पाहातां दिसेना जेव ते वसेना ज्ञान देही ५

ज्ञान देहीं वसे तयादेव दिसे अंतरों प्रकारो ज्ञान-दृष्टी ६
ज्ञान-दृष्टी होतां पाविजे अनंता हा शब्द तत्वता दास म्हणे ७

६८

ब्रम्ह हें जाणावें निर्मळ निश्चळ व्यापक पोकळ व्योमाकारें १
व्योमाकार ब्रम्ह बोलताति श्रुती पाहों जातां मती तदाकार २.
तदाकार मती श्रवणें होईल संदेह जाईल अंतरांचा ३
अंतरांचा-भाव निर्मळीं लागतां होईजे तत्वता निर्मळची ४
निर्मळची होणें निर्मळाचे गुणें श्रवण-मननें दास म्हणे ५

६९

मेमो जि अनंता तूंचि माता पिता तुझी सर्व सत्ता तूंचि एक १
तूंचि एक ऐसा निश्चय मानसीं झालिया मुक्तिसी काय उणें २
काय उणें मुक्ति जया तुझी भक्ती संसारीं विरक्ती सर्वकाळ ३
सर्वकाळ जया श्रवणीं आवडी साधका तांतडी तुझी देवा ४
तुझी देवा चाड त्यासि नाम गोड पुरे सर्व कोड दास म्हणे ५

७०

जोडलासि बापा धरिलासी भावें अनातां तुज जीवें विसंबेना
विसंबेना देवा नित्य निरंतर मेलीया विसर पडोंनेदी २
पडोनेदी वाचा रामनामाविण देव हा सगुण रामदासीं ३

७१

वोवीचेनि मीसें देव आढवावा हृदयीं धरावा सर्वकाळ १

सर्वकाल मनीं स्वरूपाचा छंद तेणें भवकंद तुटतील २
 तुटेल ती व्याधि या जन्मकर्माची जरि राघवाची भक्ति घडे ३
 भक्ति घडे भावें सगुणा देवाची संगति देहाची जंव आहे ४
 आहे देव तव सगुणि भजावें स्वस्वरूपां व्हावें आपणची ५
 आपणची देव आपणची भक्त संतसंगेंमुक्त आपणची ६
 आपणची सर्व आपणची वाव मीपणाचा ठाव आपणची ७
 आपण तुंपण ज्याचे अंतरीं तव भक्ति करी सगुणाची ८
 सगुणाची भक्ति लोभाची विरक्ती निर्गुणाची भक्ति सायुज्यता ९
 सायुज्यता मुक्ति फिटला संदेहो बंधनचि वावो रामदासीं १०

७२

वोविचेनि मीसैं स्वरूपासि जावें सत्वर पावावें समाधान १
 समाधान नाहीं स्वरूपा वांचोनी म्हणोनियां मनीं तेंचि असो २
 तेंचि असो रूप निर्गुण रामाचें सुखविश्रामाचें समाधानी ३
 समाधानि योगि तो हें सुख भोगी मनिं बीतरागी याचि सुरेवें ४
 याचि सुरेवें नर जो नाहिं निवाला तोचि आहळला दुःख-शोक ५
 दुःख शोक नाहीं राम आठवितां अमृत सेवितां मृत्यु नाहीं ६
 नाहीं जन्म मृत्यु अभेद भक्तासी रामीं राम-दासीं अनुभव ७

७३

सगुण हा देव धरावा निश्चित तरि नाशवंत विश्व बोले १
 विश्व बोले एका भजावें निर्गुणा परि लक्षवेना काय कीजे २

अभंग-

१३१

काय कीजे आतां निर्गुण दिसेना सगुण असेना सर्वकाळ ३
सर्वकाळ गेला संदेहीं पडतां कोणेवेळे आतां मोक्ष लाभे ४
मोक्ष लाभे एका सद्गुरुपासुन आत्मनिवेदन रामदासीं ५

७४

जें पंचभूतिक तें सर्व मायिक बोलति विवेक संतजन १
संतजनिं सर्व मायिक बोलावें तरि कां फिरावें तीर्थाटणा २
तीर्थाटणे देव मायिकाचे पोदीं तरि आटाआटी कां करावी ३
कां करावी पूजा सांडूनि परमात्मा सूर्यस्य प्रतिमा हें वचन ४
हें वचन मिथ्या कैसें हो करावें काय हो धरावें आतां आम्हीं ५
आतां आम्हीं वाक्य मिथ्या म्हणों नये देव धर्म काये मोकलावा ६
मोकलावा देव ऐसें म्हणो नये तरि वाक्य काये मिथ्या आहे ७
मिथ्या नव्हे वाक्य मिथ्या नव्हे देव पडिला संदेह काय कीजे ८
कीजे दृढ भाव सगुणदेवासीं जव कल्पनेसीं उरि आहे ९
कल्पनेचें रूप विवेकें विरालें मग सर्व झालें गंगाजळ १०
गंगाजळ झालें निर्विकल्प केलें सगुण राहिलें सहजचि ११
सहजचि कीजे उपाधि न कीजे एकांतिं बोलिजे गुरु-गम्य १२
गुरु-गम्य आहे कल्पने वेगळें कल्पनेच्या मूळें वाद उठे १३
वाद उठे जनिं ऐसें न करावें त्रिकाळ भजावें वेद-वाक्य १४
वेद-वाक्य बोले कर्म उपासना अंति शूद्र ज्ञाना बोलियेला १५
बोलियेला पूर्वपक्ष तो सिद्धांत केला निश्चयार्थ संतजनीं १६

संतजनी दृढ विश्वास धरावा मग विसरावा संदेह तो १७
 संदेह धरिते कल्पना आपुली निर्विकल्प केली साधुजनीं १८
 साधुजनि केला निश्चयो धरावा तेथे अहंभावा उरि नाही १९
 उरि नाही संत-संगें संदेहासी रामीं रामदासीं निःसंदेह २०

७५

दृश्यहि दिसेना अंधासि पाहातां परितया ज्ञाता म्हणो नये १
 म्हणो नये तैसें अज्ञाना विज्ञान पूर्ण समाधान वेगळेंची २
 वेगळेंची कळे क्षीर नीर हंसा दास म्हणे तैसा अनुभव ३

७६

ज्ञानाचें लक्षण क्रिया-संरक्षण वरि विशेषण राम-नाम १
 रामनाम वाचे विवेक अंतरां अनुताप चरी त्यागावया २
 त्यागावया भोग बाह्य लोलंगता पाधिजे तत्वता अनुतापें ३
 अनुतापें त्याग बाह्यात्कारीं ज्ञाला विवेकानें केला अंतरांचा ४
 अंतरांचा त्याग विवेकीं करावा बाह्य तो धरावा अनुतापें ५
 अनुतापें भक्ति विवेक वैराग्य घडे त्याचें भाग्य काय सांगों ६
 काय सांगों भाग्य अचळ चळेना महिमा कळेना ब्रम्हादिकां ७
 ब्रम्हादिकां लाभ ज्ञानाचा दुर्लभ तो होय सुलभ साधुसंगें ८
 साधुसंगें साधु होइजे आपण सांगतसे खुण रामदास ९

७७

मुक्तपणें रामनामाचा अव्हेरु करी तो गव्हेरु मुक्त नव्हे १

अभंग.

१३३

- सुक्त नबहे काय स्वयेभूळपाणी राम-नाम-वाणी उच्चारितो २
उच्चारि तो शिव तेथें किति जीव बापुडे मानव देह धारी ३
देह धारी नर धन्य तो साचार वाचे निरंतर रामनाम ४
रामनाम वाचे रूप अभ्यंतरीं धन्य तो संसारीं दास म्हणे ५

७८

- नाम घेतो राम-रूप ठायीं पडे गुज तें सांपडे योगियांचें १
योगियांचें गुज सर्वांगीं असे परि तें नदिसे ज्ञानाविण २
ज्ञानाविण योग ज्ञानाविण भोग ज्ञानाविण त्याग वाउगाची ३
वाउगाची धर्म वाउगेचि कर्म गर्भ गीता-वर्म बोलियेली ४
बोलियेलि वर्म ज्ञान हें सार्थक येर निरर्थक सर्व धर्म ५
सर्व धर्म त्यागीं मज शरण येई अष्टादशाध्यायीं बोलियेलें ६
बोलियेलें ज्ञान आगम-निगमीं ज्ञानेविण ऊर्मी निरसेना ७
निरसेना ऊर्मी आत्मज्ञानेविण ज्ञानाचें लक्षण निरूपणें ८
निरूपणें ज्ञान अंतरीं प्रकाशे विवेकें निरसे मायाजाळ ९
मायाजाळीं जन आत्म ज्ञानी झाले दास म्हणे गेले सुटोनियां १०

७९

- नानारंग सेकीं होताती वोरंग सर्वदा सुरंग रामरंग १
रामरंग कदाकाळीं वोरंगेना तेथें राहें मना रंगोनियां २
रंगोनियां राहें तद्रूप होवोनी मग जनिवनी समाधान ३
समाधान घडे राघवीं मिळतां मग दुर्मिळता कदा नाही ४

- कदां नाहीं खेद सर्वही आनंद सुखाचा संवाद संत-संगे ५
 संतसंगे जन्म सार्थक होइल राम सांपडेल-जवळीच ६
 जवळीच राम असोनि चुकलों थोर मांभावलों मायिकासी ७
 मायिकासी प्राणी सत्यचि मानिती सत्य ते नेणती जाणपणे ८
 जाणपणे मनीं अज्ञान थारलें तेंचि विस्तारलें ज्ञानरूपें ९
 ज्ञानरूपें भ्रंति सामावली चिन्ती संशय-निवृत्ति नव्हे तेणें १०
 नव्हे तेणें रूप वाउकें रामाचें जेंकां विश्रामाचें माहेयेर ११
 माहेयेरें घडे संशय-निवृत्ती राम-सीतापतीचेनि नामें १२
 रामनामें रूप सर्वहि निरसे जो कोणि विश्वासे राम-नामी १३
 रामनामीं चित्त ठेवुनि असावें दुश्चित्त नसावें सर्वकाळ १४
 सर्व काळ गेला सार्थकीं जयाचा धन्य तो दैवांचा दास म्हणे १५

८०

- दर्पणिं पाहातां दिसे सर्व अंग परि पृष्ठिभाग आढळेना १
 आपुलीच पाठी आपणान दिसे ऐसें बोलतसे सर्वजन २
 आप-शुद्धि नेणे त्या काय करावें म्हणोनि जाणावें आपणासीं ३
 आपणासी जाणे संताचे संगती जया आधोगती जन्म नाही ४
 नाही जन्म मृत्यु नाही येणें जाणें स्वरूपां राहाणें दास म्हणे ५

८१

- भयानक स्वप्न तया वाटे भये तेणे निजें नये सर्वकाळ १
 सर्वकाळ जागा भिवेक-संगतीं तयासि कल्पांती भय नाही २

अ भंग.

१३५

मय उठे देहीं तूंतव विदेही देहातीत पाहीं आपणासी ३
 आपणा नेणतां वाटे नाना चिंता म्हणोनि दुश्चिंता राहूं नये
 राहूं नये कदा या देहसंबंधी मनीं धरी शुद्धीस्वरूपाची ५
 स्वरूपाची शुद्धि जया ठाई पडे तया नरा घडे समाधान ६
 समाधान घडे देव आठवितां रामदासीं चिंता दुर ठेला ७

८२

जव आहे तुज हा देह-संबंधु तंव नव्हे बोध राघवाचा १
 राघवाचा बोध या देहा वेगळा देह-कळवळा तेथें नाहीं २
 नाहीं सुरव दुःख नाहीं येणें जाणें चिरंजीव होणें रामरूपीं ३
 रामरूपें होय जन्म मृत्यु याव विश्रान्तिचा ठाव राम एक ४
 राम एकरूपि सर्वरूपि आहे अनुभविं पाहे आपुलिया ५
 आपुल्या अंतरीं बाह्य निरंतरीं सर्व-सृष्टिभरी नांदतसे ६
 नांदतसे सदा जवळि कळेना कदा आकळेना साधुविण ७
 साधुविण राम धांडोळितां श्रम नव्हेचि विश्राम साधुविणें ८
 साधुविण राम कदा आकळेना संदेह तुटेना कांहीं केल्या ९
 कांहीं केल्या नव्हे साधुसंताविण रामदासीं खुण सांगतसे १०

८३

लागलासे लुळिं हा देह संबंधु करितसे रेवदु अहंभावे १
 अहंभावे कदा नये पुरवला भव भ्रम झाला दुःखराशी २
 दुःखराशी झाल्यां देहाचे संबंधें सर्व ज्ञानबोधें तुटतील ३

तुटति संबंध संतांचे राहणी होईल झाडणी पंचभूतां ४
पंचभूतां लयो स्वरूप-अन्वयो तुटला संशयो संबंधाचा ५

८४

पाहातां दिसेना तेंचि बरे पाहे तेथें रूप आहे राघवाचें १
राघवाचें रूप जाणावें अरूप शुद्ध सत्स्वरूप निराकार २
निराकार राम देवतां विश्राम दुरिं ठाके श्रम संसारींचा ३
संसारींचा श्रम राघवीं असेना परि तो दिसेना राम डोळां ४
राम डोळां आहे अनुभवे पाहे मीपण नसाहे रामरूपीं ५
रामरूपीं नाम रूप दोनि नाहीं तेथें मना राहीं सर्वकाळ ६
सर्वकाळ राम-दर्शन होतसे निर्गुणिं विश्वासे मन माझे ७
मन माझे राम-स्वरूपीं संचरें तेणें देहिं भरे विदेहता ८
विदेहता देहिं अलक्ष लक्षावें निःवाढ्या बोलावें संतसंगें ९
संतसंगें पडे निःसंगाचा संग राघविं संयोग रामदासीं १०

८५

ओळखतां ज्ञान ओळखि मोडली भेटि हे जोडली आपणासी १
आपणासी भेटि झालि बहुता दिसा तुटला वळसा मीपणाचा २
मीपणाचा भाव भावे केला वाव दास म्हणे देव प्रगटला ३

८६

प्रगटला देव ज्याचे अंतरीं त्या नाहीं उरी मीपणाची १
मीपणाची उरि तुंपणा भेटतां आपणा पहातां वाव झाली २

अभंग.

१३७

बाव झाली देव देखतां दादणी दास म्हणे बाणी वेडावली ३

८७

वेडावली बाणि देवचि बोलतां देव बोलुं जातां अनिर्वाच्य १
अनिर्वाच्य देव बाचा बोलुं गेली जिद्दाहि चिरली भूधराचीर
भूधराचि जिद्दा झालिसे कुंठित दास म्हणे अंत अनंताचा ३

८८

मित्य निरंतर सर्वांचे अंतरां तोचि निराकारी बोलिजेतो १
बोलिजे तो संत महंत जाणती खुणेसि बाणती विवंचितां २
विवंचितां रामनामचि होयिजे ये गोष्टीची कीजे विचारणा ३
विचारणा सार विचारें उद्धार साधु योगेश्वर विचारेंची ४
विचारेंचि जनिं होतसे सार्थक धन्य हा विवेक दास म्हणे ५

८९

करिं घेतां नये दाकितां नजाये तैसें रूप आहे राघयाचें १
राघयाचें रूप पाहतां नदिसे डोळां भरलेंसे सर्वकाळ २
सर्वकाळ भेटी कदां नाहीं लुटी रामदासीं लुटी स्वरूपाची ३

९०

तत्त्वमसि जाण अहं ब्रम्ह ऐसें जाण हें विश्वासें महावाक्यें १
अहं आत्मा ब्रम्ह आणि ब्रम्ह-ज्ञान दास म्हणे वर्म वेदवाक्यें २
वेदवाक्यें रामीं रामदास पाहे सुख्य पद लाहे निवेदनें ३

९१

तुंचि ब्रम्ह ऐसें वेदाचें वचन तेंचि संतजन दृढ करी १
 दृढ करी साधु तुंचि ब्रम्ह ऐसें तरि कां विश्वासें धरिजेना २
 धरिजेना मनिं साधुचें वचन विदेहि अमान्य कां करावा ३
 कां करावा निश्चय स्वयें स्वरूपाचा तिहिं प्रतीतिचा ऐक्यभाव
 ऐक्यभावे जरी संतांचे वचनी तरि समाधानी पाविजेळ ५
 पाविजेळ निज स्वरूप आपुलें जरी विश्वासलें मन तेथें ६
 मनाचा विश्राम तोचि आत्माराम रामदासिं वर्म संतसंगें ७

९२

गीता भागवतिं उपदेश केला अर्जुना दाविला देव कृष्णें १
 कृष्णें दारवविला देव तो वेगळा बोलिजे आगळा सर्वाहुनी २
 सर्वाहुनी सार देव तो साचार दास म्हणे पार कल्यनेचा ३

९३

कल्यनेचा देव कल्यनेचि पूजा तेथें कोणि दुजा आढळेना
 आढळेना देव आढळेना भक्त कल्यने-रहित काय आहे २
 आहे तैसें आहे कल्यना नसाहे दास म्हणे पाहें अनुभवे ३

९४

अनुभवे वाचे बोलिला नजाय भाव नेणें काय भाउं आतां १
 भाउं आतां देव कैसा निरावेव म्हणोनियां भाव सगुणासी २
 सगुणासी भाव लावितां स्वभाव पालडे अभाव दास म्हणे ३

९५

अभंग.

१३९

भावनेचा देव भावार्थे भाविला देव भक्त झाला भावनेचा १
भावनेचा देव भावनेचा भक्त भावनेनें सुक्त भावितसे २
भावितसे मन त्याहुनि तें भिन्न दास म्हणे ज्ञान वोळखावें ३

९६

माझा स्वामी असे संकल्पा-परता वाढीं काय आतां स्तुति करूं
स्तुति करूं जातां अंतरला दुरी भीतुपणा उरी उरी नेदी २
उरी नेदी उरी स्वामी-सेवा-पण एकाकि आपण काय केलें ३
केलें संघटण कायुर-अग्निसी जैसी भिन्नत्वासि उरि नाहीं ४
तैसीं नाहीं उरि राभिं रामदासा स्वयें होय ऐसा तोचि धन्य ५

९७

प्रवृत्ति सासुरें निवृत्ति माहेर तेथें निरंतर मन माझें १
माझे मनीं सदा माहेर तुडेना सासुरि सुडेना काय करूं २
काय करूं मज लागला लौकिक तेणें हा विवेक दुरि जाय ३
दुरि जाय हित मजचि देखतां प्रयत्न करूं जातां होत नाहीं
होत नाहीं यत्न संत-संगा-विण रामदासिं खुण सांगतसे ५

९८

अर्थाविणें पाठ कासया करावें व्यर्थचि मरावें घोकोनियां १
घोकोनियां काय वेगीं अर्थ पाहें अर्थरूप राहें देखोनियां २
देखोनियां अर्थ सार्थक करावें रामदास भावें सांगतसे ३

९९

वस्तुचा निर्धार होय अपरंपार साधनाचें सार निरूपण १
 निरूपणाऐसें सार नाहीं दुजें जेणें सर्व बीजें हाता येती २
 हाता येती बीजें ज्ञानाचिं सहजें निःसंदेह भोजें नाचतसे ३
 नाचतसे सदा विवेक अंतरीं माया-मोह-पूरीं बुडों नेदी ४
 बुडों नेदी कदाकाळिं निरूपण रामदासिं खुण संतसंगें ५

१००

निरूपण सार अद्वैत करावें तेणें उद्धरावें निश्चयेंसी १
 निश्चयेंसि पाही आपुलि बोळखि तोचि एक सुखी जनामधें २
 जनामधें सुखी परत्र-साधनें संसार-बंधनें त्या नाहीं ३
 त्या नाहीं देहबुद्धिची अहंता देहिं बीदेहता वस्तुरूप ४
 वस्तुरूप होय मीपण त्यागितां शाश्वत भावितो दास सुक्त ५

१०१

निरूपणें भक्ति निरूपणें ज्ञान अनुताप पूर्ण निरूपणें १
 निरूपणें योग योगाचा संयोग निरूपणें त्याग घडतसे २
 घडतसे सर्व काहिं निरूपणें बाणति लक्षणे सज्जनाचीं ३
 सज्जनाचीं मते सज्जन जाणती येर ते नेणती जाणपणें ४
 जाणत्या नेणत्या होय समाधान करावें मनन दास म्हणे ५

१०२

पूर्ण समाधान होय निरूपणें परि जाणपणें बुडविलें १
 बुडविलें देहातीत समाधान देह-अभिमान वाढविला २

अभंग.

१४१

वाढयिला तर्क वायां निरूपणीं जाणावें पापिणी काय केलें ३
काय केलें ऐसें जाणत जाणतां स्वरूपीं अहंता कामा नये ४
कामा नये देहबुद्धिचें जाणणें दास निरूपणें सावधान ५

१०३

गीतेचें लक्षण हेंचि हें प्रमाण श्रवण मनन सर्वकाळ १
सर्वकाळ सारासार-विचारणा वस्तुचि चाळणा निरंतर २
निरंतर ध्यास लागला अंतरीं धारणाहि धरी निर्गुणाची ३
निर्गुणा-संगति निर्गुण होईजे प्रत्यावृत्ति कीजे निरूपणें ४
निरूपणें होय अलभ्याचा लाभ साधन सुलभ दास म्हणे ५

१०४

निरूपणा ऐसें नाहिं समाधान आणिक साधन आढळेना
भक्ति ज्ञान घडे वैराग्य आंतुडे भावार्थ सांपडे निरूपणें २
शांति दया क्षमा नैराश्रयता मनीं आंतुडे उन्मनि तेणेशुणें
शिद्धि सिद्धि दासि होति निरूपणें श्रवण-मननं निज ध्यासें
भ्रांतिचा संदेह तुडे एकसरा दास म्हणे करा निरूपण ५

१०५

निरूपणें निज लाभे सर्व कांहीं दुजें ऐसें नाहीं पाहों जातां
साराचेंहि सार मना अगोचर तें लाभे साचार निरूपणें २
दारवयितां नये बोलिलें नजाय त्याचि कळे सोय निरूपणें
मनासि नकळे मीपणा नाढळे तें गुज निवळे निरूपणें ४

वित्पत्तिचें कोडें तर्काचें सांकडें तें जोडे रेकडें निरूपणें ५
मन हें चंचळ तें होय निश्चळ साधनाचें फळ दास म्हणे ६

१०६

केलेंचि करावें पुन्हा निरूपण तरि बाणे खूण कांही एक १
कांहीं एक काळ निरूपणें गेला तोचि एक भला समाधानी २
समाधानी भला निरूपणि राहे पाहिलेंचि पाहे निरूपणें ३
निरूपणें पाहे श्रवण मनन होय समाधान निजध्यास ४
निज-ध्यास निज-वस्तुचा-धरावा संसार तरावा दास म्हणे ५

१०७

एकदां जेवितां नव्हे समाधान प्रतिदिनिं अन्न खाणें लागे १
तैसें निरूपणें केलेंचि करावें परि न करावें उदासीन २
प्रतिदिनिं अन्न प्रत्यहि जीवन देह-संरक्षण करावया ३
प्रत्यहीं संसारि बोलावें लागतें कांही केलिया तें सुटेना कीं ४
प्रतिदिनि देह पाळावा लागतो बळ करवा तो रात्रदिवस ५
प्रत्यहीं देहानें भोगिलें भोगावें त्यागिलें त्यागावें दास म्हणे ६

१०८

आपुल्या भोजनिं पोट हें भरेना लागे उपार्जना दुसऱ्याची १
दुसऱ्याची सेवा करितां वेतन पाविजे तें अन्न लोकामध्यें २
लोकामध्यें उपासितां देह दारा मागावा सुदारा कोणापासीं ३
कोणापासिं कोणें काय हें सांगावें कैसंनि मागावें वेतनासी ४

वेतनासी जनिं तरिच पाविजे जरि सेवा कीजे स्वामीयाचि ५
 स्वामीयाची सेवा करितां उत्पन्न स्वामि तो प्रसन्न होत असे
 होत असे देव संतुष्ट भजतां मुक्ति सायुज्यता तणें लाभे
 लाभे नवविधा तेणें चतुर्विधा पुसावे सुबद्धा सज्जनासी ८
 सज्जनासी पूजा देहासि भजतां भार भगवंता कैसा पडे ९
 कैसा भार पडे देहाचे भजनें भाक्तिचेनि शुणें देव पावे १०
 देव पावतसे भजतां देवासी सेवितां देहासी देव कैचा ११
 देव कैचा देव सेविल्या वांचुनी तत्व-विवंचनीं दास म्हणे १२

१०९

शौच केलें तेणें श्रुचिभूत झाला जळस्नानें गेला मळ त्याचा
 मळ-त्यागें झालें शरीर निर्मळ अंतरिंचा मळ कैसा जातो २
 कैसा जातो काम-क्रोध-लोभ-दंभ नांदति स्वयंभ अंतर्गामी
 अंतर्गामी आधिं होईजे निर्मळ तेणें तुटे मूळ संसाराचें ४
 संसाराचें मूळ रुक्षमीं गुंतलें मनहि गुंतलें विभ्रमासी ५
 विभ्रमासि बरें शोधोनि पहावें अंतरि रहावें निष्ठावंत ६
 निष्ठावंत ज्ञान पूर्ण समाधान मग संध्या स्नान सफळित ७
 सफळित संध्या संदेह नसतां निःसंदेह होता समाधान ८
 समाधान नाहीं स्नान संध्या काहीं लौकिकाचे ठाई लोकलाज
 लोकलाजे सर्व लौकिकचि केला देव दुरावला वरपणें १०
 वरपणें देव कदा सांपडेना निष्ठेचा घडेना भक्ति भाव ११

भाक्ति ते भावेंचि भाव तो जायांचा कर्म-लौकिकाचा खटाटोप
 खटाटोपें देव कदा पाविजेना निश्चय घडेना शाश्वताचा १३
 शाश्वताचा दोष अंतरिं असतां सर्व काहिं पहातां निरर्थक १४
 निरर्थक तीर्थे निरर्थक व्रतें दास म्हणे जेथें ज्ञान नाही १५

११०

अनंताचा अंत पहावया गेलों तेणें विसरलों आपणासी १
 आपणा आपण पहातां दिसेना रूप गवसेना दोहिंकडे २
 दोहिंकडे देव आपणची आहे संग हा नसाहे माझा मज ३
 माझा मज भार जाहला बहुत देखत देखत कळों आला ४
 कळों आला भार पाहिला विचार पुढें सारासार विचारणा ५
 विचारणा झाली रामिं रामदासीं सर्वहि संगसि सुक्त केली ६
 सुक्त केली मोक्षा सुक्तिचि उपेक्षा तुटलि अपेक्षा कोणिएक ७

१११

पहिलें प्रथम मूर्खिं परब्रम्ह व्यापक सुक्ष्म जेथें तेथें १
 जेथें तेथें वस्तु आहे निराकार वाढ व्योमाकार प्रगटित २
 प्रगटित असे दिसेना ना भासे विचार विलसे ज्ञानियासी ३
 ज्ञानियासी ज्ञान कळे निरंजन आणि जन वन सारिखेंची ४
 सारिखेंची आहे देव ओळखतां जेथें तेथें जातां देव भासे ५
 देव भासे मनिं नित्य निरंतर बाह्य अभ्यंतर व्यापुनियां ६
 व्यापुनियां आहे सर्वांचे अंतरी अनुभवं हरी ओळखावा ७

ओळखावा परिओळखतां नये म्हणोनि उपाये साधुसंग ८
 साधु-संग धरिं श्रवण विवरी सारासार करी विचारणा ९
 विचारणा करि देवां निरुणाची आणि सगुणाची उपासना १०
 उपासना कर्म हो आधि पाळावें मग सांभाळावें ब्रम्हज्ञान ११
 ब्रम्हज्ञान नसे तें जन आंधळें सन्मार्गि पांगुळें क्रियाभ्रष्ट
 क्रियाभ्रष्ट कर्म-उपासनेविण नेणतां निरुण सर्व मिथ्या १३
 सर्व मिथ्या जेव ब्रम्हज्ञान नाहीं क्रिया कर्म काहीं सोडविना
 सोडविना कर्म या कर्मापासोनी भगवंता वाचोनी तारांबळी
 तारांबळी झाली देवासि नेणतां कर्मिं रुंढाळितां देव केंचा
 देव केंचा भेटे कर्म उरे पुढें संशयची वाढे सर्व काळ १७
 सर्व काळ गेला संदेहीं पडतां नित्य चोखाळितां कलिवर १८
 कलिवर काय नित्य धूत गेला लावितो कोणाला उपकार १९
 उपकार केंचा सेवक देहाचा आणि कुटुंबाचा भारवाही २०
 भारवाही झाला देवासि चुकला लौकिकचि केला जन्मवरी
 जन्मवरी केलें अंतिं व्यर्थ गेलें कासाविस झालें वायाविण
 वायाविण काळ गेला किं निर्फळ कर्म हें सबळ सुटेना कीं
 सुटेना कीं कर्म कोण सोडविता सोडुनि अनंता कर्म केलीं २४
 कर्म केलीं देह चालतां निर्मळ खंगतां ओंगळ देह झाला २५
 देह झाला क्षीण सदा हगवण मृत्तिकेचा शिण कोण करी
 कोण करी तेव्हा कर्माचें पाळण झाली भणभण शरीराची २७

शरीराची जेव्हां झालि भणभण तेव्हां नारायण भजों पाहे
 भजों पाहे तेव्हां नारायण कैचा गेला अभाग्याचा व्यर्थ काळ
 व्यर्थ काळ गेला देवा नभजतां देह चोरवाळीतां चोरवाळेना
 चोरवाळिला देहो वादला संदेहो अंतकाळि पाहो दैन्यवाणा ३१
 दैन्यवाणा पाहे देवा नभजतां पाहा तुला आतां कोण सोडी ३२
 कोण सोडि देव धुंडिल्या वांचुनी म्हणोनी भजनी सावधान
 सावधानपणें देवासि शोधार्थें तेंपोंचि साधार्थें परलोक ३४
 परलोक साधे संताचे संगती चुके अधोगती गर्भवास ३५
 गर्भवास चुके ज्ञान अभ्यासितां वस्तुसि पाहतां वस्तुरूप
 वस्तरूप होणें विवेकाच्या गुणें नित्य निरूपणें सारासार
 सारासार घडे असाराचा त्याग योगिया निःसंग सहजची
 सहजची कर्मापासुनि सुटला बोधें विनटला परब्रम्हीं ३९
 परब्रम्हीं हेतु लागतां अहेतु देहें देहातीतु रामदास ४०

११२

कर्में चित्त-रुधि होउनियां गेली मग उपासली उपासना १
 उपासना-मिसें देव टाई पडे संदेहाचि उडे एकसरा २
 एकसरा पंथें सांपडे सगम जैसे विहंगम फळावरी ३
 फळावरी झड जातां अनायासी निर्फळ असोसी वायावीण
 वायावीण शीण कासया करावा निर्फळ जाणावा संसार हा ५
 संसाराचा सोस कर्मी निजध्यास तेंपें जगदीश अंतरला ६

अंतरला देव अंतरों नद्यावा विवेक पाहावा सज्जनाचा ७
सज्जनाचा योग सर्वाचा वियोग आणि त्याचा त्याग चमत्कारें
चमत्कारें त्याग तत्व-विहरणें शीघ्रचि पावणें मोक्षपदीं ९
मोक्षपदीं ज्ञान रामदासीं झालें बंधन तुटलें संशयाचें १०

११३

सेवायाचें कर्म संचाधिं पडिलें तें कोणें सोडिलें ज्ञानेविण १
ज्ञानेविण देव कैचा राधिं पडे अज्ञानें बाघुडें गुंडाळलें २
गुंडाळले सर्व लौकिकाकरितां लौकीक पाहतां उत्तरेना ३
उत्तरेना लोक हे कोणि कोणासी व्यर्थचि देवासी अंतरावें ४
अंतरावें कावें बहुत आधीन बहुतांचें मन राखवेना ५
राखवेना मन बहुता जनाचें आणि सज्जनाचें वर्म चुकें ६
वर्म चुकें कर्म आडवेंचि आलें नाहीं वोळखिलें आत्मयासी
आत्मयासी जाणे तोचि एक भला संसारिं सुटला विवेकानें ८
विवेकानें लाभ पावावा आपुला लोकीकें देवाला सोडुं नये ९
सोडुं नये ज्ञान सगुणिं भजणें भक्ति निवेदनें वोळखावी १०
वोळखावी भक्ति सायुज्यता मुक्ती येणें होय गती दास म्हणे

११४

अस्थिचा विटाळ होतां स्नान केलें चुडे दातबलें कासयासी
आचमन करावें वृद्धाच्या विटाळें हाटाचे चौदाके कोण जाणें २
नदीचे प्रवाहिं आंत पाहों नये स्नान संध्या होये अशोदकीं ३

ओले चर्मि दूध होत आहे द्विंग स्वयंपाकीं सांग सेविताती ४
रामदास म्हणे हे कोणि नपाहे देह मूर्खी आहे विटाळाचा ५

११५

विटाळाचा देह विटाळें वाढला तुवां रुढ केला कोणेपरी १
पातकाचा देह पातकें वाढला विचारितां आला प्रत्ययासी २
अस्थिचा पंजर चर्मि गुंडाळिला विष्टेनें भरला मळमूवें ३
जंत किडे ओक आंतडि कातडीं बाह्यात्कारीं वेडीं भादरलीं
भादरले केश मायुति निघती पुन्हा भादरती लागवेणें ५
भादरिली डोयि घेत प्रायश्चित अपानिं घासित मृत्तिकेसी
भादरीली डोई पळाला विटाळ मायुता चांढाळ भादरितो ७
बरा रुढ केला पुन्हा पापिझाला पुन्हा भादरिला सावकाश ८
सावकाश काहीं विचार पहावा जेणें करीं देवा पाविजेतो ९
पाविजेतो देवा भाक्ति निवेदनं रुढ ब्रम्हज्ञानें रामदासीं १०

११६

पोट भरावया मांडिला उपास झाला कासाविस रामाविणें १
राजा पहावया प्रजा धुंडाळितो कासाविस होतो वाउगाची २
द्रव्य साधावया निर्द्रव्याचा संग तेथें केंचें मग द्रव्य मिळे ३
ब्रम्ह साधावया कर्मांमाणें गेला तंव कर्म केला कासाविस ४
सुटिका व्हावया बंधनचि केलें तेणें ते सुटले केविं घडे ५
केविं घडे हृदयेणें आरोग्यता कुपथ्यानें व्यथा वाढतसे ६

अभंग.

१४९

एका व्यथा एकिं औषध घेतलें दास म्हणे झालें तथापरी ७

११७

चित्त आहे कैसैं मळिण तें कैसैं वरुद्ध होतें कैसैं विचारावें १
वैद्य ओळखिना रोगहि कळेना औषध मिलेना प्रचितीचें
अनुमानें देव अनुमानें भक्त अनुमानें सुक्त अनुमानी ३
अनुमानें केले अनुमानें कसिलें निर्फळ जाहलें सर्वकाहीं
सर्व काहीं बरें प्रचिती आलिया दास म्हणे वायां अप्रचिती

११८

प्रचितीचा देव प्रचितीचा भाव करावा उपाव सप्रचित १
प्रचितीचा वैद्य प्रचितीची मात्रा प्रचीतीच्या मंत्रा पाव कीजे २
प्रचितीनें कोणिएक तें पाहावें जन ओळखावें प्रचीतीनें ३
प्रचीतीनें इष्ट प्रचीतीनें मित्र प्रचीतीनें सूत्र कोणिएक ४
कोणिएक काय प्रचीती उपाय दास म्हणे सोय प्रचितीची ५

११९

प्रचिती वेगळें मिथ्या सर्व कांहीं निर्फळचि पाहीं अप्रचिती
अप्रचिती जेथ फळ कैचें तेथ निर्फळचि व्यर्थ कासाविस २
प्रचीतीची रीज जयाअंगीं नसे व्यर्थ हेंचि पिसें लोभाविणें ३
लोभाविणें लाभ मानिला सुखी लाभ नाहीं क्षोभ प्रगटला
प्रगटला लोभ केले निर्र्थक प्रचीती सार्थक दास म्हणे ५

१२०

होते आठवण तेंचि अंतः कर्ण आतां सावधानमनें ऐका १
 संकल्प विकल्प होय नव्हे वाटे तेंचि मन खोटे कल्पनिक २
 होय नव्हे ऐसा अनुमान झाला निश्चयचि केला तोचि बुद्धी
 निश्चयचि केला त्याचें चिंतन तेंचि चित्त जाण निश्चयेंसी ४
 अहंकारासर्वें देह चालताहे दास म्हणे पाहें अनुभवे ५

१२१

करावें तें काय तेणें होतें काय अनुमानें काय प्रत्यय होतो
 प्रत्यय होतो काय ऐसेंहि कळेना नये अनुमाना सर्व काहीं २
 सर्व काहीं एका आत्मज्ञानाविण दिसताहे शिषा बाबुगाची
 बाबुगाची लास प्रचिती केवळा उणाचि आगळा दिसताहे
 दिसताहे फळ लोकचि म्हणती आपुले प्रचिती काहिं नाहीं
 काहिं नाहीं पूर्वजन्मिचें स्मरण होय विस्मरण सर्व काहीं ६
 सर्व काहीं मागें जाहालें कळेना म्हणोन फळेना केलें कर्म
 केलें कर्म कोणें कोणासि पुसावें अनुमानें व्हावें कासाविस
 कासाविस झाला कर्म जाजायला व्यर्थ श्रम गेला अंतकाळीं
 अंतकाळीं गेला सर्व सोडुनियां भ्रमला प्राणि या विस्मरणें
 विस्मरणें जाय सद्गुरु करितां दास म्हणे आतां गुरु करीं ११

१२२

प्रत्ययाचें ज्ञान तेंचि तें प्रमाण येर अप्रमाण सर्व कोहीं १
 सर्व काहीं धर्म आणि कर्मः कर्म चुकलिया वर्म व्यर्थ जाती

अभंग.

१५१

व्यर्थ जाती जन्म ज्ञानावाचुनियां केले कष्ट वायां निरर्थक ३
निरर्थक जन्म पराचिया परी जंव तें अंतरीं ज्ञान नव्हे ४
ज्ञान नव्हे सोपें तें आधिं पहावें शाश्वत शोधावें दास म्हणे ५

१२३

आई आधिं पुरुष हेंचि विचारावें आपुलें कशवें समाधान १
समाधान होय देव देखिलिया देवाविण वायां शिणों नये २
शिणों नये देव असोनि सर्वत्र हेंतों देह-चंच नाशिवंत ३
नाशिवंत देहो नाहीं त्या संदेहो दास म्हणे पाहा हो परब्रंम्ह ४

१२४

ज्याचें नाम घेसि तोच तुं आहेसी पाहें आपणासि शोधोनियां
शोधितां शोधितां मीपणाचि नाहीं मीपणाचें पाहीं मूळ बरें २
मूळ बरें पाहिं न रागिं या राहा आहा तैसे आहा सर्वगत ३
सर्वगत आत्मा तोचि तुं परमात्मा दास अहमात्मा सांगतसे

१२५

सर्वाहोनि थोर देव निराकार मग हा विस्तार विस्तारला
विस्तारिला जन त्वां नानापरीचा निर्गुण पूर्विचा देव आहे २
देव आहे सत्य येर हे असत्य जाणतिल्या नित्य विचारणा ३
विचारणा करि धुंडि नानापरी दास म्हणे तरी तरमील ४

१२६

पतीत म्हणिजे वेगळा फडिला पावन तो झाला एकरूप १

एकरूप देव आरोप गोंईचा तेथें दुजा केंचा कोण आहे २
 कोण आहे दुजा स्वरूपीं पहातां विचारें पाहतां स्वरु आहे ३
 स्वरु आहे मूळ आपुलें शोधितां मनासि बोधितां रामदास ४

१२७

तुकाई यमाई नमू चंडाबाई जारवाइ जोरवाइ सटवाइ ते १
 सटवाइ जगदेबा आदिशक्ति अंबा तुम्हीं त्या स्वयंभा दाखवावें
 दाखवावें तुम्हीं सर्व पैलिकडे देखतांचि घडे मोक्षपद ३
 मोक्षपद घडे मोक्षासि पाहतां तद्रूपचि होतां दास म्हणे ४

१२८

नमूं राम कृष्णा आदिनारायणा तुम्हीं त्या निर्गुणा दाखवावें
 दाखवावें निज स्वरूप आपुलें दिसेनासें झालें काय करूं २
 काय करूं आतां देवा नरहरी पुढारी माझारी पांडुरंगा ३
 पांडुरंगा देवा अगा महादेवा तुम्हीं मज द्यावा दाव ब्रम्हीं ४
 ब्रम्ही ब्रम्हरूप तें मज करावें रामदास भावें प्रार्थितसे ५

१२९

सूर्यनारायणा देवा नमस्कार तुवां निराकार दाखवावें १
 दाखवुन द्यावें निज जीवयावें चंद्रा तुज भावें प्रार्थितसें २
 प्रार्थितसें माहि आणि अंतरिक्षा आम्हां त्या अलक्षा लक्षवावें
 लक्षवावें मज आपोनायणें ब्रम्हप्राप्ति जाणें तें करावें ४
 करावें सनाथ आजि प्रभंजनें नक्षत्रें धरुणें दास म्हणे ५

१३०

तुम्हिं सर्वदेवीं मिळोनि पावावें मज वेगीं न्यावें परब्रम्ही १
 परब्रम्ही न्यावें संत अनुभवे मज या वेभवे चाड नाही २
 चाड नाही एका निरुणा यांचुनीं माझे ध्यानिं मनिं निरंजन ३
 निरंजन माजा मज भेटवावा तेणें होय जीवा समाधान ४
 समाधान माझे करा या सर्वहो तुम्हासि देहहो विसरेना ५
 विसरेना देहो चालतो तंवरी बाह्य अभ्यंतरीं दास म्हणे ६

१३१

तुं काय झालासि अशा निरंजना आम्हां भक्तजना सांभाळावें
 सांभाळावें सदा सबाह्याभ्यंतरीं आम्हां क्षणभरी सोडुं नको
 सोडुं नको बायां गुप्त को झालासी देवा देखिलासि संतसेगें ३
 संतसेगें गुप्त होउनि पाहिला संग त्याग झाला दर्शनची ४
 दर्शन जाहलें तेंचि तें जाणलें नसोनि आसलें कस्य कोडी ५
 कस्य कोडी जोडी झालि निरुणाची दास म्हणे कैचि देहबुडी

१३२

देवेंधिण आतां मज कंठवेना कृपाकु तो नानावाई वसे १
 नानावाई देव आहे जेथें नेथें त्याविण रीतें स्थळ नाही २
 स्थळ नाही रीतें ब्रम्ह तें पुरतें जेथें जावें तेथें मार्गे पुढें ३
 मार्गे पुढें ब्रम्ह सर्वत्र व्यापक दास तो निःशंक तेणें गुणें ४

१३३

देव निर्विकार त्या नाहिं आकार तरि हा विस्तार कोणें केला १

कोणें केला ऐसा शोधुनि पाहावें पाहोनि राहावें समाधान २
 समाधान घडे विचार पाहतां बुजोनि राहतां सर्वकाळ ३
 सर्वकाळ पूर्वपक्ष हो सिधांत वेदांत धादांत सप्रचिती ४
 सप्रचिती तरि विकारीं विकार देव निर्विकार जैसा तैसा ५
 जैसा तैसा आहे विवेक पहावा पडों नये गोंबा दास म्हणे ६

१३४

नमू वेदमाता जेकां सर्व सत्ता ब्रम्हज्ञान आतां बोळू कांहिं १
 बोळू कांहिं ब्रम्ह जेणें तुडे भ्रम आणि सुरेयं वर्म दाखिं पडे २
 दाखीं पडे देव आणि भावाभाव प्रकृति स्वभाव सर्वकांहिं ३
 सर्व कांहिं कळे संदेह मावळे अंतर निवळे साधकाचें ४
 साधकाचें हित होय निरूपणें श्रवण-मनन दास म्हणे ५

१३५

श्रवण करावें जें तें ब्रम्हज्ञान ज्ञानेविण शिण कामा नये १
 कामा नये येथें सारासार नाहीं कथेच्या प्रवाहीं कोण साध्य २
 साध्य तेंचि घ्यावें येर तें सोडावें विचाराचे नावें जेथें शून्य ३
 जेथें शून्य ज्ञान सर्व अनुमान अनुमानें धन्य होइजेना ४
 होइजेना धन्य निरंजनेंविण रामदास खुण सांगतसे ५

१३६

राम कैसा आहे हें आधिं पाहावें मग सुरेयं नावें दास्य करुं १
 दास्य करुं जन देव बोळखेन देवासि लुकोन दास्य कैसें २

दास्य के सें घडे देवासि नेणतां वाउगे अमतां शिण उरे १
शिणउरे साध्य तें काहिं साधेना अंतरिं वसेना समाधान ४
समाधान देव पाहतां घडेल येर विघडेल रामदास ५

१३७

बो धुनि पाहाये देव-ऋषि-सूक्त निर्माण सकळ कोटुनियां १
कोटुनियां झालि सर्वहि उपाधी वरि घ्यावि शुद्धी शाखताची
शाखताची राखी घेतां दृढ बुद्धी होयोनि समाधी हाता चढे ३
हाता चढे सर्व वेद-शास्त्र-बीज मुख्य सुह्य सुज योगियांचें ४
योगियांचें सुज सहजि सहज दास म्हणे निज वाथि पडे ५

१३८

देव तो कळेना साहिला चुकीनि संसारा येउनि काय केलें १
काय केलें बापा आपुलें अनहित देखत देखत चुकलासी २
चुकलासी धनिया भूमंडलींचा सर्वहि देवांचा मुख्य देव ३
मुख्य देव आहे तो तुज कळेना शाहणा आपणा म्हणविशी ४
म्हणविशी परि दसऱ्याचें सोनें उगे कोटि सुगे दास म्हणे ५

१३९

बाहणे दिसतां ब्रम्हज्ञानेविण संसाराचा शोण करोनियां १
करोनि संसार राबंदिवस धंदा केसेहो गोविंदा चुकलेती २
चुकलेति वायां तुम्ही को वंधे हो अंतरिं संदेहो जन्मवरी ३
जन्मवरी बोझें बाहिलें वाउगे न्यर्थ काम-रंघें रंगोनियां ४

रंगोनियां कामीं अंतरावें रामीं दास म्हणे ऊर्मि कामा नये ५

१४०

नवस पुरवी तो देव पूजिला लोभालागीं झाला कासाविस १
कासाविस झाला प्रपंचाकरिता सर्वकाळ चिंता प्रपंचाची २
प्रपंचाचि चिंता करितचि मेला तो काय देगला उपकार ३
उपकार कैला पूर्वजां लागुनी ते गेले मरोनि प्रहातसे ४
पाहतसे पुढें आपणचि मेला देवासि खुकला दास म्हणे ५

१४१

लोभ नवसांचा तो देव बद्धाचा आणि सुसुक्षाचा गुरु देव १
गुरु देव जाण त्या सुसुक्षाचा देव साधकाचा निरंजन २
निरंजन देव साधकाचे मनीं सिद्ध समाधानी देवरूप ३
देवरूप झाला संदेह तुटला तोचि एक भला भूमंडळीं ४
भूमंडळीं रामदास धन्य आहे अनन्यता पाहे शोभोनियां ५

१४२

तुजला तुं थोर मजला मी थोर तुं थोर मी थोर कामा नये १
कामा नये कोणालागीं मीतुंपणा पाहा थोरपण ईश्वराचें २
ईश्वराचें रूप प्रहातां निघावें मीतुंपणा जावें सांडुनियां ३
सांडुनियां जाय तें काय आपणा शारवताच्या खुणा पाहे बापा
पाहे बापादेव कोण निरावेव दास म्हणे भाव तेथें ठेवीं ५

१४३

अभंग.

१५७

साविला नजाये तेथें भाव ठेवीं परि हो गोसाविं सांगतसों १
सांगतसों परि नये अनुमाना हें काहिं कळेना आम्हांलागीं २
आम्हांलागीं कळे तें काहीं सांगा हो गोसावीं आहा हो भले तुम्हीं
भले तुम्हीं आहां मज उमजावें उकलुनी द्यावें सर्व काहीं ४
सर्व काहीं कळे सहुरु करितां दास म्हणे आतां गुरु करीं ५

१४४

गुरुविण प्राणि त्या होय जाचणी सत्य माझी बाणी मिथ्या नव्हे
मिथ्या नव्हे सत्य सांगतों तुम्हांला अंतिं यमघाला चुकेना कीं २
चुकेना किं यमयातना या जना वेगीं निरंजना ठाधिं पाडा ३
ठाधिं पाडा वेगिं देव निरंजन लावा तनमन सहुरुसीं ४
सहुरुसीं नाहीं ज्याला बोळखी त्या झोका झोकी यातनेची
यातनेची चिंता तुदे एकसरीं वेगिं गुरु करीं दास म्हणे ६

१४५

ज्याचेनि जितोसि त्यासि चुकलासी व्यर्थचि झालासी भूमिभार
भूमिभार जिणे तुझें गुरुविणें वचनें प्रमाणें जाण बापा २
जाणें तूं हें गती गुरुविण नाहीं पडासि प्रवाहीं मायाजाकीं ३
मायाजाकीं यायां गुंतलासि मूढा जन्मावरि वोढा तडातोडी ४
काहिं तडातोडि काहिं देव जोडी आयुष्याचि घडी ऐसी वेचीं ५
ऐसी वेचीं बापा आयुषि वयसा दास म्हणे ऐवा काकीं घालीं ६

१४६

सर्व काळ गेला संसार करिता तरि सार्थकता कैसी होय १
 कैसी घडे सुक्ति कैसी घडे भक्ती म्हणोनियां चिंतीं गोष्टि धरी
 गोष्टि धरी मनीं स्वहितालागुनी बैसा देवध्यानीं क्षण एक ३
 क्षण एक गेला सुर्याचा बोलतां तेणें काहिं चिंता बोंसरेल ४
 बोंसरेल चिंता संसाराचि माया भजा रामराया दास म्हणे ५

१४७

प्रपंचि असोनि परमार्थ करावा बरा विवरावा निरंजन १
 निरंजन देव प्रगटे अंतरीं मग भरोवरी करिना कां २
 करिना कां परि संसार बाधिना परि तो साधेना काय करूं ३
 काय करूं देवा लौकिका उपाय धरवेना सोय शाश्वताची ४
 शाश्वताची सोय समाधान होय मोक्षाचा उपाय सहुरुची ५
 सहुरुचि गति चुके अधोगती दास म्हणे मती पालटाची ६

१४८

संसार करावा सुरवे यथासंग परि संत-संग मनीं धरा १
 मनीं धरा संत-संगति विचार येणें पैलपार पाविजेतो २
 पाविजे तो वाचि प्राचिति पाहावी निरूपणीं न्हावी अति प्रीती
 अति प्रीती तुम्हि निरूपणीं धरा संसारीं उक्षरा असोनियां ४
 असोनियां नाहीं हे माया सर्वही विवंचुनि पाहीं दास म्हणे ५

१४९

करुनि अकर्ते होउनियां गेले तेणे पथें चाले तौचि धन्य १

तोचि धन्य जनीं पूर्ण समाधानी जनीं आणि वनीं सारिखाची १
 सारीखाची जेथें तेथें पाळवेना नये अनुमाना कोणि एक २
 कोणि एक लोक देहासि पाहावी अंतरीची गती कोण जाणे ४
 कोण जाणे काय परावे मनिचें जनास जनीचें कळतसे ५
 कळतसे परी अंतरीं शोधावें मनासि बोधावें दास म्हणे ६

१४०

समाधान व्हावें विवेकें पाहावें वायूच्या स्वभावे सर्व काहीं १
 सर्व काहीं घडे वायूची करितां वायु पाहें जातां आढळेना २
 आढळेना वायु आकाशीं विरला कर्ता काय झाला अंतरींचा ३
 अंतरींचा सर्व विवेकें पाहतां ब्रम्हरूप आतां सहजची ४
 सहजची झालें विचारानें केलें माणूस पाहिलें शोधुनियां ५
 शोधुनियां जीत माणुस पाहावें वर्म पडे दावें दास म्हणे ६

१४१

वाशिराचीं तत्वे तत्वांचें शरीर पाहावा विस्तार विस्तारुनी १
 विस्तारुनी सुणी तत्वाचि मांडणी सिद्धांतें जायोवी आरंभाची २
 आरंभाचीं तत्वे तत्वे वेगळालीं मीपणा गळाली विवेकाने ३
 विवेकें पाहतां कोणिच नादके समजतां कळे सर्व काहीं ४
 सर्व काहीं लाभ होतो निरूपणें श्रवण-मनने दास म्हणे ५

१४२

माणुसाचें ब्रम्ह शोधितां होइल अचित येईल रोकडीच १

१ वास्तविकपणें.

रोक डी प्रचीति होति गुरुमुखें फुका सर्व करवें हाता येती २
 हाता येती बीजें सज्जनाच्या गुजें प्रचीतीच्या भोजें आनंदला ३
 आनंदला प्राणि सहस्र सेवितां क्षुधार्थी जेवितां जेविं तस ४
 तस झाली बुद्धि निरुणाची रुद्धी लागली समाधी रामदासीं ५

१५२

आतां काहिं बो लों धालों तस झालों विवेकें राहिलों परब्रम्हीं १
 परब्रम्हीं जातां ब्रम्हचि तत्वता विचारें पाहतां आपणची २
 आपणची असे कोणिहि न दिसे संसाराचें पिसें बाव झालें ३
 बाव झालें भय सर्व संसारीचें ला धलें हरिचें निज धाम ४
 निज धाम बो धें विवेकें पाहावें दास जीवें भावें सांगतसे ५

१५३

आकाराचें सुख निराकारा नये निराकारिं कांथे पाहसील १
 पाहसील सुख सुखामागें दुःख शोक अवश्यक अंगीं वाजे २
 अंगीं वाजे शोक एखादिये वेळीं सुख सर्वकाळीं सगुणाचें ३
 सगुणाचें सुख नासोनि जायिल सगुण होईल नाहीं ऐसे ४
 नाहीं ऐसें एक निरुण दिसतें रोकडेंचि तेथें काहिं नाहीं ५
 काहीं नाहीं कैसें आहे घन दाट सर्वाचें सेवट परब्रम्ह ६
 परब्रम्ह परि पाहतां दिसेना नये अनुमाना काहिं केल्या ७
 काहीं केल्या नोव्हे पाषाणाचें सोनें तैसें हें अज्ञानें जाणिजेना ८
 जाणिजेचि जनीं निज परब्रम्ह तंव कैचा श्रम जाउं पाहे ९

जाउं पाहे मन ब्रम्हासि पाहाया तंव तेथें माया दिसताहे १०
दिसता हे माया तेव निरूपासी येरवीं मायेसी ठाव केंचा ११
केंचा ठाव तथा माया-ज्ञानियासी रासीं रामदासी संतसंग १२

१५४

ऐसा कोण आहे सुकियाचा जाण कळे वोळखण नसांगतां १
नसांगतां जाण अंतरींचा हेत पूरवी आरत सर्व काहीं २
सर्व काहीं जाणें चवुराचा राणा धन्य नासयणा लीला तुझी ३
लीला तुझी जाणे ऐसा कोण आहे विरंचि तो राहे चांकडला
चाकडला मनु देवासि पाहता दास म्हणे आता हद्द झाली ५

१५५

स्वप्नीं देखिलें तें स्वप्नावरी गेलें जाणतीं केलें तेंचि खरें १
तेंचि खरें होतें येर सर्व जातें तेंसें ज्ञानिया तें संसारीक २
संसार मायेचा होइल विलय वायां चिंता कांय दास म्हणे ३

१५६

चिंता काय आतां स्वप्निचे सुखाची सर्व चाले तोंचि ब्रम्ह दिसे
बरें दिसे तरी ज्ञाते नमानिती दास म्हणे चिंती पालटेना

१५७

दिव निराकार त्या नाही आकार आकार-संसार होत आहे १
होत आहे जें जें सर्वहि जाणारें जाणारें होणारें सर्व माया २
सर्व माया दिसे हें पंचभूतिक आत्मा आहे एक निरंजन ३

निरंजनीं जन वन काहिं नसे दृव्य भार भासे कल्पनेसी ४
 कल्पनेसि भासे तें सर्व कल्पित कल्पनेरहीत परब्रम्ह ५
 परब्रम्ह नाहिं ऐसा ठाव केंचा धन्य तो देवाचा आत्मज्ञानी ६
 आत्मज्ञानी नर पाहे सारासार पुढें तदाकार होत आहे ७
 होत आहे जन्म सार्थक तथाचा जेथें सज्जनाचा अनुग्रह ८
 अनुग्रह घडे बहुता सकृते साक्षात्कार जेथें रोकडाची ९
 रोकडाची मोक्ष साधुचे संगती चुके अधोगती आत्मज्ञानें
 आत्मज्ञानें होतें आत्मनिवेदन भाक्तिचें लक्षण नवविधा ११
 नवविधा भाक्ति श्रवण करावी धारणा धरावी श्रवणाची १२
 श्रवणाची स्थिति ब्रम्ह-निरूपण श्रवण मनन निजध्यास
 निजध्यास नीजवस्तुचा धरावा विचार करावा आपुलाही १४
 आपुलाहि ठाव ज्ञानें होतो वाच जाणते उपाव श्रवणाचे १५
 श्रवणाचे भाव जाणते जाणती तिनिची प्रचीति ऐक्यभाव
 ऐक्यभाव देव-भक्त-नामांकित अनन्य अनंत जैसा तैसा १७
 जैसा आहे लाभ श्रवण-भक्तिचा तेथें विभक्तिचा ठाव नाही
 ठाव नाही ऐसा श्रवणें जाणावें कीर्तन करावें हेंचि आता १८
 हेंचि हें कीर्तन नित्य निरंतर येद्याचें अंतर विवरावें २०
 विवरावें जेणें तोचि तो जाहला रंक तो पावला राज्यपद २१
 पदी पद प्राप्त झालें संतसेणें सद्गुण अंतरंणें समाधान २२
 समाधान झालें श्रवणें कीर्तनें रामाच्या स्मरणें चित्त-शुद्धी

चित्त-शुद्धी झाली जेणें तें घरावें सेवन करावें सद्गुरुचें २४
 सद्गुरु करावा तें पादसेवन सद्गुरुनें ज्ञान होत असे २५
 होत आहे ज्ञान सद्गुरु करितां होय सार्थकता गुरुचेनी २६
 गुरुचेनी पदें लोक गायिं पडे सार तें निवडें प्रत्ययासी २७
 प्रत्ययासी बोलें तेंचि तें बोलणें अर्चन करणें गुरु-देवा २८
 गुरु-देवालागीं कीजे नमस्कार साहावा विचार भक्ति ऐसी २९
 सर्वदास्य कीजे ते भक्ति सातवी सरव्य ते आठवि भक्ति जाणा
 नवविचें लक्षण आत्मनिवेदन सर्वदा अभिन्न परब्रह्मी ३१
 परब्रह्म स्वयें आपणाचि होणे ऐसीं हि लक्षणे सार्थकाची ३२
 सार्थक भजन आत्म-निवेदन विवेकें अभिन्न देव भक्त ३३
 देव भक्त ऐसे हे आधीं पाहावें स्थितिनें राहावें सर्वकाळ
 सर्वकाळ वस्तु आहे जैसी तैसी देह प्रारब्धासि समर्पिला
 समर्पिला त्यासि होणार होइल जाणार जाइल पंचभूत
 पंचभूत माया मायिक दिसते होते आणि जाते स्वप्नाकार
 स्वप्नाकार माया आपण वेगळा असोनि निराळा सर्वामध्ये ३८
 सर्वामध्ये परि सर्वा बाह्य आहे आहे तेंसें आहे सद्गोदीत ३९
 सद्गोदीत वस्तु तेंचि तें आपण समदासीं खुण सांगतसे ४०

१५८

विटाळाचा देह विटाळ जाणता शुद्ध करु जातां कोणेपरी
 कोणेपरी आतां देह वद्ध होइल विटाळ जाइल कैसा याचा

याचा अर्थ घेतां या नये रुद्धता रुद्ध करु जातां पुन्हा पापी
पुन्हा पापी झाले पुन्हा रुद्ध केले आयुष्य वेचले ऐशापरी४
ऐशापरी देह सर्वदा सुंडिला दास म्हणे झाला कासावीस

१५९

सुनिकेचा ऐशा करी नाना परी मायता देकारि नर्क तेथें १
नर्क तेथें आहे कैसा हा काढावा व्यर्थ वाढवावा लोकाचार२
लोकाचार केला लोकीकीं देखतां अंतरीं रुद्धता आढळेना
आढळेना ज्ञान पूर्ण समाधान सर्वदा बंधन संदेहाचें ३
संदेहाचें पाप झाला वज्रलेप विचार निष्पाप रामदासीं ४

१६०

प्रपंचिं तें भाग्य परमार्थी वैराग्य होती यथासांग दोहींकडे १
दोहींकडे सांग होता तो समर्थ नाहीतरी व्यर्थ तारंबकी २
तारंबकी होता विचारनसता दास म्हणे आतां सावधाना ३

१६१

बंधाचा सुमुखें प्रबोध करावा मग उद्दरावा ज्ञानमार्गे १
ज्ञानमार्गे द्यावें सत्य समाधान तरी मग जन पाठीं लागे २
पाठीं लागे त्याचें अंतर जाणावें आसुलें म्हणावें दास म्हणे

१६२

प्रतिपद हें जन करावें पावन तेथें अनुमान करूं नये १
करूं नये गुण-दोष-उडाठेची विवेकें लावावी बुद्धि जना २

१ जातें इत्यादिका सटांकी लावण्याचें कसबकरणाशी एक जाति आहे.

बुद्धि सांगे जना त्यानाय सज्जन पतित पावन दास म्हणे ३

१६३

महाप्रापि लोक पूर्विचे आहेतो तेचि पालवती जयाचेनी १

जयाचेनी योगें होतसे उपाय तुदति अपाय नानाविध २

नानाविध जन सुबुद्धाचि होती साधुचे संगती दास म्हणे ३

१६४

लोखंडाचें सोने परिसाचे सुणें साधुचेनि संगें बद्ध सिद्ध १

बद्ध सिद्ध होती देखतां देखता होय सार्थकता तात्काळची २

तात्काळची झाला घाला तो वास्मिक दास पुण्यश्लोक रासनाची ३

१६५

पावन असतां पतित झालासी सोय चुकलासी पावनाची १

पावनाची सोय धरितां अंतरां स्वरूप विवरि समाधान २

समाधान झालें केले पावनानें आत्मनिवेदन दास म्हणे ३

१६६

आत्मनिवेदन नववें भजन येणे संतजन समाधानी १

समाधानी संत आत्मनिवेदन ज्ञानें निरुपण सोडवले २

सोडवले सर्व माइक संगती रामी रामदासी निःसंगता ३

निःसंगता झाली विवेकानें केली मुक्ति हि लायली सायुज्यता ४

१६७

आतांचि हे मुक्ति देहि पावे जना तरि का सज्जन वारण जावें १

शरण जातो भावें सज्जनचि व्हावें शीघ्र उद्धरावें निरुपणें २
 निरुपणें निज वस्तु तें सांपडे उज रायीपडे अकस्मात ३
 अकस्मात राव नदिसे आपुला निरंजनि झाला निरंजन ४
 निरंजन झाला ये जनीं असोनी उन्मनि गिम्मनी नाढळती ५
 नाढळति तेथें काहिं देहेभाव तत्वज्ञान राव देहबुद्धी ६
 देहबुद्धी गेली देखतां देखतां मीकोण हें आतां सांपडेना ७
 सांपडेना सुद्धी मीपणें पाहतां तें मीपण जातो वस्तुरूप ८
 वस्तुरूप बोधें अरूप होइजे विवेकाचि कीजे विचारणा ९
 विचारणा झाली रासीं रामदासी आतां या जन्मासी राव नाहीं
 राव नाहीं ऐसें राघवाचें देणें थोरानुनि होणें थोर स्वयें ११

माझें थोरपण देव वाखाणिती ऐसी हे प्रचीती सिद्ध आतां
 सिद्ध आतां बोध देखत देखतां होय सार्थकता शीघ्रकाळें २
 शीघ्रकाळें काळ सर्व संहारिला अनुभव आला रोकडाची ३
 रोकडाची आतां तुम्हि तरी पाहा विवेकानें आहा काय नेणे
 नेणे माहिमान विवेकी-जनाचे होय सज्जनाचें मूळस्थान ४
 मूळस्थान मूळ होइजे केवळ कोण रे चांडाळ मिथ्या बोलें ५
 मिथ्या बोलवेना पाहा विवंचना सिद्ध अनुमाना कैसी येते ६
 कैसी येते आत्मप्रचीति आपण मी तुं ऐसें कोण सांग बापा ७
 सांग बापा मनीं वरें विचारुनी तत्वाचि झाडणी करुनिया ९

अभंग.

१६७

करुनियां पंचिकर्ण विवरण पुढें मीतूपण कोठें आहे १०
आहे तैसें आहे प्रत्यक्ष जाणावें कोणासि म्हणावें काय आतां
काय आतां होतें बहु बोलोनियां घेतलेंसे जायां सर्व काहीं
सर्व काहीं ऐसें दृश्य जाइ जेणें माझें मीच जाणें कोणा सांगें
कोणा सांगें आतां हें कोण घेइल वायांची जायिल अभीमानें
अभिमानें सत्य राम कोषताहे सिद्धचि नलाहे अनात्मरूप १५
आत्मरूप स्वयें आपण नाहिजे तरि वायां कीजे रामदास १६

१६९

कदाकाळीं राम दासा उपेक्षिता राम-उपासना ऐसी आहे १
ऐसी आहे सार राघवाची भक्ती भक्तिचि विभक्ती जेथें नाही
जेथें नाही काहि वावुणें मायिक राम-उपासक दास म्हणो १३

१७०

मायिकाचि भक्ति उधाराचि सुक्ती तैसि नाही स्थिती राघवाची
राघवाची कृपा सध्या मोक्षफल तुटे तळमळ चमत्कारें १२
चमत्कार आतां जो कोणि पाहिना त्याचा पंथ उणा कोटिगुणें
कोटिगुणें उणें जिणें त्या नराचें तेथें विचाराचें वोस घर १४
वोसघरिं कोण कासयासि धांयें व्यर्थचि शिणावें कामाविण १५
कामाविण काम राहे आत्माराम जेथेंचि विश्राम पाविजे १६
पाविजे परि विवरित जावें सर्वहि सांडावें बोलखोनी १७
बोलखतो त्याग सर्वाचा घडेळ मार्ग सांपडेळ योगियांचा १८

योगियांचा पंथ योगिच जाणतो तिन्हीचि प्रचीति एक जेथें ९
 एक जेथें आत्मा शास्त्र गुरुवाक्य पाहे महावाक्य विवरुनी १०
 विवरुनि ब्रम्ही ब्रम्ह अहंमस्मि राम आहे रामी रामदास ११

१७१

मघचित बलि मिथ्या कोण करी धन्य जो विवरी विवेकानें १
 विवेकानें जन भेदतां संकट त्याचि खटपट सुरवरूप २
 स्फुरवरूप संत सत्या साभिमानी तयांसिच मनीं येरा नाहीं
 येरा नाहिं गति सत्यावांचुनियां असत्याचे पायां कोण पडे ४
 कोण पडे आतां संदेहाच्या डोहीं कोणाविषा नाहीं चाड आम्हां
 आम्हां नाहिं चाड ते कोणाएकाची दूद राघवाची कास धरूं ६
 कास धरूं जेणें पावन हो केले तेथें माझें झालें समाधान ७
 समाधान झालें प्रत्ययासि आले धन्य तीं पाउलें राघवाचीं ८
 राघवाचीं पदें मानसि धरिन विश्व उद्धरिन हेळा मात्रें ९
 हेळा मात्रें पुक्त करिन हा जन तरिच पावम राघवाचा ११
 राघवाचा दास मी झालों पावन पतिततें कोण उरों शके ११
 उरें शके ऐसें कल्यांति घडेना जो कोणि पुसेना त्यासि उणें १२
 उणें नसांगतां माझ्या सूर्यवंशा कोणाचि दुशशा नाहिं आम्हां १३
 नाहिं आम्हां उणें राघवाच्या गुणें ब्रीदचि राखणें पावनाचें १४
 पावनाचें बीज आम्हां प्राप्त झालें प्रचितीस आलें कांहि एक
 तत्काळचि मोक्ष हें ब्रीद रामाचें होत आहे साचें येणें कालें १६

अभंग.

१६९

किति एक जन ज्ञानें उद्धरिले कृतकृत्य झाले तात्काळची १०
 येणे काळें मोक्ष जरि मी देईन दास म्हणविन राघवाचा १८
 राघवाचा वर पावलों सत्वर जनाचा उद्धार करावया १९
 कराया समर्थ राम सूर्यवंशीं मज कासयासि रोग आतां २०
 रोष जातां राग येईल समर्था हेतों काहिं सत्ता माझि एक २१
 माझि सर्व सत्ता जानकिजीवना आतां मी लेखिना ब्रम्हादिकां २२
 ब्रम्हादिक माये जनकापासुनी तयासी व्यापुनी राम आहे २३
 राम आहे जनिं राम आहे वनीं राम निरंजनीं सारिखाची २४
 सारिखाची राम सृष्टि पाहों जातां तोचि पाहा आतां निरंजन २५
 निरंजन राम काहो अंतरता मोहूनियां जातां एकिकडे २६
 एकिकडे जातां तेथें तोहि राम सांडोनियां राम बरें पाहा २७
 बरें पाहा तुम्हीं आतांचि पावला पावनचि व्हाल रामरूपें २८
 रामरूपें सर्व रूपें निवारिलीं आसतचि झालीं नाहिं ऐसी २९
 नाहिं ऐसीं रूपें भित्ति चित्राकार तैसा हा आकार स्वप्न जैसा ३०
 स्वप्नाचा आकार कल्पनेसि भासे रामरूप ऐसें निर्विकल्प ३१
 निर्विकल्प राम कल्पितां होईजे मिळोनि जाईजे रामरूपीं ३२
 रामरूपिं सर्व साधन जाहलें पावनचि केलें पावतानें ३३
 पावन हो राम जो कोणि पावेल रामचि होइल निज ध्यासें ३४
 निज ध्यास निज वस्तुचा धरावा श्रवण करावा साक्षात्कार ३५
 साक्षात्कार होतां सत्य निर्गुणाचा मग या गुणाचा पोंग नाही ३६

रामदास-

पाग नाहिं ऐसें नेमस्त जाणावें शीघ्रचिसुटावे संवसारीं ३७
 संसारीं सुटिजे संसार करितां सर्वहि भोगिता भोगातीत ३८
 भोगातीत जैसा श्रीकृष्ण दुर्गासा आत्मज्ञानि ऐसा सर्वकाळ ३९
 सर्वकाळ देही आसतां विदेही रामदासिं नाही जन्म मृत्यु ४०

१७२

जाणे सुरय दुःख राम माझा एक येरेते मायिक वैभवाची १
 वैभवाचि सरिवे वीरगोनिजाती आत्माराम अंतीं जीवलग २
 जीवलग नाहीं श्रीरामावाचूनीं हाचि माझे मनीं दृढ भाव ३
 भाव अनन्याचा आहे वरपंगाचा रामेविण कैचा अंतरंग ४
 अंतरीची व्यथा श्रीराम सर्वथा जाणवल्या चिंता दुर करी ५
 करितो प्रतिपाळ शरण आलियाचा राम त्रैलोक्याचा मायबाप ६
 माय बाप बंधु सज्जन सोयरा एकारघुवीराविण नाहीं ७
 नाही मज कोणि श्रीराम असतां सत्वर बाहतां उडि घाली ८
 उडि घाली मज अनाथा कारणें राम सर्व जाणें अंतरिचें ९
 अंतरिचे गुज राम सर्व बीज रामदासीं निज अंगटलें १०

१७३

छत्रसिंहासनि अयोध्येचा राजा नांदतसे माझा माय बाप १
 माझा माय बाप त्रैलोक्यें समर्थ सर्व मनोरथ पूर्ण करी २
 पूर्ण प्रतापाचा कैवारी देवाचा नाथ अनाथाचा स्वामि माझा ३
 स्वामि माझा राम योगिया विश्राम सांपडले बर्म थोर भाग्य ४

अभंग.

१७१

घोर भाग्य त्याचें राम ज्याचे कुळीं संकटीं सांभाळीं भावबळें ५
भावबळें जीहि धरिला अंतरीं तथा क्षणभरीं विसंबेना ६
विसंबेना कदा आपुल्या दासासीं राम रामदासी कुळस्वामी ७

१७४

सोडवि जो देव तोचि देवराव येरे सर्व नाव नाथिलेची १
नाथिलेचि नाव लोकामध्ये पाहे ठेवि जेथ आहे प्रतापाचें २
प्रतापाचे नाव एका राघवासी रामीं रामदासी देवराव ३

१७५

पुण्याचें माहेर साधकाचें घर बहुतिचें छत्र स्वामी माझा १
स्वामी माझा राम रायाचें मंडण संसार खंडन महाभय २
महाभय कैसें असेद भक्तासी रामिं रामदासी धन्य बोला ३

१७६

धन्य सूर्यवंश पुण्य परायण सर्वही सगुण समुदाय १
समुदाय काय सांगु या रामाचा अंतरीं कामाचा लेश नाही २
लेश नाही मनीं तथा भरतासी सर्वही राज्यासी त्यागीयेलें ३
त्यागीयेलें अन्न केलें उपोषण धन्य लक्ष्मण ब्रम्हचारी ४
धन्य ब्रम्हचारी मातृति सेवक श्रीरामीं सार्थक धन्य केलें ५
धन्य केला जन्म वाल्मिकीकृपीनें धन्य तीं बचनें भविष्याचीं ६
भविष्य माहात धन्य विभीषण राघवीं शरण सर्व भावें ७
सर्वभावें रामीं सर्वही वानर वारण अवतार विष्णुधांचे ८

विबुधमंडळी राम सर्वगुण अनन्यशरण रामदास १

१७७

मनुष्याचि आशा तेचि पै निराशा एका जगदीशा बांचुनीयां १

बांचुनीयां राम सर्वही विराम नव्हे पूर्ण काम रामेविण २

रामेविण नव्हे हे कोणि कोणाचे सर्वही मायेचे जायजणे ३

जायजणे ऐसें कोणासि नेणवें वेळेसि जाणवे संकटीच्या ४

संकटाचे वेळे निजाचा सांगाती रात्री आदि अंति समदासी ५

१७८

काय ते करावे संपत्तिचे लोक जानकीनामक जेथें नाहीं १

जेथें नाहीं माझा श्रीराम समर्थ त्याचें जिणें व्यर्थ कोटिगुणें २

कोटीगुणें उणें जिणें त्या नराचें जानकी वराचें नामनाहीं ३

नाम नाहीं मनी नाहीं जो कीर्तिनी तया कां जननी प्रसवली ४

प्रसवली जरि झाला भूमिभार दुस्तर संसार उल्लंघेना ५

उल्लंघेना एका राम नामावीण रामदासी खूण प्रेम पावें ६

१७९

दासाची संपत्ति राम सीतापती जीवाचा सांगाती राम एक १

राम एक माता राम एक पीता राम एक भ्राता सहोदर २

सहोदर विद्या कैभव कांचन सर्वही स्वजन राम एक ३

राम एक त्यासी रामचि कैवारी लाभ तो संसारी राम एक ४

राम एक ज्ञान राम एक ध्यान राम समाधान रामदासी ५

१८०

१ उतसवे.

अभंग.

१७३

अनाथाचा नाथ देव तो कैवारी सिंहासनावरी शोभतसे १
 शोभतसे राम प्रतापी आगळा दिसे सौम्य लीळा सखगुणी २
 सखगुणी होय सात्विका कारणे कैपें संहारणें दुर्जनासी ३
 दुर्जना संहार सज्जनं आधार भाविकासि पार पाववितो ४
 पाववितो पार या भवसिंधूचा राघव दिनाचा दीनानाथ ५
 दिनानाथ नाम पतित पावन योगीयां जीवन योग लीळा ६
 लीळावेषधारी भक्ताचे माहेर ध्यानीं गौरीहार चिंतितसे ७
 चिंतितसे नाम राम पूर्ण काम पावला विश्राम राम नामें ८
 रामनामीं हरु विश्रान्ती पावला हेतों समस्ताला श्रुत आहे ९
 श्रुत आहे व्योम-योगाचें मंडण संसार खंडण महाभय १०
 महाभय कैचें रामासी भजता हें जाण अन्यथा वाक्य नव्हे ११
 नव्हे सोडवण राम नामाविण रामदासी खुण सांगतसे १२

१८१

रामाचें चरित्र सांगतां अपार जाहाला विस्तार तिहीं लोकीं १
 तिहीं-लोकीं हेच वाहूनी दिधलें तें आम्हां लाधलें काहींएक २
 काहींएक पुण्य होतें पूर्वजाचें पापीयासि कैचें राम नाम ३
 रामनामें कोटि कुळें उद्धरती मंदाय धरिती तेचि पापी ४
 पापीयाचें पाप जाय एकसरी जरि मर्नि धरी राम नाम ५
 राम नाम कासी शिव उपदेसी आधार सर्वेसी सर्व जाणें ६
 सर्व जाणें अंति रामनामें गती आणि वेदश्रुती गर्जनाती ७

गर्जती पुराणें आणि संतजन करावें भजन राघवाचें ८
 राघवाचें ध्यान आवडे कीर्तन तोचि तो पावन लोकांमाजीं ९
 लोकांमाजीं तरे आणि जना तारी धन्य तो संसारी दास म्हणे १०

१८२

क्षण एक चिन्तिं राम आठविती तेणें उद्भरती कोटी कुळें १
 कोटी कुळें वाट पाहती त्याची आवडि जयाची रामनामीं २
 रामनामें तुटे कुळाचें बंधन पुत्र तो निधान हरि-भक्त ३
 हरीभक्त एक जन्मला प्रह्लाद जयाचा गोविंद कचवारी ४
 कचवारी हरी राखे नानापरी ऐसा भाव धरी आत्मयारे ५
 आत्मयारे हित विचारी आपुलें सर्व नाशियेलें मायाजाळ ६
 मायाजाळ दिसे दृष्टिचें बंधन जाणति सज्ञान अनुभवी ७
 अनुभवी संत सज्जन देखसी तेथें राघवासी ठाई पाडी ८
 ठाई पाडी राम जीवाचा विश्राम जेणें सर्व काम पूर्ण होती ९
 पूर्ण होती तुझे मनोरथ सर्व राघवाचा भाव मनीं धरीं १०
 मनीं धरी सर्व देवाचा कैवारी ध्यातसे अंतरीं माहादेव ११
 माहादेव सर्व-जनां उपदेसी रामीं रामदासीं दृढभाव १२

१८३

सोपें सुगम हें नाम राघोबाचें सर्वकाळ वाचे येउं द्यावें १
 क्षण एक राम हृदयीं धरीजे तेणें तें पाविजे निज सुरव २
 येउं द्यावें वाचे नाम निरंतर तेणें हा संसार तरीजे ३

अमंग.

१७५

तारिजेल रामीं रामदास म्हणे सावधान होणें रामनामी

४

१८४

प्रातःकाळ झाला राम आववा हृदयी धरावा क्षणएक

१

क्षणएक राम हृदयी धरिजे संसारिं तारिजे हेळामाचें

२

हेळामाचें राम नामें होय गती भाग्यवंत घेती सर्व काळ

३

सर्वकाळ राम नामासीं धरावा वाचे उच्चारवा नाम घोष

४

नामघोष वाचें श्रवण कीर्तन चरणिं गमन देवालयीं

५

देवालयां जातां सार्थक जाहलें कारणिं लागलें कलिवर

६

कलिवर त्वचा जोडूनि हस्तक ठेवाचें मस्तक राम-पायीं

७

रामपायीं शिला झाली दिव्य बाळा तैसाचि सोहळा मानवांसी

८

मानवासी अंति रामनामें गती सांगे उमापती महादेव

९

महादेव सांगे जप पार्वतिसी तोचि तो विश्वासी राम-दासी

१०

१८५

विश्वासिला जेथें कैलासिचा राव तेथें एक भाव दृढ धरीं

१

दृढ धरी भाव वाल्मिकाचें परीं सर्व ऋषिश्रीं जाणिजेती

२

जाणिजे वाल्मीक ऋषि रामायण तारिले पाषाण रामनामें

३

रामनामें उद्धरिलि ती गणिका नेली दिव्यलोका येचि देहीं

४

येचि देहीं गति पावली कुंडणी रामनाम वाणी उच्चारितां

५

उच्चारितां राम पूर्ण सर्वकाम संसारीचा श्रम दुरी जाय

६

दुरी जाय श्रम आनंद मानसीं रामी रामदासी दृढ-भाव

७

१८६

१७६

रामदास.

हरिभक्ती करी धन्य तो संसारी जयाचा कैवारी देव राणा १
देव-राणा सदा सर्वदा मस्तकीं तयासि या लोकीं चाड नाही २
चाड नाही जनी राघवाचा दास सार्थक वयस राम-दासी ३

१८७

धन्य त्याचें कूळ धन्य त्याचा वंश जे कुळीं हरिदास अवतरे १
धन्य ते जननीं धन्य तेचि कुशी जे हरिप्रियासी असबली २
धन्य ते संमंधी संताचे सोयीरे सत्संगें उद्धरे कूळ त्याचें ३
धन्य पै तो याम धन्य पै तो देश जेथें हरीदास वैष्णवाचा ४
धन्य त्याचें सरव्य वैष्णवीं सर्वदा तेसंगे गोविंदा जीव-लग्न ५
धन्य ते भाविक वंदिती हरिदास तथा ऋषिकेशा वंदितसें ६
धन्य ते निंदक निंदिती सज्जना येणें भावें ध्यान घडें त्यांसी ७
धन्य दासि दास सज्जन सेवेसी ते सुरवरासी वंद्य होती ८
धन्य पशु शत्रु वैष्णवाचरीचें कळिकाल त्याचें पायवंदी ९
रामदास म्हणे तरी धन्य होणें हरिसंग लाधनें वैष्णवाचा १०

१८८

हरिभक्तिविण जाऊनये क्षण या नाव लक्षण सार्थकाचें १
सार्थकाचें जिणें कथा निरूपणें श्रवण मननं काळ गेला २
काळ गेला हरि-भक्तिचेनि येणें साधुचेनि संगे दास म्हणे ३

१८९

सुपुत्र संसारी कुळाचें मंडण वंश उद्धरण हरिभक्त १

अभंग.

१७७

भक्ति तरताति बेताळिस कुळे भक्तिचेनि गुणें जगोत्धार २
जगोत्धार करी सपुत्र संसारी येरे अनाचारी पापरूप ३
पापरूपी नर अभक्त जाणावे त्यांसीं नेणवे देव-राणा ४
देव-राणा वळे देखोनियां भाव दास म्हणे माव कामा नये ५

१९०

धाकुवाचि धुरु तो नळे लेकुरु ज्या सर्वेश्वरु षण्डला १
षण्डला देव त्या उपमन्या भावार्थ अनन्या क्षीरसिंधू २
क्षीरसिंधुवासी स्वयें नाशयण प्रहाद रक्षण करितसें ३
करितो रक्षण-दासासि संकटीं त्याचें नाम कंटीं असोद्यावें ४
असोद्यावें सदा देवाचें चिंतन गजेन्द्र पावन नामघोषें ५

१९१

आळिया देवासी वाद चुकलासी म्हणोनि आळसी सवसारीं १
संसारचें दुःखें करिसि रुदन चुकलें भजन राघवाचें २
राघवाचि भक्ती नेणतां बित्यती तुज अधोगती जन्म झाला ३
जन्म झाला परि वेगे सोय धरी सत्वर संसारी मोकळिक ४
मोकळिक होय भक्तिपंथें जातां वाक्य हें तत्वता दास म्हणे ५

१९२

विषय रुदन सोडुनियां द्यावें नित्य नित्य जावें संतसंगें १
संतसंगें बापा होईरे निश्चळ मग तळमळ विसरसी २
विसरसी दुःख संताचे संगती चुके अधोगती गर्भवास ३

गर्भव्यास आता चुकविं आणुलें धरावी पाउलें राघवाचीं ४
 राघवाचें भक्त राघवीं मिळती भेटे सीनापती दास म्हणे ५

१९३

माता पिता जन स्वजन कांचन धिया पुत्रीं मन गोकुलनये १
 गोकुलनको मन राघवा वांचुनी लोक लाज जनीं लागलीसे २
 लागलीसे परि तुवा न धरावी स्वहितें करावी रामभक्ती ३
 रामभक्ती विण होसील हिंपुटी येकले सेवदी जाणें लागे ४
 जाणें लागे आतां बाळा सुलक्षणा ध्यायि रामराणा दास म्हणे

१९४

माझे मनिं सर्व सुरव व्हावें तुज म्हणोनि यां गुज सांगतसें १
 सांगतसें हित तें जिवीं धरावें भजन करावें राघोबाचें २
 राघोबाचें प्रेम तें करी विश्राम येरे सर्व श्रम जाण बापा ३
 जाण बापा वचन हें माझे प्रमाण वाहतसे आण राघवाची ४
 राघवाची भक्ती ते माझे विश्रंती असो-धावी चितीं दास म्हणे

१९५

राघवाचें नाम राखसील जरी तुज राखे तरी रामराणा १
 रामराणा माझे जिविचें जिवन आवडिने खुण सांगतसे २
 सांगतसे खुण माझे अंतरीची सर्वही सुरवाची सुरवमूर्ती ३
 सुरव-मूर्तीसम सांडुनको कदा तुज तो आपदा लागो-नेदी ४
 लागोनेदी कष्ट आणुव्या दासासी रामी रामदासी साहाकारी ५

१९६

असंग.

११७९

रानीं वनिं मनिं राम आसों द्यावा करील कुडावा सेवकाचा १
 सेवकाचा भार घेतसें साचार म्हणोनि अंतर पडोंनेदी २
 पडोंनेदी शब्द माझा भूमीवरी दृढ चित्तीं धरी देवराणा ३
 देवराणा सर्व देवां सोडविता लागलीसे चिंता त्यास तुझी ४
 तुझी चिंता करी राजा अयोध्येचा कृपालु दिनाचा दास म्हणे

११७७

कोणाचें हें घर कोणाचा संसार सांडुनि शरीर जाणें लागे १
 जाणें लागे अंतीं एकलें एकटें अर्थ स्वदपटें जन्मवरी २
 जन्मवरी देह संसारीं गोविलें नाहि कांहीं केलें आत्महित ३
 आत्महित केलें संसाराचे वोडी अंति कोण सोडी रामाविण ४
 रामाविण कोणी सोडविना अंती वायाचि रडती जीवलगे ५
 जीवलग राम दुरि दुरावला विचार आपुला जाणवेना ६
 जाणवेना पूर्व सुकृतावाचुनी पापियाचेमनीं रामकेंचा ७
 रामकेंचा जया लौकिकाचि चाड पुरविता कोड संसाराचें ८
 संसाराचें कोड तेंचि वाटे सोड जया नाही चाड अनुतापीं ९
 अनुतापीं जाले संसारी सुटले राजे राज्य गेले सांडोनिया १०
 सांडोनियां गेले वैभव संपती पुढें याता यातीचेनि भेणे ११
 भेणे ते दारण निघाले देवासी नेले वैकुंठासी भक्त राज १२
 भक्त राज भावें भेटले देवासी रामी रामदासी धन्यवेळ १३

११७८

आपुलि पारखी सर्व पारखिलीं नाहि कामा आलीं रामाविणे
 रामाविणे जाण सर्वहि पिसुणें मायेचें कारण नाथिलेची २
 नाथिलेचि आहे जनाचे साजणे तृणाचें तापणें तयापरी
 तयापरी ऐसा निश्चय जाणावा सतिचा बोलावा लोक आहे ४
 लोक बहु रंग जाणुनि बोरंग रामदाससंग सांडियेला ५

१९९

सुरवाचे संगति सर्वही मिळती दुःख होता जाती निघोनियां १
 निघोनिया जाती संकटाचे वेळे सख होता मिळे समुदाय २
 समुदाय सर्व देहाचे समंधी तुटली उपाधी रामदासी ३

२००

मूर्ख तो संसारी माझे माझे करी मृत्यु बरोबरी हिंडतसे १
 हिंडतसे काळ संगति सरिसा मनीं भरवसा नेणोनिया २
 नेणोनियां प्राणि संसारासि आला आला तैसा गेला दैन्यवाणा
 दैन्यवाणा गेला सर्वही सांडुनी ठेविलें जोडूनि जनालागी ४
 लागहि लागले दोषचि फुटेना अभक्ति तुटेना अंतरिची ५
 अंतरिची मूर्ति अंतरलि दारी कदा काळी हरी आठविना ६
 आठविना अंतकाळी रामाविण धन्य तें मरण दास म्हणे ७

२०१

काया हे काळाची घेवोनि जाणार तुजेनि होणार काय बापा
 काय बापा ऐसें जाणोनि नेणसी मिमि म्हणतोसि बायाविण २

वायाविण शीण केला जन्मवरी दंभ लोकाचारी नागवण ३
 नागवण आली परलोका जाता स्वहिताचि चिंता केली नाही ४
 केली नाही चिंता नामी कान कोडे अंति कोण्या तोंडे जात असे
 जात असें सर्व सांडोनि करंदा जन्मावरि तादा धरुनिया ६
 धरुनियां तादा कासया मरावें भजन करावें दास म्हणे ७

२०२

चंद्रासि उद्योग सर्वकाल मनी माझे पद कोणी घेईनाकी १
 घेईनाकी कोणी बलियादानव घालिनाकि देव कारागृही २
 कारागृह देवादिकांचें चुकेना तेथें काय जना चुकवेल ३
 चुकवेल भोग हे काहि घडावें लागेल भोगावें केले कर्म ४
 केले कर्म कटे जरि भ्रांति फिटे दास म्हणे भेदे संतजना ५

२०३

रावणासारिखि कोणाचि संपत्ति तोहि गेला अंति एकलाची १
 एकलाचि गेला बाळितो वान्हर कपि थोर थोर तेहि गेले २
 गेले चक्रवर्ति थोरा वैभवाचे फार आयुष्याचे ऋषेश्वर ३
 ऋषेश्वर गेले मार्कंडासारिखे इतराचे लेखे कोण करी ४
 कोण करी सर्व बाधवत आपुलें सर्व राज्य गेले कौरवांचें ५
 कौरव निमाले पांडव गळाले यादवहि गेले एकसरें ६
 एकसरें गेले राजे थोर थोर आपिक श्रीधर भाग्यवंत ७
 भाग्यवंत गेले एकामागें एक हरिश्चंद्रादिक पुण्यशील ८

पुण्यशीळ गेले कीर्ति ठेउनिया पापि गेले वाया अधोगती ९
 अधोगती गेले देवां न फजतां संसारीं म्हणतां माझें माझें १०
 माझें माझें करी साचाचिये परी अंति दुश्चारी एकलाची ११
 एकलाची येतां एकलाची जातां मध्येचि दुश्चिंता मायाजाळ १२
 मायाजाळीं पापीजन गुंडाळले पुण्यशीळ गेले सुतोनिया १३
 सुतोनियां गेले सायोज्यपदासी रामी रामदासी चिरंजीव १४

२०४

स्वप्न हा संसार मायिक बेव्हार म्हणोनि साचार मातुनये १
 मातुनये सर्व जायाचें आपुलें त्याचें त्याणें नेलें दुःख काय २
 दुःख काय आतां स्वप्नसुरव जातां साच तें तत्वां दृढ धरा ३
 दृढ धरा मनीं जानकी जीवन तेणें समाधान पावशील ४
 पावशील सुख स्वरूप आपुलें जरि तें घडलें रामदास ५

२०५

रामदासा घडें बहुनां सुकृतें कांहीं पुण्य होतें पूबजाचें १
 स्वप्नीच्या सुखानें फुखावला प्राणी थोर झाली हाणी जागतीसी २
 जागतीस नाही स्वप्नीचें तें सुख तेणें झालें दुःख बहुसाल ३
 बहु साल खेद मानिला अंतरीं वायां झड करी जागा जाला ४
 जागा झाला म्हणे वाया अवचिता निजोनि मायुता सुख पाहे ५
 सुख पाहे पुन्हा स्वप्नीतें ना दिसे भयानक दिसे प्राणियासी ६
 प्राणियासी दुःख जाहलें मायुनें जागा जालिया तें सर्व भिष्या

मिथ्या करव दुःख स्वप्नीचा वेव्हार तेसा हा संसार नाथिलाची
नाथिलाचि जाय क्षण आनंदाचा सर्वेची दुःखाचा क्षण आहे
क्षण एक मन राघवीं सावध तेणें नव्हे खेद दास म्हणे १९

२०६

सुख पाहों जाता कायेची नादसे संसार हा असे दुःखमूक
दुःखामूळें जन्म नरा आणि नारी पाहतां संसारीं सुख नाहीं
सुख नाही कदा शाश्वता वाचोनी जाणतीळ ज्ञानी दास म्हणे

२०७

स्त्रियाचें हो जिणें पराधीन झालें पुरुषें विकीलें आपणासी
आपणा किकीलें या पोदा कारणें पराधीन जीणें सहजची २
सहजची झालें सर्व पराधीन सत्यचि वचन दास म्हणे ३

२०८

वासनेची झाडी कुबुक्षि वांकुडी वाजे हुडहुडी ममतेची १
बैराग्याचा वन्ही विझोनियां गेला संचित खायाला पुण्य नाही २
भक्तिपांघुरण तें माझे सांडले मज वोसांडिले संतजनीं ३
नामसंजीवनि मुखें नाही पाणी निंदेचि पोहणी प्रबळेची ४
रामदास म्हणे ऐसियाचें जिणें सदा दैन्यवाणें रामेविण ५

२०९

लोभाचे विराडीं कामि घाली उडी वायाची वेगडी वक्तसे १
सदा भक्तीवीण जालें उपोषण झड घाली अन्न खावयासी

मायाजाळें आगी कटली अंतरीं पराघरीं चोरी करीतसे ३
 अंगही चोरीतां अंगही कजळें नाहि द्विजविलें रामालागी ४
 रामदास म्हणे प्राणि भक्ति उणे त्यालागी म्हणे आतळेना ५

२१०

रात्रंदिवस मन राघवीं असावें चिंतन न सावें कांचनाचें १
 कांचनाचें ध्यान परस्त्री चिंतन जन्मासि कारण हेंचि दोन्ही
 दोनि नको धरु नको निंदा करु तेणें हा संसार तरसील ३
 तरसील भवसागरीं बुडतां सत्य या अनंताचेचि नामें ४
 नामरुपातीत जाणावा अनंत दास म्हणे संतरींग धरा ५

२११

ब्रम्हा विष्णु रुद्र जयाचे अवतार तोचि देव थोर जाण बापा १
 जाण बापा देव देवासि निर्मिता देव तूं तत्वता वाई पाडी २
 वाई पाडी देव संताचे संगती दास म्हणे गती पावशील ३

२१२

मर्यादा सागरा आणि दिनकरा अंतरिक्ष तारा जयाचेनी १
 जयाचेनी मेघ पडें भूमंडळीं पिके यथा काळीं वसुंधरा २
 वसुंधरा बहु रंग विस्तरिली जीवसृष्टी झाली जयाचेनी ३
 जयाचेनी सर्व सृष्टि चालताहे त्यालागी पाहे बोधूनिया ४
 बोधूनिया पाहे देव सर्व कर्ता तरिजे औवर्ता जयाचेनी ५
 जयाचेनी भक्ती जयाचेनी सुक्ती जयाचेनी सुक्ती वाढतसे ६

अभंग.

१८५

संतसंग जया मानवा आवडे तेणेंगुणें घडे समाधान ६
समाधान घडे सज्जनाचे संगें स्वरूपाच्या योगें रामदासी ७

२१३

ज्याच्या निरूपणें संदेह फिटती त्यागती संगती सज्जनाची १
दुर्जनाची कळा सज्जनाचे परी मयिंदाची सरी ब्राम्हणासी २
ब्राम्हणासी नाहीं सर्वदा मत्सर वरुड निरंतर दास म्हणे ३

२१४

जया जैसि गती त्या तैसी संगती समागमें रिती सर्वकाहीं १
सर्व काहीं घडे संगतिच्या गुणें साधुचीं लक्षणें साधूसंगें २
साधूसंगें साधू होयिजे आपण रामदास रवूण सांगतसे ३

२१५

दुर्लभ हा जन्म विषय नर देह याहिवरी सोय राघवाची १
राघवाची सोय सद्भावें भजन आणि संतजन समागमीं २
समागमीं संत श्रवणीं निवांत अनंताचा अंत दाई पडे ३
वाचीं पडे देव संतसमागमें आपल्या स्वधर्मे पुण्यशीळ ४
पुण्यशीळ देह ज्ञानी निःसंदेहें सर्वकाळ राहें स्वस्वरूपीं ५
स्वस्वरूपीं मन गेलिया उन्मन मग मिथ्या ज्ञान आढळेना ६
आढळेना कदा मिथ्या माया-जाळ तोचि तो केवळ समाधानी ७
समाधानी साधू जेथें ज्ञानबोधु रामदासीं वेधू निरुपाचा ८

२१६

समाप्त.